

Содржина

1. Вовед
2. Општи сметководствени принципи
 - 2.1. Основни претпоставки на сметководството и на финансиското известување
 - 2.2. Елементи на финансиските извештаи
 - 2.3. Трансакции во странска валута
 - 2.4. Корекции на претходен период и други сметководствени промени
 - 2.5. Настани по датумот на билансот на состојба
 - 2.6. Пребивање (нетирање)
 - 2.7. Тест на оштетување
3. Средства
 - 3.1. Финансиски средства - основни принципи

¹ Ова претставува неофицијален пречистен текст на прилогот на Одлуката за методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи. Неофицијалниот пречистен текст на прилогот на Одлуката за методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи ги опфаќа: прилог на Одлука за методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 169/10), прилог на Одлука за изменување и дополнувања на Одлуката за методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи („Службен весник на Република Македонија “ бр. 165/12), прилог на Одлука за изменување на Одлуката за методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи („Службен весник на Република Македонија “ бр. 50/13), ~~и~~ прилог на Одлука за изменување на Одлуката за методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи („Службен весник на Република Македонија “ бр. 110/13), на кои се додадени новите предлог изменувања и дополнувања со цел усогласување со одредбите од новиот меѓународен стандард за финансиско известување МСФИ 9 – Финансиски инструменти.

- 3.2. Парични средства и парични еквиваленти
 - 3.3. Финансиски средства евидентирани по објективна вредност преку билансот на успех
 - 3.4. Финансиски средства кои се чуваат до достасување
 - 3.5. Финансиски средства расположливи за продажба
 - 3.6. Кредити и побарувања
 - 3.7. Вложувања во подружници и во придружени друштва и во заедничко дејствување
 - 3.8. Заложени средства
 - 3.9. Преземени средства врз основа на ненаплатени побарувања
 - 3.10. Недвижности и опрема
 - 3.11. Нематеријални средства
 - 3.12. Одложени и тековни даночни средства
 - 3.13. Останата актива
 - 3.14. Нетековни средства кои се чуваат за продажба и група за отуѓување
-
- 4. Капитал и обврски
 - 4.1. Финансиски обврски - основни принципи
 - 4.2. Финансиски обврски по објективна вредност преку билансот на успех
 - 4.3. Депозити на банки и други клиенти
 - 4.4. Издадени должнички хартии од вредност
 - 4.5. Обврски по кредити
 - 4.6. Субординирани обврски
 - 4.7. Посебна резерва и резервирања
 - 4.8. Тековни и одложени даночни обврски
 - 4.9. Останати обврски
 - 4.10. Издаден капитал и премија од акции
 - 4.11. Задржана добивка/Акумулирани загуби
 - 4.12. Резерви
 - 4.13. Неконтролирано учество

5. Биланс на успех

- 5.1. Приходи и расходи од камати
- 5.2. Приходи и расходи од провизии и надомести
- 5.3. Нето-приходи од тргување
- 5.4. Нето-приходи од други финансиски инструменти евидентирани по објективна вредност
- 5.5. Нето-приходи и расходи од курсни разлики
- 5.6. Останати приходи од дејноста
- 5.7. ~~Загуби поради оштетување/Исправка на вредноста на финансиските средства и посебна резерва за вонбилансната изложеност~~ ~~Загуби поради оштетување/Исправка на вредноста на финансиските средства~~
- 5.8. Загуба поради оштетување на нефинансиските средства
- 5.9. Трошоци за вработените
- 5.10. Амортизација
- 5.11. Останати расходи од дејноста
- 5.12. Данок на добивка (тековен и одложен)

6. Други специфични теми

- 6.1. Плаќања врз основа на акции
- 6.2. Поврзани страни
- 6.3. Известување според сегментите
- 6.4. Наеми
- 6.5. Заработка по акција
- 6.6. Обелоденувања на управувањето со ризици
- 6.7. Потенцијални обврски и потенцијални средства
- 6.8. Консолидација
- 6.9. Деловни комбинации

A ПРИЛОЗИ

- A.1. Анализа на провизиите и надоместите - разграничување на оние кои се составен дел од приходите/расходите од камата и приходите/расходите од провизии и надомести

A.2 Анализа „чекор по чекор“ за депризнавање на финансиско средство

1. Вовед

Со оваа Методологија се пропишува евидентирањето и вреднувањето на сметководствените ставки и подготовката на финансиските извештаи на банките во Република Македонија. Банките се должни да ги применуваат барањата од оваа Методологија како основа за своите сметководствени политики, за сметководственото евидентирање на активностите кои ги извршуваат и за изготвување на финансиските извештаи.

Методологијата за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи (во понатамошниот текст „Методологија“) се заснова врз Меѓународните стандарди за финансиско известување („МСФИ“) објавени од Одборот за меѓународни сметководствени стандарди („ОМСС“) и врз Толкувањата издадени од Комисијата за толкување на меѓународното финансиско известување („КТМФИ“) на Комитетот за меѓународни сметководствени стандарди („КМСС“), важечки за периодите кои започнуваат на или по 1 јануари 2013-2018 година. Сепак, оваа Методологија нема намера да ги опфати сите поединости од важечките МСФИ и КТМФИ. Затоа, кога е потребно, треба да се употребат соодветните МСФИ и КТМФИ, како дополнителен референтен извор за консултации и за понатамошен увид во специфичните детали за одредени прашања.

Текстот во Методологијата е структуриран според моделот на финансиски извештаи за банките, како што е пропишан од НБРМ и е во согласност со МСФИ. Во рамки на Методологијата се опишани критериумите за класифицирање, мерење, признавање и обелоденување за секоја позиција. Како дополнување, за да се овозможи посоодветно прикажување, за секоја позиција се вклучени и соодветните групи или сметки од сметковниот план за банките, како и соодветната белешка од моделот на финансиските извештаи за банките.

При примената на оваа Методологија треба да се имаат предвид и:

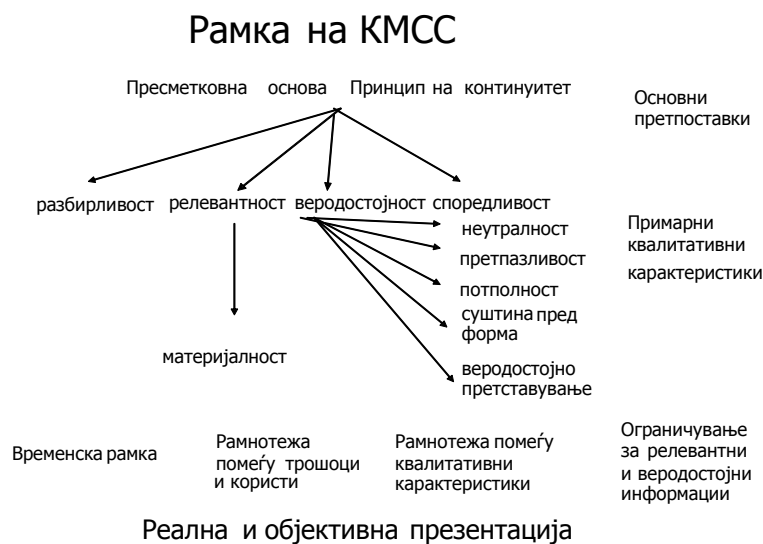
- моделот на финансиски извештаи за банките, вклучувајќи ги и белешките кон финансиските извештаи;
- сметковниот план за банките;
- подзаконските акти, пропишани од НБРМ.

Оваа Методологија ќе се користи при изготвувањето на поединечните/неконсолидираните и консолидираните финансиски извештаи.

2. Општи сметководствени принципи

2.1. Основни претпоставки на сметководството и на финансиското известување

2.1.1. МСФИ рамка

2.1.2. Основни претпоставки

Изготвувањето на финансиските извештаи, во согласност со МСФИ и со оваа Методологија, се заснова на двете основни претпоставки:

- Пресметковна основа - ефектите од трансакциите и настаните се признаваат кога ќе настанат (а не кога ќе бидат примени или платени парични средства) и се евидентираат во сметководствената евиденција и се прикажуваат во финансиските извештаи во периодот за кој се однесуваат; и
- Принцип на континуитет во работењето - се претпоставува дека банката ќе продолжи со работењето во догледна иднина (најмалку 12 месеци од датумот на издавање на финансиските извештаи).

2.1.3. Квалитативни карактеристики на финансиските извештаи

Квалитативни карактеристики се атрибутите кои ја прават информацијата којашто се содржи во финансиските извештаи корисна за корисниците. Четирите основни квалитативни карактеристики се:

- разбирливост;

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

- релевантност;
- веродостојност; и
- споредливост.

Разбирливост - информациите прикажани во финансиските извештаи мора да бидат лесно разбирливи за корисниците, за кои се смета дека имаат разумно познавање за економските активности и за сметководството.

Релевантност - информациите се релевантни кога влијаат врз економските одлуки на корисниците со тоа што им помагаат да ги оценат минатите, сегашните и идните настани, или да ги потврдат или коригираат своите минати оценки.

Врз релевантноста на информациите влијае нивната природа и материјалност. Информацијата е материјална доколку нејзиното испуштање или погрешно прикажување може да влијае врз економските одлуки на корисниците, донесени врз основа на финансиските извештаи. Материјалноста зависи од големината на ставката или проценетата грешка во конкретни ситуации на испуштање на информацијата или при нејзино погрешно прикажување.

Веродостојност

- **Веродостојно претставување** - за да бидат веродостојни, информациите мора верно да ги претставуваат трансакциите.
- **Суштината пред формата** - трансакциите и другите настани треба да се евидентираат и да се прикажат во согласност со нивната суштина и економска реалност, а не само во согласност со нивната правна форма.
- **Претпазливост** - при изготвувањето на финансиските извештаи, банката треба да го почитува принципот на претпазливост, во смисла на тоа средствата или приходите да не се преценети, а обврските и трошоците да не се потценети. Меѓутоа, претпазливоста не подразбира создавање прекумерни исправки и резервирања и намерно потценување на средствата или приходите или намерно преценување на обврските и трошоците.
- **Потполност** - непотполната информација може да предизвика неточни или погрешни заклучоци.
- **Неутралност** - информациите коишто се содржат во финансиските извештаи се неутрални доколку се ослободени од пристрасност.

Споредливост - финансиските извештаи на банката мора да бидат

споредливи во текот на времето со цел да се идентификуваат трендовите во нејзината финансиска состојба и успешност во работењето. Исто така, финансиските извештаи на различни банки мора да бидат споредливи за да може да се даде оценка на нивната финансиска состојба, на успешноста во работењето и на промените во финансиската состојба. Според тоа, мерењето и прикажувањето на финансискиот ефект на слични трансакции и други настани мора да биде извршено на доследен начин од страна на банката во текот на различни периоди и на доследен начин за различни банки.

2.1.4. Реален и објективен приказ/Објективно прикажување

Финансиските извештаи, изготвени врз основа на примарните квалитативни карактеристики и со примена на соодветните сметководствени стандарди, претставуваат реален и објективен приказ на финансиската состојба и на финансискиот резултат на банката.

2.2. Елементи на финансиските извештаи

Финансиските извештаи, изготвени во согласност со оваа Методологија, вклучуваат:

- Биланс на состојба (во МСС 1 именуван како: Извештај за финансиската состојба);
- Биланс на успех;
- Извештај за сеопфатна добивка (ја прикажува добивката/загубата од Билансот на успех и сите останати добивки и загуби во периодот коишто не се прикажани во Билансот на успех. Во овој извештај, за останатите добивки и загуби коишто не се прикажани во Билансот на успех треба да се прикаже прометот за периодот на сметките за ревалоризациски резерви);
- Извештај за промените во капиталот и резервите;
- Извештај за паричниот тек; и
- Белешки кон финансиските извештаи.

Банките се должни да ги пополнат податоците во годишните финансиски извештаи за тековната и за претходната финансиска година, согласно со Одлуката за видовите и содржината на финансиските извештаи на банките. По исклучок, банката треба во Билансот на состојба да прикаже дополнително и податоци со состојба на 1 јануари од претходната финансиска година, доколку банката: ретроактивно применува сметководствена политика, прави ретроактивна корекција на грешка или прави ретроактивна прекласификација на ставките од финансиските

извештаи.

Во финансиските извештаи, податоците за претходниот/ите период/и се внесуваат од ревидираните финансиски извештаи за претходната/ите година/и.

2.3. Трансакции во странска валута

Види МСС 21

Известувачка валута е валутата во која се прикажани финансиските извештаи.

Функционална валута е валутата на примарното економско опкружување во кое работи една банка.

Странска валута е валута различна од функционалната валута. Трансакција во странска валута е трансакција која гласи на странска валута или може да се претвори во странска валута.

Функционалната валута на банките кои работат во Република Македонија е македонскиот денар (МКД).

Известувачката валута на финансиските извештаи во согласност со МСФИ, изготвени во согласност со оваа Методологија е македонскиот денар (МКД).

Монетарни ставки се паричните средства и побарувањата и обврските кои ќе бидат наплатени или платени во парични средства.

Известување во функционална валута за трансакции во странска валута

МСС 21.21 Трансакциите во странска валута треба да се евидентираат почетно во нивната функционална валута, со примена на соодветниот девизен курс на денот на трансакцијата.

МСС 21.23 На секој датум на билансот на состојба:

- монетарните ставки во странска валута треба да се курсираат користејќи го официјалниот среден девизен курс на датумот на билансот на состојба;
- немонетарните ставки кои се евидентирани по историска набавна вредност, деноминирана во странска валута, треба да се курсираат користејќи го девизниот курс на денот на трансакцијата; и
- немонетарните ставки кои се евидентираат по објективна вредност, деноминирана во странска валута, треба да се курсираат користејќи ги девизните курсеви на датумот кога е определена објективната вредност.

МСС 21.28 Курсните разлики кои произлегуваат од наплатата на монетарни ставки или од курсирањето на монетарните ставки по курсеви што се различни од оние што се користени при почетното евидентирање, во текот на периодот или во претходните финансиски извештаи, треба да се признаат во билансот на успех во периодот во кој се појавиле (постои исклучок за курсни разлики кои произлегуваат од монетарна ставка која претставува дел од нето-вложување на банката во странско работење - види подолу).

Странско работење

Странско работење е подружница, придружено друштво, заедничко вложување или филијала на банката, чишто активности се засновани или се извршуваат надвор од Република Македонија или во валута различна од МКД.

МСС 21.47 Кога банка од Македонија презема правно лице во странство (странско работење), гудвилот и корекциите на сметководствената вредност до објективната вредност на средствата и обврските (коишто произлегуваат од стекнувањето на тоа странско работење) треба да бидат третираны како средства и обврски на странското работење. Во финансиските извештаи на странското работење, тие треба да бидат изразени во функционалната валута на странското работење.

Банките кои имаат странско работење чијашто функционална валута е различна од МКД, при изготвувањето на финансиските извештаи на банката, треба да ги спроведат следните процедури за сведување на финансиските извештаи на странското работење од функционалната валута во МКД:

- средствата и обврските од билансот на состојба (вклучувајќи ги и споредливите информации за претходниот период) треба да се курсираат по средниот курс на датумот на билансот на состојба;
- приходите и расходите од билансот на успех (вклучувајќи ги и споредливите информации за претходниот период) треба да се курсираат по курсевите важечки на денот на трансакциите.

Сите курсни разлики кои ќе произлезат од сведувањето на финансиските извештаи на странското работење од неговата функционална валута во МКД, во финансиските извештаи на банката треба да се признаат како одделна компонента во ревалоризациските резерви.

При отуѓување на странското работење, кумулативниот износ на курсните разлики кои се однесуваат на странското работење, прикажани како посебна компонента од ревалоризациските резерви, треба да се признае во билансот на успех кога се признава добивка или загуба од отуѓувањето.

2.4. Корекции на претходен период и други сметководствени промени

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

	Грешки од претходен период	Промени на сметководствените оценки	Промени на сметководствените политики
Примена на промената	Ретроактивно	Перспективно (тековен период и понатаму)	Промена побарана од НБРМ или од нов МСФИ: како што е побарано од НБРМ или од новиот стандард Друга промена: ретроактивно

2.4.1. Грешки од претходен период

Види МСС 8

Грешки од претходен период се пропусти и грешки во финансиските извештаи за еден или повеќе претходни периоди како резултат на злоупотреба или пропуст во користењето информации, а кои:

- биле достапни кога финансиските извештаи за тие периоди биле одобрени за издавање, и
- разумно се смета дека би можело да бидат добиени и земени предвид при изготвувањето на тие финансиски извештаи.

Примери за грешки од претходен период се: ефекти од математички грешки, грешки во примената на сметководствените политики, превиди или погрешни толкувања на факти и измама.

Грешка од претходниот период треба да се коригира со ретроактивно искажување, освен во случаите кога не може да се одредат ефектите специфични за периодот или кумулативниот ефект од грешката.

МСС 8.42 Во финансиските извештаи, грешките од претходниот период треба да се коригираат:

- со корекција на споредливите износи од претходниот период; или
- со корекција на почетната состојба на средствата, обврските и капиталот за најраниот претходен период прикажан во финансиските извештаи, доколку грешката се појавила пред најрано прикажаниот период.

Обелоденување

Банката треба да ја обелодени природата и износот на корекцијата поради грешки од претходен период за секоја ставка од финансиските

извештаи.

2.4.2. Промени на сметководствени оценки

Види МСС 8

Промена на сметководствени оценки е корекција на сметководствената вредност на средство или обврска, како резултат на проценка на тековниот статус на средството или обврската или на очекуваните идни користи и обврски од средството или обврската. Ова е резултат на нови информации или нови ситуации и согласно со тоа, не е корекција на грешка.

Вообичаено, промената на: корисниот век на употреба, остатокот на вредноста или методот на амортизација на недвижностите и опремата и на нематеријалните средства се смета за промена на сметководствената оценка.

МСС 8.36 Ефектите од промената на сметководствената оценка треба перспективно да се признаат во билансот на успех за годината во:

- периодот на промена, доколку промената влијае само врз тој период; или
- периодот на промената и идните периоди, доколку промената влијае и врз идните периоди.

Обелоденување

Банката треба да ја обелодени природата и износот на промена на сметководствената оценка која има ефект во тековниот период или се очекува да има ефект во идните периоди.

2.4.3. Промени на сметководствени политики

Види МСС 8

Методологијата може да се промени ако тоа се бара од МСФИ или КТМФИ толкување; или ако промената доведе до веродостојно и пореално прикажување на настани или трансакции во финансиските извештаи.

Таквата промена се евидентира како корекција на почетната состојба на задржаната добивка и на споредливите износи од најраниот претходен период прикажан во финансиските извештаи.

Примената на нов или ревидиран МСФИ или одредени поглавја од оваа методологија може да биде или **ретроактивно** или **перспективно**, како што се бара од соодветниот стандард или од Методологијата.

МСС 8.22 **Ретроактивната примена** доведува до примена на новата сметководствена политика, како таа политика да била отсекогаш во употреба. Ретроактивното коригирање значи корекција на податоците во финансиските извештаи, како новите барања отсекогаш да биле на сила (т.е. повторно

искажување на споредливите информации или на почетните состојби во финансиските извештаи, вклучувајќи го и влијанието врз задржаната добивка).

Перспективната примена значи дека новата сметководствена политика се применува по датумот на кој политиката е променета. Ефектот од промената се признава во тековниот и во идните периоди.

Обелоденување

Банката треба да го обелодени името на МСФИ и/или поглавјето од Методологијата поради кои настанала промената, природата на промената и износот на корекција за секоја одделна позиција од финансиските извештаи за тековната и за претходните години.

2.5. Настани по датумот на билансот на состојба

Види МСС 10

МСС 10.3 Настани по датумот на билансот на состојба се оние настани, поволни и неповолни, кои се случуваат помеѓу датумот на билансот на состојба и датумот кога финансиските извештаи се одобрени за издавање. Постојат два вида на вакви настани:

- оние кои обезбедуваат доказ за условите кои постоеле на датумот на билансот на состојба (**настани по датумот на билансот на состојба за кои се врши корекција**); и
- оние кои укажуваат на услови кои се појавиле по датумот на билансот на состојба (**настани по датумот на билансот на состојба за кои не се врши корекција**).

Признавање

Настани по датумот на билансот на состојба за кои се врши корекција

МСС 10.9 Банките се должни да ги коригираат своите финансиски извештаи за сите настани кои се случуваат по датумот на билансот на состојба, но пред издавањето на овие финансиски извештаи, а кои обезбедуваат доказ за условите кои постоеле на датумот на билансот на состојба.

Примери за коригирање на настани по датумот на билансот на состојба се:

- добивањето информација по датумот на билансот на состојба која укажува на тоа дека некое средство било оштетено на датумот на билансот на состојба, односно дека износот на претходно признаената исправка на вредноста/загуба поради оштетување треба да се коригира (на пример добивање информација по датумот на билансот на состојба за влошена финансиска ситуација или за

банкротирање на клиент на банката);

– распределба на добивката за плаќање на бонуси и награди на вработените или раководството, доколку банката имала сегашна законска или изведена обврска на датумот на билансот на состојба да изврши такви плаќања како резултат на настани пред тој датум;

– разрешување на судски спор по датумот на билансот на состојба на штета на банката, со што се потврдува дека банката веќе имала сегашна обврска на датумот на билансот на состојба; следствено, банката е должна да направи корекција на веќе признаениот износ на резервирања за потенцијални обврски врз основа на судски спорови;

– настан по датумот на билансот на состојба кој ги побива претпоставките што биле земени предвид при определувањето на резервирањето (на пример разрешување на судски спор по датумот на билансот на состојба во корист на банката) - ова бара да се преиспита соодветноста на претходно издвоениот износ на резервирања;

– добивање на каква било информација по датумот на билансот на состојба која влијае врз претпоставките на интерните модели на проценка;

– откривање на измами или грешки кои покажуваат дека финансиските извештаи биле неточни.

Настани по датумот на билансот на состојба за кои не се врши корекција

МСС 10.11 Банката не треба да ги коригира своите финансиски извештаи за настани по датумот на билансот на состојба кои се однесуваат за услови по датумот на билансот на состојба.

Примери за настани по датумот на билансот на состојба за кои не се врши корекција се:

– опаѓање на пазарната вредност на вложувањата на банката, по датумот на билансот на состојба;

– голема деловна комбинација, по датумот на билансот на состојба;

– објавување план за прекинување на извршувањето на одредена финансиска активност, за отуѓување на средства или за подмирување на обврски поврзани со прекинување на извршувањето на одредена финансиска активност, по датумот на билансот на состојба;

- големи трансакции со обични акции и потенцијални трансакции со обични акции, по датумот на билансот на состојба;
- големи промени по датумот на билансот на состојба во цените на средствата или девизните курсеви;
- промени во даночните стапки или даночните закони донесени или објавени по датумот на билансот на состојба;
- нови преземени и потенцијални обврски, на пример со издавање значајни гаранции, по датумот на билансот на состојба;
- започнување на голем судски спор кој произлегува единствено од настани кои се случиле по датумот на билансот на состојба.

2.6. Пребивање (нетирање)

Види МСС 1, ~~18-и~~ 32 и МСФИ 9

МСС 1.32

Пребивање (нетирање) на средствата и обврските и на приходите и расходите вообичаено не се бара или не е дозволено од МСФИ, освен ако се исполнети одредени услови, предвидени во соодветниот стандард. Пребивањето, под одредени услови, може да се употреби за следните ставки:

- финансиски средства и обврски;
- одложен данок;
- добивки и загуби при продажба на финансиски инструменти;
- приходи и расходи од курсирање кои произлегуваат од одделни ставки во билансот на состојба доколку се користи дневно или месечно курсирање;
- добивки и загуби поврзани со продажба на нетековни средства;
- расходи и приходи поврзани со дополнително издвојување и ослободување на поделно резервирање или исправка на вредноста.

2.7. Тест на оштетување

Види МСС 36

МСС 36.2,9

Банките се должни најмалку еднаш годишно да ги проценуваат средствата за оштетување. Следната табела покажува според кое поглавје од оваа Методологија и според кој стандард секое средство треба да биде проценето за оштетување:

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

Позиција од билансот на состојба	Поглавје од Методологијата	МСФИ	Опис/Објаснување
Парични средства и парични еквиваленти	3.2	МСЕ	-
Средства за тргување	3.3.1	МСФИ 39 Н/П	Се мери според објективната вредност; краткорочни средства
Финансиски средства по објективна вредност преку билансот на успех определени како такви при почетното признавање	3.3.2	Н/П	Се мери според објективната вредност
Дериватни средства за управување со ризик	3.3.3	Н/П	Се мери според објективна вредност
Кредити на и побарувања од банки	3.6	МСЕ МСФИ 39	-
Кредити на и побарувања од клиенти	3.6	МСЕ МСФИ 39	-
Вложувања во хартии од вредност	3.4 и 3.5	МСЕ МСФИ 39	-
Заложени средства	3.8	Н/П	Во зависност од претходната класификација
Преземени средства врз основа на ненаплатени побарувања	3.9	МСС 36	-
Недвижности и опрема	3.10	МСС 36	-
Нематеријални средства	3.11	МСС 36	-
Одложени даночни средства	3.12	Н/П	-
Останата актива	3.13	МСЕ МСФИ 369	Освен за средства за користи за вработени <u>и разграничените приходи и расходи</u> , кои не се проценуваат за оштетеност
Нетековни средства кои се чуваат за продажба и група за отуѓување	3.14	МСС 36	Генерално, депривавање за 12 месеци

Н/П - неприменливо

Ова поглавје ги обработува генералните карактеристики на оштетувањето кои можат заеднички да се употребат за сите позиции од билансот на состојба коишто подлежат на тест за оштетување.

Примери за показатели дека средството може да биде оштетено се:

- значително опаѓање на пазарната вредност;
 - значајни промени со неповолно влијание врз банката во технолошкото, пазарното, економското или законодавното окружување;
 - зголемени пазарни каматни стапки или други пазарни стапки за поврат на вложувањата кои влијаат врз дисконтната стапка употребена во пресметката на употребната вредност на средството;
 - застареност или физичко оштетување на средството;
 - значителни промени со неповолен ефект врз банката како што се планови за прекинување или реструктурирање на операциите на коишто припаѓа средството;
- економското остварување на средството е, или ќе биде полошо од очекуваното.

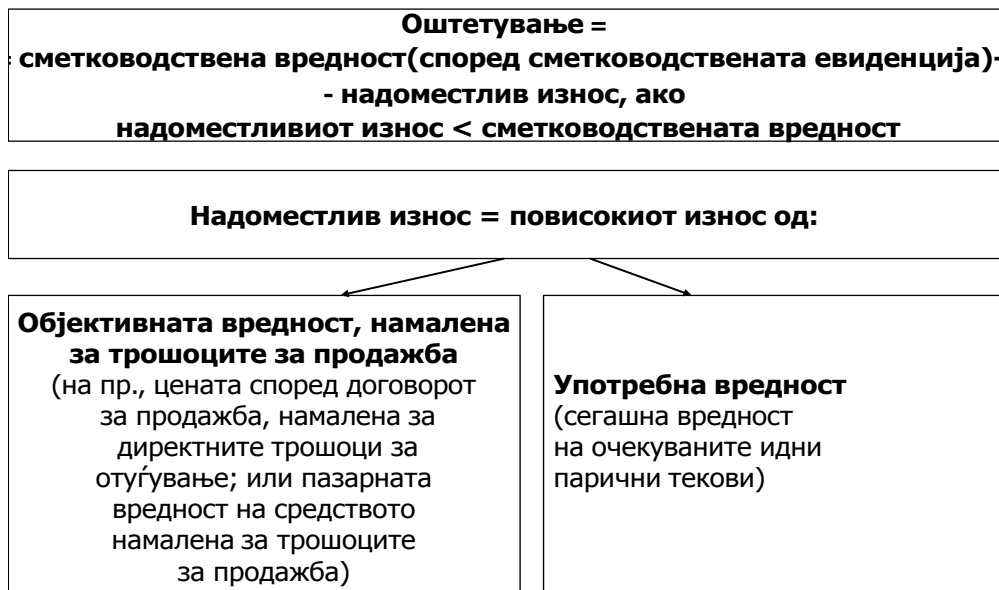
Подолу се одредбите за оштетувањето на нефинансиските средства, согласно МСС 36, додека одредбите за оштетувањето на финансиските средства се во поглавје 3.1.4.

Мерење според МСС 36

Банката треба да процени, на секој датум на билансот на состојба, дали постои каков било показател дека некое средство може да биде оштетено (види погоре).

Ако постои такво навестување, банката треба да го процени надоместливиот износ на средството. Загуба поради оштетување/исправка на вредноста е износот за кој сметководствената вредност на едно средство (или единица која создава парични средства) е повисока од надоместливиот износ.

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

МСС 36.18 Надоместливиот износ е дефиниран како повисокиот износ од објективната вредност на средството (или единица која создава парични средства), намалена за трошоците за продажба и неговата употребна вредност.

Најдобар доказ за објективната вредност на средството, намалена за трошоците за продажба, е цената во обврзувачкиот договор за продажба во трансакција на нормална комерцијална основа и со услови кои важат и за останатите учесници на пазарот, коригирана за трошоците што се директно поврзани со отуѓувањето на средството. Ако не постои обврзувачки договор, објективната вредност е пазарната вредност на средството намалена за трошоците за отуѓување.

Употребна вредност е сегашната вредност на очекуваните идни парични текови. Дисконтната стапка треба да биде стапката пред оданочувањето која ја одразува временската вредност на парите и ризикот специфичен за средството. Идните парични текови треба да бидат проценети за средствата во нивната тековна состојба.

Проценките на идните парични текови не треба да ги вклучуваат проценетите идни парични приливи и одливи за кои се очекува да произлезат од идното реструктурирање на кое банката сè уште не е обврзана или од подобрувањето (зголемувањето) на остварувањата на средството.

МСС 36.60 Загубата поради оштетување - исправката на вредноста, треба да биде признаена како расход во билансот на успех, во позицијата „Загуби поради оштетување на нефинансиските средства, на нето-основа“ (само за недвижности и опрема, нематеријални средства, преземени средства врз основа на ненаплатени побарувања и други средства).

МСС 36.10 Без разлика дали постои показател за оштетување, банката треба да изврши годишно тестирање за оштетување на:

- сите нематеријални средства со неограничен корисен век на употреба или на нематеријално средство кое сè уште не е расположливо за употреба;
- преземени средства врз основа на ненаплатени побарувања (добиеени како резултат на активирани обезбедувања);
- гудвил кој произлегол од минати деловни комбинации.

Годишните тестови за оштетување може да се извршат во секое време во текот на годината. Меѓутоа, треба да бидат извршени во исто време секоја година. Различни средства може да се тестираат за оштетување во различни периоди.

За недвижностите и опремата не е потребно специфично тестирање; банките се обврзани да ги проценуваат показателите за оштетување на секој датум на билансот на состојба.

Анулирање на загубата поради оштетување

МСС 36.110 На секој датум на известување, банката треба да процени дали сè уште постои или, пак, можеби е намален показателот за постоење на загуба поради оштетување за средството, признаена во претходниот период (освен гудвил).

Факторите кои покажуваат дека повеќе не постои загуба поради оштетување треба да бидат спротивни на показателите прикажани на почетокот од ова поглавје (кои укажуваат на постоење на загуба поради оштетување). Доколку надоместливиот износ на средството се зголеми поради промена во проценките користени при неговото определување, во моментот кога последната загуба поради оштетување била признаена, сметководствената вредност на средството треба да се зголеми на неговиот сегашен надоместлив износ. Зголемената сметководствена вредност на дадено средство, како резултат на анулирање на загубата поради оштетување, не треба да ја надмине сметководствената вредност која би била определена (намалена за амортизацијата) кога не би била признаена загуба поради оштетување за средството во претходните периоди.

Загубата поради оштетување не се анулира доколку промената на надоместливиот износ се должи на нови фактори или на намалување на дисконтот употребен при проценката на сегашната вредност.

Анулирањето на загуба поради оштетување (ослободување на исправка на вредноста) се прикажува во билансот на успех во позицијата „Загуби поради оштетување на нефинансиските средства“, на нето-основа (само за недвижности и опрема, нематеријални средства и останата актива).

МСС 36.121 По ослободувањето на исправката на вредноста (анулирањето на загуба поради оштетување), трошокот за амортизација на средството треба да се коригира во идните периоди за да се распредели ревидираната сметководствена вредност на средството, намалена за остатокот на вредноста (доколку постои), на систематска основа, за неговиот преостанат корисен век на употреба.

МСС 36.124 Признаената загуба поради оштетување за гудвил не може да се анулира во следни периоди.

Презентација според МСС 36

Во Билансот на состојба, загубата поради оштетување се евидентира на посебна сметка за оштетување (исправка на вредноста) во рамки на соодветното средство, односно како корекција на сегашната сметководствена вредност на средството. Во билансот на успех се прикажуваат како Загуби поради оштетување на нефинансиските средства, на нето-основа.

Обелоденување според МСС 36

Потребни обелоденувања:

- износот на загуби поради оштетување (исправка на вредноста) признаени во билансот на успех;
- износот на ослободување на исправка на вредноста (анулирања на загуби поради оштетување) признаени во билансот на успех;
- настаните кои довеле до признавање на дополнителни или до анулирање на загуби поради оштетување; и
- дали надоместливиот износ на едно средство е неговата објективна вредност, намалена за трошоците за продажба или неговата употребна вредност.

3. Средства

Средство е ресурс контролиран од банката како резултат на минати настани, од којшто банката очекува прилив на идни економски користи.

Средствата главно се поделени на финансиски и нефинансиски средства.

3.1. Финансиски средства - основни принципи

МСС 32.11 **Финансиско средство** е средството коешто е:

- парично средство,

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

- сопственички инструмент издаден од друго правно лице,
- договорно право да се примат пари или друго финансиско средство од друго лице;
- договорно право да се разменат финансиски инструменти со друго лице според услови коишто се потенцијално поволни за банката; или
- договор кој може да биде подмирен или ќе се подмири со сопственички инструменти на банката и е:
 - а) недериват за кој банката е или може да биде обврзана да добие променлив број од своите сопственички инструменти, или
 - б) дериват кој може да биде или ќе биде подмирен на друг начин, а не со размена на одреден износ на пари или на друго финансиско средство за фиксен број од нејзините сопственички инструменти.

МСФИ 9.4.1 Финансиските средства, според оваа Методологија, мораат да бидат класифицирани во една од следните категории:

- финансиски средства кои се мерат по амортизирана набавна вредност,
- финансиски средства кои се мерат по објективна вредност преку останата сеопфатна добивка, и
- финансиски средства кои се мерат по објективна вредност преку Билансот на успех.

МСФИ9.4.1.1 Класификацијата на финансиските средства се врши врз основа на:

- деловниот модел на банката за управување со финансиските средства, и
- карактеристиките на договорните парични текови на финансиското средство.

МСФИ9.4.1.2 Во категоријата на **финансиски средства кои се мерат по амортизирана набавна вредност**, банката ги класифицира финансиските средства кои ги исполнуваат следните критериуми:

- банката ги управува финансиските средства со цел наплата на договорните парични текови; и
- согласно договорните услови на средството, банката очекува парични текови на одредени датуми единствено врз основа на отплата на главница и камата (т.н. услов на „единствено отплати на главница и камата“ - СППИ (анг. solely payments of principal and

interest – SPPI).

МСФИ9.4.1.2А Во категоријата на **финансиски средства кои се мерат по објективна вредност преку останата сеопфатна добивка**, банката ги класифицира финансиските средства кои ги исполнуваат следните критериуми:

– банката го управува финансиското средство со цел наплата на договорните парични текови и/или за продажба; и

– согласно договорните услови на средството, банката очекува парични текови на одредени датуми единствено врз основа на отплата на главница и камата - СППИ.

МСФИ9.4.1.4 Во категоријата на **финансиски средства кои се мерат по објективна вредност преку Билансот на успех**, банката ги класифицира финансиските средства кои ги управува со цел тргување и остварување на добивка од промените во објективната вредност на средството. Исто така, ова е и резидуална категорија, односно банката во оваа категорија ги класификува и сите оние финансиски средства кои не ги исполнуваат критериумите на останатите две категории.

Оценката на деловниот модел на банката се врши на ниво на деловен процес (за група на финансиски инструменти), а не по одделен инструмент. Оценката на деловниот модел ја врши клучното раководство на банката, при што ги зема во предвид сите релевантни и расположливи податоци за начинот на управување со финансиските инструменти, особено: како се следи успешноста/перформансите на деловниот модел и како се известува до клучното раководство на банката; кои се ризиците кои влијаат на перформансите на тој деловен модел и како се управува со тие ризици; на што се темелат наградите на раководството на банката; и сл. Така:

– целта на деловниот модел за категоријата на **финансиски средства кои се мерат по амортизирана набавна вредност** е финансиските средства банката да ги чува заради наплата на договорните парични текови. Притоа, доколку одредени финансиски инструменти од оваа категорија се продадат пред нивниот договорен рок на достасување (предвремени продажби), тоа не е директен показател за промена на деловниот модел на банката, особено доколку ваквите продажби не се во голем обем, не се со зачестена фреквенција и доколку и во иднина се очекува дека ваквите или

слични финансиски инструменти ќе се управуваат во рамки на ваков деловен модел. Во случај на предвремени продажби на овие средства банката треба да направи анализа дали настанала промена на деловниот модел на банката за овие финансиски средства, при што треба да се земат во предвид податоците за фреквенцијата, периодите и обемот на продажбите; причините за продажбите и очекувањата на банката за продажби на средства од оваа категорија и во иднина.

– целта на деловниот модел за категоријата на **финансиски средства кои се мерат по објективна вредност преку останата сеопфатна добивка** е дека финансиските средства банката ги држи заради управување со ликвидноста, одржување на одреден каматен принос, заради усогласување на рочноста (дурациите) на финансиските средства со рочноста (дурациите) на финансиските обврски коишто се извор на тие финансиски средства, и слично.

– целта на деловниот модел за категоријата на **финансиски средства кои се мерат по објективна вредност преку Билансот на успех** е дека финансиските средства банката ги управува преку активно и фреквентно тргување со цел остварување на добивка од промените во објективната вредност на средствата. Банката ги управува овие средства со цел реализација на нивната пазарна/објективна вредност и одлуките при управувањето ги носи врз основа на нивната пазарна/објективна вредност.

МСФИ9.4.1.3 Оние финансиски средства коишто согласно деловниот модел на банката треба да се класификуваат во категориите на финансиски средства кои се мерат по амортизирана набавна вредност или на финансиски средства кои се мерат по објективна вредност преку останата сеопфатна добивка, треба да исполнат уште еден услов - согласно договорните услови на средството, банката очекува парични текови на одредени датуми единствено врз основа на отплата на главница и камата - СППИ. Во рамки на договорните парични текови, елементот „Главница“ го опфаќа износот при првичното одобрување, намален за сите отплати; а елементот „Камата“ претставува надомест за временската вредност на парите, кредитниот ризик, ликвидносниот ризик, административните или услужните трошоци и профитна маргина. Во суштина, ова претставува основен кредитен аранжман. За да е исполнет СППИ условот, договорните паричните текови не треба да вклучуваат било каква изложеност на ризици или волатилности кои не претставуваат вообичаен кредитен аранжман (на пример, изложеност на ризик од промена на цените

на акции или добра/стоки). Оценката дали е исполнет СППИ условот се прави во валутата во која средството е деноминирано. СППИ условот единствено може да се разгледува само за должничките финансиски средства, следствено сопственичките финансиски средства воопшто не можат да се класифицираат во категориите на финансиски средства кои се мерат по амортизирана набавна вредност и оние кои се мерат по објективна вредност преку останата сеопфатна добивка.

Анализата дали е исполнет СППИ условот треба да се прави врз основа на договорните услови на инструментот, по одделен финансиски инструмент (по одделен договор или вид на типизиран договор за одреден производ на банката). Притоа:

- за финансиските средства кои имаат различна каматна стапка од онаа којашто вообичено се применува на исти или слични финансиски инструменти, банката треба да направи споредба помеѓу недисконтираните парични текови на анализираното финансиско средство и недисконтираните парични текови на финансиско средство со ист кредитен квалитет и со исти договорни услови, освен каматната стапка (т.н. „benchmark“ инструмент). Доколку разликата помеѓу паричните текови на двата инструменти е значајна, анализираниот инструмент не го исполнува СППИ условот и мора да се класифицира и мери по објективна вредност преку Билансот на успех.
- за финансиските средства за кои регулаторот пропишува максимална вредност на каматната стапка која не смее да се надмине, се смета дека го исполнуваат СППИ условот.
- за финансиските инструменти чијашто каматна стапка периодично се усогласува за стапката на инфлација, се смета дека го исполнуваат СППИ условот.
- за финансиските инструменти одобрени во денари со валутна клаузула, се смета дека го исполнуваат СППИ условот (доколку и останатите карактеристики на инструментот упатуваат на исполнување на СППИ условот).
- доколку финансискиот инструмент содржи одредена

карактеристика поради која СППИ условот не е исполнет, но притоа таа карактеристика има незначително влијание на договорните парични текови на средството (анг. „de minimis feature“), банката може да смета дека СППИ условот е исполнет.

- доколку финансискиот инструмент содржи одредена карактеристика која би ги изменила/модифицирала договорните парични текови на средството само доколку настане одреден исклучително редок настан со мала веројатност да се случи (анг. „the feature is not genuine“), банката може да смета дека сепак СППИ условот е исполнет.

- доколку договорните услови на финансискиот инструмент предвидуваат можност за предвремена отплата и доколку износот кој би се наплатил во случај на предвремена отплата го претставува износот на ненаплатената главница и камата, како и разумен надомест за предвременото раскинување на договорот, банката може да смета дека СППИ условот е исполнет.

- доколку договорните услови на финансискиот инструмент предвидуваат можност за продолжување на рокот на достасување и доколку паричните текови и во продолжениот период на достасување го исполнуваат СППИ условот (може да вклучуваат и разумен надомест за продолжувањето на периодот на достасување), банката може да смета дека СППИ условот е исполнет.

МСФИ9.5.4.3 Во случај на модифицирање/измена на договорните парични текови на постоечко финансиско средство, по одделен договор или за група на финансиски средства на банката (на пр.: предвремени отплати, продолжување на договорниот период на наплата, рефинансирање, реструктурирање, и сл.), банката повторно ќе треба да оцени/тестира дали е исполнет СППИ условот со новите изменети договорни услови, и соодветно да го класифицира финансиското средство. При модифицирање/измена на договорните парични текови, која не предизвикува депризнавање на финансиското средство, сметководствената вредност на модифицираното средство на датумот на модифицирање е еднаква на сегашната вредност на

идните очекувани модификувани парични текови, дисконтирани со примена на иницијалната/оригиналната ефективна каматна стапка. Разликата помеѓу сметководствената вредност на модифицираното средство и сметководствената вредност на средството пред да настане модификација/измена на договорните парични текови, а во согласност и со останатата регулатива пропишана од Народната банка, банката треба да ја признае како добивка или загуба од модификацијата во Билансот на успех, во рамки на сметките за исправка на вредноста, како и на сметките за исправка на вредноста во рамки на соодветната група на сметки за финансиското побарување во Билансот на состојба. Доколку модификацијата/измената на договорните парични текови на одредено средство предизвика депривавање на оригиналното финансиско средство, тоа се депривава и банката евидентира ново финансиско средство.

Сопственичките финансиски средства се класифицираат и мерат по објективна вредност (немаат договорни парични текови врз основа на главница и камата, односно не го исполнуваат СППИ условот). Сопственичките инструменти кои банката ги чува за тргување, задолжително ќе се мерат по објективна вредност и сите промени во објективната вредност ќе се евидентираат во Билансот на успех. За сопственичките инструменти со кои не се тргува банката може при првичното признавање да избере дали промените во објективната вредност (реализирани и нереализирани/пресметани) ќе ги евидентира во Билансот на успех или во Ревалоризациските резерви во рамки на Останата сеопфатна добивка. Понатаму, износите во Ревалоризациските резерви може само да се прекласификуваат во друга категорија на резерви, но никогаш не може да се признаат во Билансот на успех. Оваа одлука се носи за поединечен инструмент, само при почетното признавање на инструментот и потоа не е дозволена прекласификација.

Финансиските средства кои произлегуваат од финансиски инструмент кој вклучува и дериватен и главен договор ќе се класифицираат и мерат како еден инструмент (нема да се одделуваат) и во најчест случај се очекува да се класифицираат во категоријата на

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

финансиски средства по објективна вредност преку Билансот на успех, бидејќи најчесто не го исполнуваат СППИ условот.

Банката ќе ги класифицира финансиските средства при нивното почетно/иницијално признавање.

Поврзувањето на категориите на финансиските средства со одделните поглавја во оваа Методологија, е претставено во следната табела:

<u>Категории на финансиски средства</u>	<u>Содржина/објаснување</u>	<u>Поглавје од Методологијата каде што се обработени</u>
<u>Финансиски средства кои се мерат по амортизирана набавна вредност</u>	<u>Парични средства во благајна и на сметката</u> <u>Депозити по видување</u> <u>Краткорочни, високоликвидни вложувања</u>	<u>Парични средства и парични еквиваленти</u> <u>(поглавје 3.2)</u>
	<u>Вложувања во должнички хартии од вредност</u>	<u>Финансиски средства кои се чуваат до достасување</u> <u>(поглавје 3.4.)</u>
	<u>Кредити на и побарувања од банки - кога должникот е банка</u> <u>Кредити на и побарувања од други клиенти - кога должникот е небанкарско лице</u>	<u>Кредити и побарувања</u> <u>(поглавје 3.6.)</u>
	<u>Побаувања од купувачи, побарувања за провизии и надомести и останати побарувања</u>	<u>Останата актива</u> <u>(поглавје 3.13)</u>
<u>Финансиски средства кои се мерат по објективна вредност преку останата</u>	<u>Вложувања во должнички хартии од вредност</u> <u>Вложувања во сопственички хартии од вредност</u> <u>Кредити и побарувања</u>	<u>Финансиски средства расположливи за продажба</u> <u>(поглавје 3.5.)</u>

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

<u>сеопфатна добивка</u>	<u>Неконсолидирани подружници и придружени друштва</u>	<u>Вложувања во подружници, придружени друштва и заеднички вложувања (поглавја 3.7., 6.8. и 6.9.)</u>
<u>Финансиски средства кои се мерат по објективна вредност преку Билансот на успех</u>	<u>Финансиски средства, чувани за тргување</u> <u>Деривати за тргување</u>	<u>Средства за тргување (поглавје 3.3.1.)</u>
	<u>Деривати за заштита од ризик</u> <u>Вградени деривати</u> <u>Други деривати чувани за управување со ризик</u>	<u>Дериватни средства чувани за управување со ризик (поглавје 3.3.3)</u>
	<u>Финансиски средства по објективна вредност преку билансот на успех, определени како такви при почетното признавање</u>	<u>Финансиски средства по објективна вредност преку билансот на успех, определени како такви при почетното признавање (поглавје 3.3.2.)</u>

Прекласификација на должничките финансиски средства од една во друга категорија е можна само доколку дојде до промена на деловниот модел на банката за управување со тие средства. Прекласификациите треба да претставуваат ретки случаи и да се направат кога промената на деловниот модел има значајно влијание на деловните операции на банката, промената е поради промена на надворешни или внатрешни фактори кои имаат значајно влијание на активностите на банката, и сл. Одлуката за промена на деловниот модел треба да е донесена од раководството на банката. Доколку настане промена на деловниот модел банката ќе мора да ги прекласификува сите финансиски средства од едната во другата категорија. Во вакви случаи, прекласификуваните средства продолжуваат да се мерат соодветно со принципите на новата категорија од тој датум проспективно, односно не се прави корекција на сите дотогаш признаени добивки или загуби.

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

Во табелата подолу се прикажани ефектите од прекласификација од една во друга категорија:

<u>Претходна категорија</u>	<u>Нова категорија</u>	<u>Сметководствени ефекти од прекласификацијата</u>
<u>Финансиски средства кои се мерат по амортизирана набавна вредност</u>	<u>Финансиски средства кои се мерат по објективна вредност преку Билансот на успех</u>	<u>Објективната вредност се мери на датумот на прекласификација. Разликата помеѓу претходната и новата вредност се признава во Билансот на успех, во позицијата Нето приходи од тргување</u>
<u>Финансиски средства кои се мерат по објективна вредност преку Билансот на успех</u>	<u>Финансиски средства кои се мерат по амортизирана набавна вредност</u>	<u>Објективната вредност на датумот на прекласификација станува новата амортизирана набавна вредност. Ефективната каматна стапка се одредува врз основа на објективната вредност на датумот на прекласификација.</u>
<u>Финансиски средства кои се мерат по амортизирана набавна вредност</u>	<u>Финансиски средства кои се мерат по објективна вредност преку останата сеопфатна добивка</u>	<u>Објективната вредност се мери на датумот на прекласификација. Разликата помеѓу претходната и новата вредност се признава во Ревалоризациските резерви. Ефективната каматна стапка не се менува.</u>
<u>Финансиски средства кои се мерат по објективна вредност преку останата сеопфатна добивка</u>	<u>Финансиски средства кои се мерат по амортизирана набавна вредност</u>	<u>Новата амортизирана набавна вредност е еднаква на објективната вредност на датумот на прекласификација, коригирана за кумулативните промени во објективната вредност, со истовремено искнижување и на кумулативните промени во објективната вредност евидентирани во рамки на Ревалоризациските резерви*. Ефективната каматна стапка не се менува.</u>

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

<p><u>Финансиски средства кои се мерат по објективна вредност преку Билансот на успех</u></p>	<p><u>Финансиски средства кои се мерат по објективна вредност преку останата сеопфатна добивка</u></p>	<p><u>Сметководствената вредност на средството во новата категорија е еднаква на објективната вредност на датумот на прекласификација-. Ефективната каматна стапка се одредува врз основа на објективната вредност на датумот на прекласификација.</u></p>
<p><u>Финансиски средства кои се мерат по објективна вредност преку останата сеопфатна добивка</u></p>	<p><u>Финансиски средства кои се мерат по објективна вредност преку Билансот на успех</u></p>	<p><u>Сметководствената вредност на средството во новата категорија е еднаква на објективната вредност на датумот на прекласификација. Кумулативните промени во објективната вредност од Ревалоризациските резерви на датумот на прекласификација се евидентираат во Билансот на успех, во позицијата Нето приходи од тргување.</u></p>

*по овој основ не се евидентираат добивки/загуби во Билансот на успех.

Прекласификација на сопственичките финансиски средства од една во друга категорија не е дозволена.

- ~~—Парични средства и парични еквиваленти (поглавје 3.2.);~~
- ~~—Финансиски средства по објективна вредност преку билансот на успех (поглавје 3.3.);~~
- ~~—Финансиски средства кои се чуваат до достасување (поглавје 3.4.);~~
- ~~—Финансиски средства расположливи за продажба (поглавје 3.5.);~~
- ~~—Кредити и побарувања (поглавје 3.6.);~~
- ~~—Вложувања во подружници, придружени друштва и заеднички вложувања (поглавја 3.7., 6.8. и 6.9.);~~

Општите правила поврзани со признавањето, класификацијата, депривнавањето, мерењето и обелоденувањето на финансиските средства се наведени во ова поглавје, додека специфичностите за секоја категорија позиција на финансиски средства се вклучени во одделните поглавја—за

одредените категории.

Финансиски инструмент е секој договор од којшто произлегуваат финансиското средство на едно лице и финансиската обврска или сопственичкиот инструмент на друго лице.

Освен погоре-наведените, следните финансиски инструменти се обработени во следните поглавја од оваа Методологија:

- Права и обврски врз основа на наеми (поглавје 6.4., освен за побарувањата по наеми, признаени во билансот на состојба на наемодавателот, за кои се применуваат одредбите за депривање и за загуби поради оштетување од ова поглавје);
- Права и обврски на работодавците, според плановите за користи за вработените (поглавје 5.9.);

– Финансиски обврски (поглавје 4.1);

- Сопственички инструменти издадени од банката, вклучувајќи опции, варанти, и други финансиски инструменти кои се класифицирани како акционерски капитал на банката (поглавје 4.10.);
- Финансиски инструменти, договори и обврски за плаќање врз основа на акции (поглавје 6.1).

3.1.1. Признавање

~~МСЕ-МСФИ 39.3.1.14~~ Банката треба да признае финансиско средство во својот биланс на состојба единствено кога станува странка на договорните одредби на финансискиот инструмент.

МСЕФИ 39.3.1.28 За „вообичаена“ набавка или продажба на финансиски средства, банката може да одбере да го признае средството на датумот на тргување или на датумот на порамнување.

Под „вообичаена“ набавка или продажба на финансиски средства се подразбираат спот-трансакциите, односно трансакциите кај кои периодот помеѓу датумот на тргување и датумот на порамнување не е подолг од општоприфатената конвенција (на пример: купопродажба на странски валути, хартии од вредност и слични финансиски инструменти).

Одбраниот метод на почетно признавање, банката треба да го применува доследно за сите набавки и продажби на финансиски инструменти коишто припаѓаат на иста категорија на финансиски средства.

Дериватите се признаваат кога банката станува странка на договорните одредби на финансискиот инструмент, на датумот на тргување.

Датум на тргување е датумот на кој настанува трансакцијата, односно

датумот на кој се склучува договорот.

Датум на порамнување е датумот на кој средството се испорачува на банката. Сметководството на датумот на порамнување се однесува на признавањето на средството на денот кога тоа е пренесено на банката, односно на депризнавањето на обврската на банката на денот кога продадениот финансиски инструмент ќе се пренесе на другата договорна страна.

Кога банката ќе одбере сметководство на датумот на порамнување за „вообичаена“ набавка или продажба на финансиски средства, треба да ги евидентира сите промени на објективната вредност на средството кое треба да се прими во периодот помеѓу датумот на тргување и датумот на порамнување, на ист начин како што би се евидентирало последователно средството според неговата класификација.

МСФИ 9.53.1.6 Ова значи дека:

- за финансиските средства коишто банката ги мери според нивната амортизирана набавна вредност или набавна вредност ~~или амортизирана набавна вредност~~, банката не треба да признава никакви промени во вредноста во периодот помеѓу датумот на тргување и датумот на порамнување;
- за финансиските средства коишто се мерат според нивната објективна вредност и промените во објективната вредност се признаваат во билансот на успех, банката треба да ги евидентира промените во објективната вредност во периодот помеѓу датумот на тргување и датумот на порамнување на соодветна сметка од билансот на успех;
- за финансиските средства кои се мерат по објективна вредност преку останата сеопфатна добивка, ~~класифицирани~~ ~~како расположливи за продажба~~, банката треба да ги евидентира промените во објективната вредност во периодот помеѓу датумот на тргување и датумот на порамнување на соодветната сметка од ревалоризациските резерви / разлики од вреднување на средствата расположливи за продажба.

Ова прилагодување се прави за потребите за изготвување на финансиските извештаи.

Договор за повторно купување

Во случај на договор за повторно купување (познати под англискиот термин како: sale buy-back agreement), продавачот ги задржува сите ризици и награди кои произлегуваат од сопственоста на средството. Овие трансакции се третираат на следниот начин:

- продавачот ги чува средствата што се предмет на договорот за повторно купување во својот биланс на состојба (средствата не се депризнаваат), во оригиналната позиција од билансот на состојба и ги вреднува финансиските инструменти во согласност со соодветната сметководствена политика за тоа средство. Продавачот, истовремено, на страната на обврските, признава обврска за примениот износ од купувачот.
- купувачот признава побарување за износот платен на продавачот.

Репо-договори

Репо-договорите се третираат на ист начин како и договорот за повторно купување, поради сличната економска суштина. Хартиите од вредност, коишто се предмет на репо-договорот, се третираат како обезбедување по договорот.

Позајмени хартии од вредност

Во случај на договори за позајмување на хартии од вредност, примателот на хартии од вредност во суштина не ги презема сите ризици и награди кои произлегуваат од сопственоста на средството, бидејќи тој е обврзан да врати иста класа на финансиски инструмент на давателот на хартии од вредност на однапред договорен датум. Како резултат на договореното позајмување, ризиците (т.е. кредитниот ризик на должникот) и правата (права на упис, дивиденди) исто така остануваат на давателот на хартиите од вредност. Последователно, позајмените хартии од вредност остануваат во билансот на состојба на давателот. Примателот на хартии од вредност не ги евидентира позајмените хартии од вредност во својот биланс на состојба.

3.1.2. Почетно мерење

МСЕФИ 39.435.1 Банката почетно го признава финансиското средство по неговата набавна вредност, којашто е еднаква на објективната вредност на дадениот надоместок за средството, зголемена за трансакциските трошоци кои се директно поврзани со набавката на средството. Исклучок од ова правило е почетното признавање на финансиско средство, кое се мери по објективна вредност преку билансот на успех, за кое трансакциските трошоци не се вклучуваат при почетното мерење на средството, туку се признаваат веднаш во билансот на успех.

Вообичаено, цената на трансакцијата се третира како објективна вредност на финансиското средство. Сепак, ако цената на трансакцијата несоодветно ја претставува објективната вредност на финансиското средство, тогаш почетната вредност се проценува со употреба на техники за вреднување.

3.1.3. Последователно мерење

МСФИ 9.5.2 Класификацијата определува како ќе се мерат финансиските средства во последователните периоди. Финансиските средства ~~треба да последователно се класифицираат мерат со примена на еден од во една од следните категории и принципи на мерење:~~

- ~~– по амортизирана набавна вредност~~
- ~~– по објективна вредност, а промените се евидентираат во останата сеопфатна добивка, и~~
- ~~– по објективна вредност, а промените се евидентираат во билансот на успех.~~
- ~~— Парични средства и парични еквиваленти;~~
- ~~— Финансиски средства по објективна вредност преку билансот на успех;~~
- ~~— Финансиски средства кои се чуваат до достасување;~~
- ~~— Финансиски средства расположливи за продажба; и~~
- ~~— Кредити и побарувања.~~

МСС-39.46 Генерално, финансиските средства последователно се мерат по објективна вредност или по амортизирана набавна вредност. ~~Следната табела ги прикажува принципите на мерење за одделните категории на финансиски средства и сметководствениот третман на ефектите од последователното мерење:~~

Категории на финансиски средства	Последователно мерење	Промена во објективна вредност	Тест за оштетување
Парични средства и парични еквиваленти	Амортизирана набавна вредност	Незначајно	ДА
Финансиски средства по објективна вредност преку билансот на успех	Објективна вредност	Биланс на успех	НЕ
Средства кои се чуваат до достасување	Амортизирана набавна вредност	Незначајно	ДА

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

Средства расположливи за продажба	Објективна вредност	Капитал	ДА
Кредити и побарувања	Амортизирана набавна вредност	Незначајно	ДА

~~По првичната класификација на финансиското средство, банката:~~

~~— не смее да ги прекласифицира дериватните финансиски инструменти од една во друга категорија;~~

~~— не смее да ги прекласифицира финансиските инструменти (средства или обврски) класифицирани како финансиски инструменти по објективна вредност преку билансот на успех, определени како такви при почетното признавање;~~

~~— може да ги прекласифицира финансиските инструменти (со исклучок на дериватните финансиски инструменти) од категоријата „чувани за тргување“ во категоријата „расположливи за продажба“ или во категоријата „кредити и побарувања“ (види поглавје 3.3. од оваа Методологија);~~

~~— може да ги прекласифицира кредитите и побарувањата почетно класифицирани во категоријата „расположливи за продажба“ во категоријата „кредити и побарувања“ (види поглавје 3.5.2 од оваа Методологија);~~

~~— може да ги прекласифицира финансиските средства почетно класифицирани во категоријата „расположливи за продажба“ во категоријата „чувани до достасување“ (види поглавје 3.5.2 од оваа Методологија);~~

~~— не смее да ги прекласифицира во друга категорија финансиските средства коишто се чуваат до достасување (во спротивно, банката задолжително ќе треба да ги спроведе одредбите од поглавје 3.4.1 од оваа Методологија);~~

~~— не смее да ги прекласифицира во други категории кредитите и побарувањата почетно класифицирани во категоријата „кредити и побарувања“.~~

Принципи на мерење по амортизирана набавна вредност

МСС-МСФИ 39.95.4

Амортизираната набавна вредност на финансиско средство (или на финансиска обврска, види поглавје 4.1) е износот по кој се мери финансиското средство (или финансиската обврска) земајќи ги предвид:

- износот при почетното признавање;

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

- намален за отплатите на главницата;
- намален или зголемен за износот на акумулирана амортизација со употреба на методот на ефективна каматна стапка, за секоја разлика помеѓу износот при почетното признавање и износот при достасувањето; и
- намален за исправката на вредноста поради оштетување или ненаплатливост.

МСФИ 39.AF65.4.4 Мерењето со употреба на методот на ефективна каматна стапка овозможува амортизирање на набавната вредност на финансискиот инструмент и на приходот/расходот од камата во периодот на очекувано достасување на инструментот. Ефективната каматна стапка е еднаква на стапката која ги дисконтира очекуваните идни парични приливи и одливи од инструментот до датумот на крајна достасаност на инструментот или за пократок временски период, доколку е тоа соодветно.

При пресметката на ефективната каматна стапка, банката треба да ги земе предвид:

- сите очекувани идни парични текови (приливи и одливи) за кои е извесно дека ќе настанат согласно со договорните услови (на пример опција за предвременно плаќање и провизии и надомести за предвременно плаќање). Кога очекуваните идни парични текови не може веродостојно да се одредат, ќе се користат паричните текови до крајната достасаност на финансискиот инструмент, согласно со договорот;
- сите платени и/или наплатени провизии и надомести кои претставуваат составен дел од ефективната камата на финансискиот инструмент;
- трансакциските трошоци што се директно поврзани со трансакцијата; и
- премиите и/или дисконтите одобрени на финансискиот инструмент.

При пресметувањето на ефективната каматна стапка, банката нема да ја земе предвид исправката на вредноста (загубите поради оштетување) на финансискиот инструмент.

Провизиите и надоместите кои претставуваат составен дел од ефективната камата на финансискиот инструмент, трансакциските трошоци што се директно поврзани со трансакцијата и премиите и/или дисконтите одобрени на финансискиот инструмент се смета дека се директно поврзани со одобрувањето на финансискиот инструмент. Поради тоа, тие не се

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

признаваат во целост како приходи или расходи во билансот на успех на банката во моментот на одобрување на финансискиот инструмент, туку претставуваат корекција на каматната стапка на финансискиот инструмент и соодветно се разграничуваат и се признаваат во билансот на успех, во периодот на достасување на финансискиот инструмент.

Банката треба да изврши суштинска анализа на провизиите и надоместите поврзани со кредитните производи и да определи дали тие претставуваат составен дел од ефективната камата на кредитот, или пак претставуваат надомест за услуга извршена од банката. Притоа, доколку надоместот е директно поврзан со одобрувањето на кредитот или пак претставува надомест којшто се наплатува на редовна основа, во истиот момент со задолжувањето и наплатата на редовната договорна камата, до крајното достасување на кредитот, тој претставува составен дел од ефективната камата; а доколку надоместот претставува компензација за друга услуга, освен одобрување на кредитот, извршена од банката, тој претставува приход од провизии и надомести. Следствено, провизиите и надоместите банката соодветно ќе ги евидентира како акумулирана амортизација на кредитот и како приход од камата, или пак, како побарување и приход од провизии и надомести.

Примери за провизии и надомести кои претставуваат составен дел од ефективната камата на финансискиот инструмент се:

- надомест за оценка на финансиската состојба на клиентот;
- надомест за посредување при договарање на условите на финансискиот инструмент;
- надомест за поднесување барање и обработка на барањето за одобрување кредит;
- надомест за повлекување на средствата по финансискиот инструмент;
- редовен месечен надомест за управување со кредитот до крајното достасување на кредитот, којшто се задолжува и се наплатува во истиот момент со задолжувањето и наплатата на редовната договорна камата; и слично.

За разграничувањето на провизиите и надоместите на оние кои се составен дел од ефективната камата и на оние кои претставуваат приходи од провизии и надомести, види Прилог А.1.

Примери за трансакциски трошоци што се директно поврзани со трансакцијата се:

- провизии и надомести платени на продажни агенти, советници, брокери, дилери и други;

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

- надомест платен на регулаторни тела;
- платени даноци и царини за финансискиот инструмент; и слично.

Доколку, во текот на животниот век на финансискиот инструмент настанат значителни промени во очекуваните парични текови (освен исправката на вредноста), во насока на промена на периодот и/или износот на претплати, тогаш сметководствената вредност на побарувањето (поточно, соодветната сметка за акумулирана амортизација) треба да се коригира/усогласи со истовремено признавање приход или расход во билансот на успех. Износот којшто треба да се коригира се пресметува како разлика помеѓу првичниот амортизациски план и новите очекувани парични текови, дисконтирани со примена на првичната ефективна каматна стапка.

По исклучок, во случаите на предвремена отплата блиску до договорниот рок на отплата и/или незначителни/ситни износи на претплата, банката не треба да прави нова пресметка на ефективната каматна стапка, односно на разграничувањето на акумулираната амортизација, бидејќи тие промени се незначителни. Во првиот случај (предвремена отплата блиску до крајниот рок на достасување), банката може во целост да го приходува целиот преостанат износ на акумулирана амортизација на датумот на предвремената отплата. Во вториот случај (незначителни износи на претплата), банката треба да продолжи со разграничување на акумулираната амортизација согласно со првично утврдениот амортизациски план.

Принципи на мерење по објективна вредност

МСФИ 13.15 Мерењето по објективна вредност претпоставува дека средството или обврската се разменуваат помеѓу пазарните учесници, во вообичаена трансакција, според тековните пазарни услови на датумот на мерење.

Објективната вредност се утврдува на различни начини, во зависност од тоа дали средството или обврската се тргува на активен пазар или не се тргува.

Активен пазар: Објавена цена

МСФИ 13 Активен пазар е пазарот на кој се вршат трансакции со средството или обврската со доволна фреквенција и обем, за да обезбедат ценовна информација за средството или обврската.

МСФИ 13.24 Соодветната котирана пазарна цена за средството или обврската е онаа што е во рамките на распонот помеѓу *куповната и продажната цена*, а којашто најдобро ја претставува објективната вредност во соодветните услови. Вообичаено се употребува тековната: *куповна цена* за средството коешто се чува или за обврската којашто треба да се издаде, односно *продажна/понудена цена* за средството коешто ќе биде стекнато или за

обврската којашто се чува; просечната пазарна цена или друга цена согласно со вообичаената, прифатена пазарна практика.

Непостоење на активен пазар: Техники за вреднување

Доколку не постои активен пазар за финансиското средство или обврска, банката, за да ја одреди објективната вредност на средството или обврската, применува техники на вреднување за коишто има најмногу расположливи податоци, давајќи им предност на податоците коишто можат да се потврдат на пазарот.

Вообичаени техники на вреднување се: *пазарен пристап* (се користат котираны цени или други релевантни информации од пазарни трансакции со исти или слични средства или обврски), *трошочен пристап* (познат и како тековен трошок на замена, го претставува износот којшто би бил потребен за замена на постојното средство) и *приходен пристап* (дисконтирана вредност на тековните пазарни очекувања за идните износи (парични приливи или приходи и расходи) од средството или обврската).

При примената на техниките за вреднување, банката:

- користи информации за постигнатите цени на скорешни (од последните 6 месеци), нормални, комерцијални трансакции за истиот финансиски инструмент помеѓу запознаени, доброволни странки (ако се достапни);
- ако нема информација за постигнатите цени од скорешните трансакции за истиот финансиски инструмент, тогаш за утврдување на објективната вредност треба да се примени тековната пазарна цена на друг инструмент, кој е во суштина ист (во смисла на тоа дека е со иста валута и со ист или сличен рок на достасување);
- ако не може да се добие информација за објективната вредност на финансискиот инструмент од пазарите, тогаш за одредување на објективната вредност на финансискиот инструмент се употребуваат податоци коишто не можат да се потврдат на пазарите.

Техниките за вреднување треба да ги опфатат сите фактори кои учесниците на пазарот ги земаат предвид при определување на цената и треба да се доследни на усвоените економски методологии за определување на цената на финансиските инструменти.

Банката може да ја смени или да направи промени на техниката за вреднување на финансискиот инструмент, ако таквата промена е поради развој на нови пазари, достапност на нови информации, промена на пазарните услови или подобрување на техниката за вреднување и ако дава посоодветна објективна вредност на финансискиот инструмент. Корекциите поради промена на техниката за вреднување претставуваат промена на сметководствените оценки, во согласност со МСС 8 и поглавјето 2.4.2 од оваа

Методологија.

Анализата на дисконтираните парични текови е важна и често применувана техника за определување на објективната вредност на многу средства и обврски. Еден од најважните фактори при примената на оваа техника е определувањето соодветна дисконтна стапка.

Дисконтната стапка треба да ги опфати неизвесностите и ризиците од проценката на паричните текови што се поврзани со одредено средство или обврска, како и променливоста на тие ризици и неизвесности.

Соодветна дисконтна стапка може да се определи на следниот начин:

- стапка врз основа на тековниот пазарен принос на инструментот или на инструмент со слични карактеристики;
- повикување на стапка ослободена од ризик, коригирана за соодветниот ризик на средството. При определувањето на дисконтната стапка и двата фактора треба да се земат предвид поодделно. Каматната стапка што е ослободена од ризик, нормално, се темели врз државни обврзници со споредливи карактеристики (валута и достасување) на средствата или обврските за кои дисконтната стапка ќе се применува. Премијата за ризикот на средството е еднаква на износот којшто пазарните учесници би го побарале како надомест за неизвесноста на идните парични текови од средството.

Непостоење на активен пазар: Сопственички инструменти

Банката треба да ја измери/утврди Објективната вредност на сопственичките инструменти кои немаат тргувана цена на активен пазар и дериватите што се поврзани со нив и коишто мора да се намират со испорака на вакви некотирани сопственички инструменти. Банката ќе ја утврди објективната вредност со примена на метод кој најдобро ја одразува објективната вредност на сопственичкиот инструмент. — е **реално измерлива**, доколку: (i) променливоста во опсегот на проценките на објективна вредност за тој инструмент е незначителна, или (ii) веројатноста за различните проценки во опсегот може да се определи и да се употреби во проценката на објективната вредност.

~~Доколку објективната вредност не може да се измери реално, сопственичките инструменти кои немаат тргувана цена на активен пазар и дериватите што се поврзани со нив и коишто мора да се намират со испорака на вакви некотирани сопственички инструменти треба да се мерат по нивната набавна вредност.~~

3.1.4. Оштетување/Исправка на вредноста на финансиските средства

Ова поглавје го опишува оштетувањето за кредитен ризик и утврдувањето на /исправката на вредноста на финансиските средства и посебна резерва за вонбилансната изложеност на кредитен ризик. ~~Овните правила за оштетување на средствата се опишани во поглавје 2.7 од оваа Методологија.~~

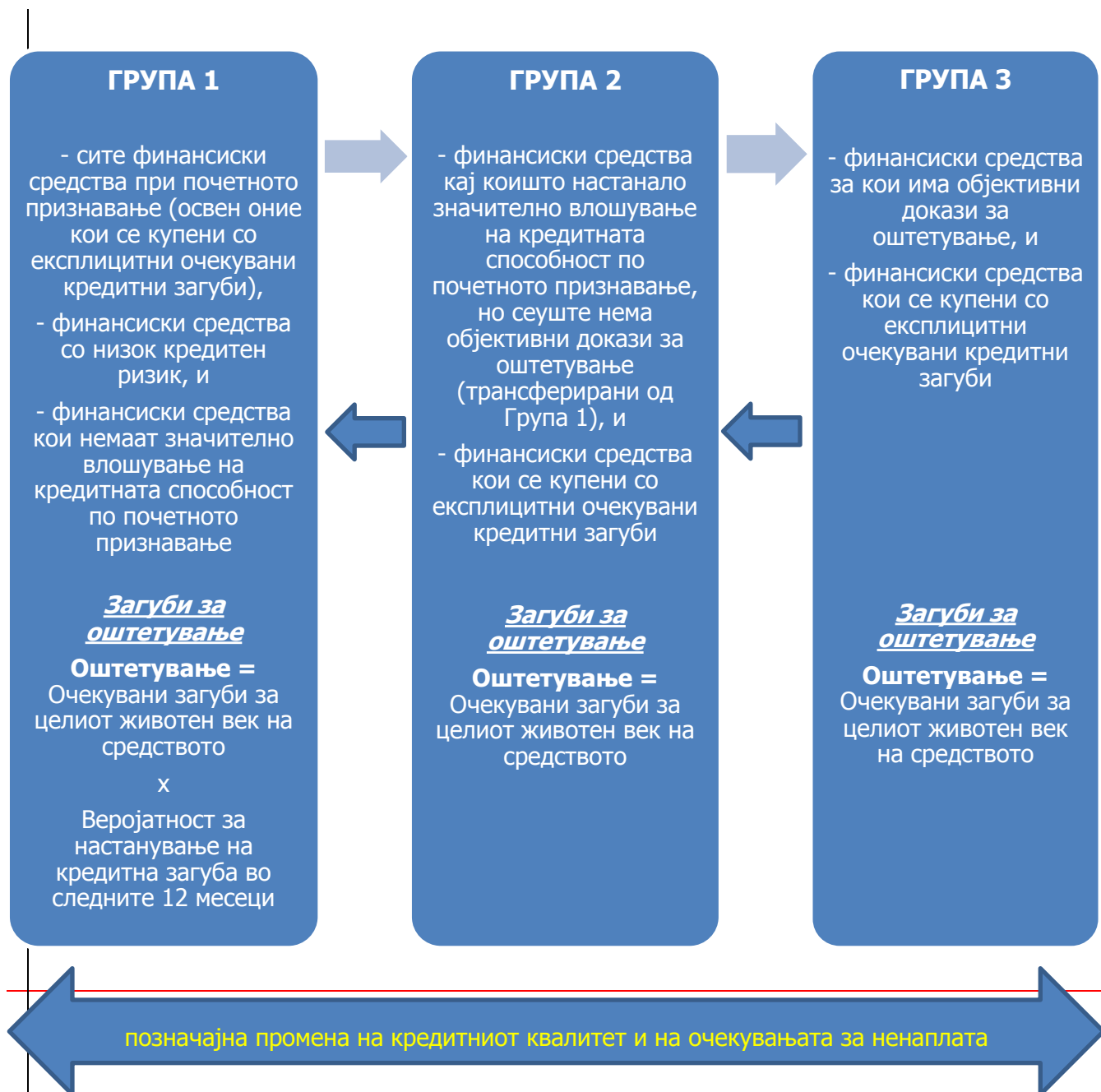
~~МСЕ-МСФИ 39.585.5.1~~ — Банката треба, на редовна основа, да проценува и да признава исправка на вредноста/оштетување за очекуваните кредитни загуби на финансиските средства кои се мерат по амортизирана набавна вредност и на финансиските средства кои се мерат по објективна вредност преку останата сеопфатна добивка. Очекувани кредитни загуби банката треба да проценува и признава и за вон-билансната кредитна изложеност и за побарувањата врз основа на договори за наем, побарувањата од купувачи и останати побарувања.

~~дали постојат објективни докази за оштетување на финансиското средство или на група финансиски средства.~~

Начинот на вршење и утврдување на исправката на вредноста и посебната резерва (оштетувањето) на активните билансни и потенцијалните вонбилансни изложености позиции на банката е подетално регулирано во Одлуката за управување со кредитниот ризик, пропишана од НБРМ.

При утврдување на очекуваните загуби, изложеноста на кредитен ризик се класифицира во една од следните три групи на кредитен ризик:

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

Утврдувањето на износот на очекувани загуби се темели на следните основни принципи:

- мерење и признавање на очекуваните кредитни загуби за целиот животен век на финансиското средство и/или за вон-билансната кредитна изложеност;

- треба да ги рефлектира/претставува очекувањата за кредитната способност (кредитниот квалитет), влошувања и подобрувања, во текот на целиот животен век на средството.
- да реагира на информациите за промените на кредитниот квалитет на финансиското средство и/или за вон-билансната кредитна изложеност, така да во случај на информација за очекувано позначајно влошување на кредитниот квалитет, да настане трансфер од Групата 1 во Групата 2 или Групата 3.

Почетно, сите финансиски средства, освен оние средства кои ги исполнуваат условите за класификација во Групата 2 или во Групата 3, треба да се класификуваат во **Групата 1**. Во Групата 1 се класификуваат сите финансиски средства кои на датумот на известување имаат низок кредитен ризик, како и оние финансиски средства кои немаат значително зголемување на кредитниот ризик од почетното признавање. Доколку банката забележи значително влошување на кредитната способност на средството после почетното признавање, банката треба да ја прекласифицира изложеноста од Групата 1 во Групата 2, додека трансферот во Групата 3 настанува кога веќе има објективни докази дека настанало оштетување.

Финансиски средства со **низок кредитен ризик** се оние кои ги исполнуваат следните критериуми:

- имаат низок ризик од неисполнување
- оценето е дека должникот, краткорочно, има капацитет за исполнување на обврските
- очекувањата/согледувањата на банката се дека долгорочно, негативните промени во економските и деловните услови би можеле, но не задолжително, да ја намалат способноста на должникот да ги исполнува своите обврски

Во **Групата 2** се класификуваат оние финансиски средства кои имаат значително влошување на кредитниот ризик по првичното признавање, но сеуште нема објективни докази за настанување на загуба/оштетување.

Во **Групата 3** се класификуваат оние финансиски средства за кои има еден или повеќе објективни докази дека настанало оштетување. Објективни докази дека настанало оштетување се:

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

- значајни финансиски потешкотии на кредитокорисникот или издавачот на должнички финансиски инструмент,
- непочитување на договорот, како на пр. доцнење во плаќањата или неплаќање,
- доверителите на кредитокорисникот му имаат одобрено одредени олеснувања, поради неговата влошена финансиска состојба,
- постои можност дека кредитокорисникот ќе започне постапка за стечај или друг вид на финансиска реорганизација,
- непостоење (исчезнување) на активен пазар за финансиското средство, поради финансиски потешкотии,
- откуп или издавање на финансиско средство, по значителен дисконт поради настанатите кредитни загуби.

За потребите на дисконтирањето на очекуваните идни парични текови се употребува ефективна каматна стапка изразена на годишна основа.

Доколку поради финансиски потешкотии на клиентот, банката одобри измена на условите на кредитирање, во поглед на висината на каматата и периодите на отплата на обврските на клиентот, за дисконтирање на очекуваните идни парични текови се употребува ефективната каматна стапка, што била важечка пред измените на условите на кредитирање.

За дисконтирање на очекуваните идни парични текови од побарувања со променлива каматна стапка, банката ќе ја примени ефективната каматна стапка, согласно со договорот, што е важечка на денот на утврдувањето на сегашната вредност на очекуваните парични текови. Во овие случаи, ефективната каматна стапка се пресметува за целиот период на важност на договорот (не само преостанатиот период до достасување), со примена на каматната стапка, што е важечка на денот на утврдувањето на сегашната вредност на очекуваните парични текови.

МСФИ 9.5.5.9 Оценката дали настанало значително влошување на кредитната способност (значителен пораст на кредитниот ризик) после почетното признавање треба да се темели на оценка на ризикот од неисполнување, односно треба да се спореди ризикот од неисполнување на датумот на оценка (тековниот датум) и оценетиот ризик од неисполнување на средството на овој датум при првичното признавање. Оваа оценка треба да се темели на промена/влошување на ризикот од неисполнување за целиот животен век на средството, а не на промена/зголемување на износот на очекувани кредитни загуби. Доколку на датумот на преоценка средството има низок кредитен ризик, банката може да смета дека не настанало значително влошување на кредитната способност на средството.

МСФИ 9.5.5.11 При оценката дали постои значителен пораст на кредитниот ризик, банката треба да ги земе во предвид сите разумни и поткрепувачки информации кои и се расположливи на банката, од областа на: промени на надворешните услови (на пр. пазарните услови), промени во интерните услови во банката и промени кај должникот. Информациите треба да се темелат на минато искуство, сегашните состојби и на предвидувањата за идните услови. Пример на тип на информации кои банката треба да ги следи со цел оценка дали настанал значителен пораст на кредитниот ризик се: тековни или очекувани промени во надворешниот кредитен рејтинг на финансискиот инструмент, анализите на банката за кредитната способност на должникот/средството, пораст на кредитниот ризик над интерно одредениот лимит на кредитен ризик за одредено кредитно портфолио на банката, и сл. Како и да е, доколку настане задоцнување во плаќањето на договорните обврски во период подолг од 30 дена, се смета дека настанал значителен пораст на кредитниот ризик на средството, и следствено, банката треба да го прекласификува средството од Групата 1 во Групата 2.

Се смета дека **ризик од неисполнување** настанува најдоцна во случај на доцнење подолго од 90 дена и тие финансиски средства банката треба да ги класификува во Групата 3.

Исправката на вредноста на финансиските средства од Групата 1 ја преставува загубата за целиот животен век на средството, кои би настанале како резултат на штетни настани кои е можно да се појават во следните 12 месеци² (не очекуваните парични загуби во периодот од следните 12 месеци), односно е еднаква на очекуваните кредитни загуби во текот на целиот животен век на средството, пондерирани со веројатноста дека одреден штетен настан ќе се случи во текот на следните 12 месеци.

Исправката на вредноста на средствата од Групата 2 и Групата 3 е еднаква на вкупниот износ на очекувани кредитни загуби кои може да

² или пократок период, доколку очекуваниот животен век на средството е пократок од 12 месеци.

настанат како резултат на сите штетни настани во текот на целиот преостанат животен век на средството.

Износот на кредитна загуба е еднаков на разликата помеѓу:

- договорните парични текови на средството, и
- очекуваните парични текови на средството, дисконтирани со примена на оригиналната ефективна каматна стапка (сегашна вредност на очекуваните парични текови).

Проценката на износот на очекувани кредитни загуби се прави на износот на максималната договорна преостаната кредитна изложеност на средството (не повисок износ), за текот на преостанатиот договорен животен век на финансиското средство. По исклучок, само за кредитните производи кои вообичаено на било кој пресечен датум се состојат од искористен и неискористен дел (преземена обврска за кредитирање, на пр.: кредитни картички, одобрени пречекорувања, и сл.), проценката на очекуваните кредитни загуби се прави за периодот кој ги вклучува и договорните можности за пролонгирање на периодот на важност на кредитниот производ.

При утврдување на сегашната вредност на очекуваните идни парични текови, за потребите на дисконтирањето се употребува ефективна каматна стапка изразена на годишна основа.

За дисконтирање на очекуваните идни парични текови од побарувања со променлива каматна стапка, банката ќе ја примени ефективната каматна стапка, согласно со договорот, што е важечка на денот на утврдувањето на сегашната вредност на очекуваните парични текови. Во овие случаи, ефективната каматна стапка се пресметува за целиот период на важност на договорот (не само преостанатиот период до достасување), со примена на каматната стапка, што е важечка на денот на утврдувањето на сегашната вредност на очекуваните парични текови.

Доколку поради финансиски потешкотии на клиентот, банката одобри измена на условите на кредитирање, во поглед на висината на каматата и периодите на отплата на обврските на клиентот, за дисконтирање на

очекуваните идни парични текови се употребува ефективната каматна стапка, што била важечка пред измените на условите на кредитирање.

МСФИ 9.5.5.7 Во моментот на **трансфер од Групата 1 во Групата 2 или 3**, во Билансот на успех треба да се признае целиот износ на очекувани кредитни загуби за целиот преостанат животен век на средството.

Враќање од Групата 2 или 3 во Групата 1 е можно само за оние средства кои почетно биле класифицирани во Групата 1, но само доколку повеќе не постојат условите за нивна класификација во Групата 2 или 3, односно доколку значително се подобри нивната кредитна способност и на датумот на преоценка имаат низок кредитен ризик.

При оценка на кредитниот ризик/кредитната способност на одредено средство не се зема во предвид вредноста на обезбедувањето дадено за тоа финансиско средство. Вредноста на обезбедувањето, намалена за трошоците поврзани со преземањето и продажбата на обезбедувањето, се зема во предвид само при пресметката на потребниот износ на исправка на вредноста/посебна резерва.

Во случај на модифицирани/изменети договорни услови на одредено финансиско средство, банката треба да оцени дали настанало влошување на кредитниот ризик на модификуваното средство, преку споредба на кредитниот ризик со изменетите договорни услови и кредитниот ризик при почетното признавање на финансиското средство (со почетните договорни немодификувани услови). Доколку се оцени дека кредитниот ризик значително се влошил, банката ќе го класифицира модифицираното финансиско средство во Групата 2 или Групата 3.

За вложувањата во сопственички инструменти исправка на вредноста не се пресметува.

Очекуваните кредитни загуби банката може да ги утврдува на **поединечна основа и/или на групна основа** (за портфолио на средства).

Како и да е, при оценка на поединечна основа треба да се земе во предвид и ризикот којшто средството го носи од аспект на групата на слични финансиски средства. Финансиските средства треба да се групираат врз основа на слични кредитни карактеристики кои ја покажуваат кредитната способност на должникот за отплата на достасаните износи, како на пример: типот на инструментот, кредитните рејтинзи, типот на обезбедување, датумот на настанување на средството, преостанатиот период на достасување, дејноста, географската локација на должникот, и слично. Очекуваните кредитни загуби на групата/портфолио на средства се проценуваат врз основа на минато искуство на банката за загуби за средства со кредитни карактеристики што се слични на оние во групата, сегашните услови и проценките за идните настани и состојби во економијата.

~~Финансиско средство е оштетено доколку неговата сметководствена вредност е поголема од неговиот проценет надоместлив износ. Доколку постои каков било доказ за тоа, банката треба да го процени надоместливиот износ на тоа средство или на групата средства и да признае исправка на вредноста (загуба поради оштетување):~~

~~Објективниот доказ дека дадено финансиско средство или група средства се оштетени или ненаплатливи вклучува информации за средството во врска со:~~

~~— значајна финансиска потешкотија на издавачот на финансискиот инструмент или должникот;~~

~~— фактичко прекршување на договорот, како што е неплаќање или доцнење на плаќањата по камата или главница;~~

~~— давање олеснување на должникот од страна на доверителот, поради финансиски потешкотии на должникот, а коишто доверителот инаку не би ги дал на други;~~

~~— голема веројатност дека должникот ќе влезе во стечајна постапка или во друг вид на финансиска реорганизација;~~

~~— исчезнување на активен пазар за финансиското средство поради финансиски потешкотии; или~~

~~— податоци кои укажуваат на тоа дека постои мерливо намалување во проценетите идни парични текови од група финансиски средства, од почетното признавање на овие средства, иако намалувањето не може индивидуално да се поврзе со финансиското средство;~~

вклучувајќи:

- а) ~~негативни промени во платежната способност на должникот (на пример зголемен број на задоцнети плаќања или зголемен број на должници по кредитни картички кои го достигнале нивното максимално дозволено пречекорување и кои го плаќаат минималниот месечен износ); или~~
- б) ~~национални или локални економски услови кои се во сооднос со оштетувањето на средствата (на пример: зголемување во стапката на невработеност во географската област на должникот, намалување на цените на имотот во соодветната област, а кој служи како обезбедување, намалување на цената на нафтата за кредити на нафтени производители или негативни промени во индустриските услови кои влијаат на должниците).~~

~~За сопственичките инструменти, **значителното и/или продолженото намалување** на објективната вредност под нивната набавна вредност е објективен доказ за оштетување. Во рамките на оваа Методологија, како продолжено намалување се смета она кое трае подолго од 9 месеци, а како значително намалување ако објективната вредност е пониска од 70% од набавната вредност. Меѓутоа, падот на објективната вредност не е единствениот показател за оштетување за сопственичките инструменти, односно банката треба да ги има предвид сите елементи и показатели при оцена на оштетувањето на вложувањата во сопственички хартии од вредност. Банката може да предвиди показатели за оштетување на вложувањата во сопственички хартии од вредност, пократки од 9 месеци и пониски од 70% или комбинација од овие два или други показатели.~~

~~Кога исправката на вредноста за вложување во сопственички хартии од вредност еднаш ќе се утврди, тогаш понатаму падот на објективната вредност треба да се мери од почетната набавна вредност на вложувањето (не од сегашната сметководствена вредност, намалена за исправката на вредноста) и од почетниот датум од кога банката го има вложувањето (не од датумот на последното утврдување на исправката на вредноста). Ова значи дека кога банката ќе утврди дека намалувањето на објективната вредност претставува оштетување, потоа секое понатамошно намалување на објективната вредност е оштетување без разлика на големината и периодот на пад на објективната вредност.~~

~~Во случај на пораст на објективната вредност, банката не смее да врши ослободување на исправката на вредноста за вложувањата во сопственички хартии од вредност расположливи за продажба. Така, секое понатамошно зголемување на објективната вредност на вложувањето во сопственички хартии од вредност за кои банката има утврдено исправка на вредноста, банката сметководствено ќе го евидентира како зголемување на објективната вредност на соодветните сметки за промени во објективната вредност и ревалоризациските резерви.~~

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

~~Исправката на вредноста (оштетувањето) може да се мери и да се признае:~~

~~— на поединечна основа за финансиски средства кои се поединечно значајни ставки/изложености;~~

~~— на групна основа за „портфолио на кредити“; или~~

~~— на групна основа за група слични финансиски средства за кои поединечна исправка на вредноста не може да се определи или не била определена.~~

~~Поединечна исправка на вредноста~~

~~Финансиски средства кои се евидентираат по амортизирана набавна вредност~~

~~МСС 39.63 По амортизирана набавна вредност се евидентираат кредитите и побарувањата и финансиските средства кои се чуваат до достасување.~~

~~Износот на исправката на вредноста загубата поради оштетување, е еднаков на **разликата помеѓу сметководствената вредност на средството и сегашната вредност на очекуваните идни парични текови** (исклучувајќи ги идните загуби кои не се случиле), дисконтирани со првобитната ефективна каматна стапка на инструментот (надоместлив износ):~~

~~За потребите на дисконтирањето на очекуваните идни парични текови се употребува ефективна каматна стапка изразена на годишна основа:~~

~~Доколку поради финансиски потешкотии на клиентот, банката одобри измена на условите на кредитирање, во поглед на висината на каматата и периодите на отплата на обврските на клиентот, за дисконтирање на очекуваните идни парични текови се употребува ефективната каматна стапка, што била важечка пред измените на условите на кредитирање.~~

~~За дисконтирање на очекуваните идни парични текови од побарувања со променлива каматна стапка, банката ќе ја примени ефективната каматна стапка, согласно со договорот, што е важечка на денот на утврдувањето на сегашната вредност на очекуваните парични текови. Во овие случаи, ефективната каматна стапка се пресметува за целиот период на важност на договорот (не само преостанатиот период до достасување), со примена на каматната стапка, што е важечка на денот на утврдувањето на сегашната вредност на очекуваните парични текови.~~

~~Доколку исправката на вредноста е утврдена на поединечна основа, Сметководствената вредност на средството треба да биде намалена до неговиот проценет очекуван надоместлив износ, преку користење сметка за исправка на вредноста во рамки на соодветното средство. Износот на загубата треба да биде вклучен во билансот на успех во позицијата „Исправка на вредноста (загуби поради оштетување) на финансиските средства, на нето-основа“.~~

Доколку ~~причините за оштетување исчезнат пресметаниот износ на исправка на вредноста подоцна се намали~~, претходно признаениот износ на исправка на вредноста (загуба поради оштетување) треба да се ослободи/анулира преку коригирање на сметката за исправката на вредноста во рамки на соодветното средство. Ослободувањето на исправката на вредноста не треба да резултира во сметководствена вредност на финансиското средство која го надминува износот, кој инаку би ја претставувал амортизираната набавна вредност на средството, доколку не било признаено оштетување. Износот на ослободувањето треба да биде вклучен во билансот на успех во позицијата „Исправка на вредноста (загуби поради оштетување) на финансиските средства, на нето-основа“.

Банката сметководствено го евидентира утврдениот износ на дополнителна или ослободена исправка на вредноста за одделно побарување во билансот на успех, на соодветната сметка за исправка на вредноста (загуби поради оштетување) на побарувањата и на соодветната сметка за исправка на вредноста (оштетување на средствата) во рамки на сметките за активни билансни побарувања.

Износот на исправка на вредноста утврден на групна основа за портфолио на кредити и побарувања, исто така се признава како трошок и во финансиските извештаи се одзема од вкупната сметководствена вредност на кредитите и побарувањата преку користење сметка за групна исправка на вредноста.

Банката сметководствено го евидентира утврдениот износ на дополнителна или ослободена исправка на вредноста за изложеностите од портфолиото на кредити во билансот на успех, на сметката за групна исправка на вредноста за портфолиото на кредити и на сметката од пасивата за групна исправка на вредноста за портфолиото на кредити.

~~Финансиски средства коишто се евидентираат по набавна вредност~~

~~МСС 39.66 — Исправката на вредноста (загуба поради оштетување) на некотираните сопственички инструменти (или на деривати поврзани со нив), кои не се евидентирани по објективна вредност бидејќи таа не може реално да се измери, се мери како разлика помеѓу сметководствената вредност на финансиското средство и сегашната вредност на проценетите идни парични текови, дисконтирани со тековната пазарна стапка на поврат за слични финансиски средства.~~

~~Сметководствената вредност на средството треба да се намали до проценетиот надоместлив износ, преку коригирање на сметката за исправка на вредноста во рамки на соодветното средство. Износот на загубата треба да биде вклучен во билансот на успех во позицијата „Исправка на вредноста (загуби поради оштетување) на финансиските средства, на нето-основа“.~~

~~Исправката на вредноста/загуба поради оштетување на некотираните сопственички инструменти последователно не може да се анулира/ослободи.~~

~~Финансиски средства расположливи за продажба~~

~~МСС 39.67~~ — За должничките финансиски средства расположливи за продажба, кога намалувањето на објективната вредност за финансиските средства расположливи за продажба било признаена директно во ревалоризациските резерви и кога постои објективен доказ дека ~~средството е оштетено за износот на утврдена исправка на вредноста~~, тогаш кумулативната загуба (разликата помеѓу почетната набавна вредност и тековната објективна вредност на средството), којашто била признаена директно во ревалоризациските резерви, треба да се отстрани од ревалоризациските резерви и да се признае во билансот на успех во позицијата „Исправка на вредноста (загуби поради оштетување) на финансиските средства, на нето-основа“, и покрај тоа што финансиското средство не се депризнава.

Банката сметководствено го евидентира утврдениот износ на исправка на вредноста за вложувањата во должнички хартии од вредност расположливи за продажба, на следниов начин:

- ќе ја прекнижи состојбата на соодветната сметка во рамки на ревалоризациските резерви од резервите и ќе ја евидентира во билансот на успех на соодветна сметка за исправка на вредноста на средствата расположливи за продажба;
- ќе ја прекнижи состојбата од соодветната сметка за промени во објективната вредност на соодветната сметка за исправка на вредноста во рамки на сметките за вложувања во хартии од вредност расположливи за продажба;
- ќе ги евидентира сите дополнителни износи на исправка на вредноста во билансот на успех на соодветна сметка за исправка на вредноста на средствата расположливи за продажба и на соодветната сметка за исправка на вредноста во рамки на сметките за вложувања во хартии од вредност расположливи за продажба.

~~Исправката на вредноста (загубата поради оштетување), признаена во билансот на успех за сопственичките инструменти класифицирани како расположливи за продажба, последователно не може да се ослободи/анулира преку билансот на успех.~~

Доколку, во последователниот период, објективната вредност на должничкиот инструмент класифициран како расположлив за продажба, се зголеми и зголемувањето може објективно да се поврзе со некој настан кој се случил откако исправката на вредноста (загубата поради оштетување) била признаена во билансот на успех, исправката на вредноста треба да се ослободи/анулира. Притоа, износот на ослободување ќе биде вклучен во билансот на успех во позицијата „Исправка на вредноста (загуби поради оштетување) на финансиските средства, на нето-основа“. Останатиот износ, до новата објективна вредност (ако има), претставува зголемување на

објективната вредност на средството и се признава во ревалоризациските резерви.

Во моделот на финансиски извештаи за банките, состојбата на сметките за исправка на вредноста во рамки на сметките за вложувања во должнички хартии од вредност расположливи за продажба (соодветните сметки: 37xxx8, 41xxx8, 47xxx8) банката ќе ги прикаже во рамки на позицијата „Ревалоризациска резерва за средства расположливи за продажба“, а не како дел од Активата.

Исправка на вредноста (загуба поради оштетување) на групна основа

~~МСС 39.АГ84-92 Износот на загуби поради оштетување кои не се специфично идентификувани, но за кои искуството покажува дека постојат во портфолиото на кредити и побарувања, исто така се признава како трошок и се одзема од вкупната сметководствена вредност на кредитите и побарувањата преку користење сметка за групна исправка на вредноста.~~

~~Финансиските средства треба да се групираат врз основа на слични кредитни карактеристики кои ја покажуваат платежната способност на должникот за отплата на достасаните износи. Идните парични текови на групата се проценуваат врз основа на минато (историско) искуство за загуби за средства со кредитни карактеристики што се слични на оние во групата **заснована на принципот на настанати загуби** (не на очекувани загуби). Проценките во промените на идните парични текови ги одразуваат и се директно поврзани со промените во соодветните видливи податоци од период во период (се земаат предвид **само настанатите, не и очекуваните загуби**).~~

~~Методологијата и претпоставките употребени за проценување на идните парични текови се предмет на редовно тестирање, со цел да се потврди моделот да се намалат разликите помеѓу проценетите и реално настанатите загуби.~~

~~Кога некое средство, првично проценето на групна основа, се смета за поединечно оштетено, треба да се тргне од групата.~~

~~Начинот на утврдување на исправката на вредноста за портфолио на кредити и за група слични финансиски инструменти е пропишано во Одлуката за управување со кредитниот ризик.~~

~~Банката сметководствено го евидентира утврдениот износ на дополнителна или ослободена исправка на вредноста за изложеностите од портфолиото на кредити во билансот на успех, на сметката за групна исправка на вредноста за портфолиото на кредити и на сметката од пасивата за групна исправка на вредноста за портфолиото на кредити.~~

~~Банката сметководствено го евидентира утврдениот износ на дополнителна или ослободена исправка на вредноста за група слични финансиски инструменти во билансот на успех, на сметката за групна исправка на вредноста за поединечно значајни изложености коишто не се оштетени на поединечна основа и на сметката од пасивата за групна исправка на вредноста за поединечно значајни изложености коишто не се оштетени на поединечна~~

основа:

3.1.5. Депризнавање

МСФИ 39.173.2.3 Банката треба да го депризнае финансиското средство кога договорните права на паричните текови од финансиското средство се истечени или кога финансиското средство е пренесено и преносот се квалификува за депризнавање.

Банката треба да употреби метод „чекор по чекор“ за да определи дали се исполнети критериумите за депризнавање (види Прилог А2).

МСФИ7.42Ц Банката има „продолжено влијание“ (continuing involvement) во пренесените финансиски средства доколку задржи каков било дел од договорните права или обврски на пренесените финансиски средства или пак доколку добие нови договорни права или обврски поврзани со пренесените финансиски средства. Следниве случаи не претставуваат „продолжено влијание“: термински договори (форвард), опции и слични договори за откуп на пренесените финансиски средства каде што договорната откупна цена е еднаква на објективната вредност на пренесените финансиски средства; случаи каде што банката го задржува правото на парични приливи од пренесеното финансиско средство, но истовремено презема договорна обврска за исплата на приливите на другата договорна страна.

МСФИ7.42Е-Г За пренесените финансиски средства коишто во целост се депризнаваат, но во коишто банката има „продолжено влијание“, банката треба во соодветната белешка за пренесените финансиски средства да обелодени:

- сметководствената вредност и објективната вредност на средствата и обврските коишто го претставуваат „продолженото влијание“ на банката во депризнаените финансиски средства;
- максималниот износ на изложеност на ризик од загуба од „продолженото влијание“;
- износот и рочната структура на недисконтираните парични одливи коишто би биле потребни за повторен откуп на депризнаените финансиски средства или за плаќање на другата договорна страна; и
- добивките или загубите признаени на денот на преносот, како и признаените добивки и/или загуби од „продолженото влијание“.

МСФИ 7.42Д За пренесените финансиски средства коишто банката не ги депризнава во целост (на пример: репо-договори, трансфер на средства во друштво за посебна намена консолидирано од банката, факторинг и форфетирање и слично), банката треба во соодветната белешка за пренесените финансиски средства да обелодени:

- опис на пренесените финансиски средства и на ризиците на

коишто е изложена;

- опис на врската помеѓу пренесените средства и поврзаните обврски;
- опис на ограничувањата за користење на пренесените средства (ако има); и

– објективната вредност на пренесените средства и на поврзаните обврски, само доколку другата договорна страна има право на поврат на пренесените средства.

3.1.6. Обелоденување

Види МСС 7

МСФИ 7.6,8 Покрај обелоденувањата коишто се пропишани за секоја одделна позиција од билансот на состојба и обелоденувањата за управувањето со ризиците, Банката треба да прикаже усогласување на одделните позиции на финансиските средства од Билансот на состојба со одделните категории на финансиски средства, и тоа:

– финансиски средства кои се мерат по објективна вредност преку билансот на успех и притоа, одделно да се прикажат финансиските средства за тргување (вклучително и оние кои се класифицирани во оваа категорија како резидуална категорија), и оние одредени како такви при почетното признавање;

– финансиски средства кои се мерат по објективна вредност преку останата сеопфатна добивка и притоа, одделно да се прикажат должничките од сопственичките финансиски средства;

– финансиски средства кои се мерат по амортизирана набавна вредност.

Во моделот на финансиските извештаи за банките треба да се пополни белешката 1 – Класификација на финансиските средства и финансиските обврски.

МСФИ 7.12Б Доколку банката во тековната или во претходната година прекласификувала финансиски средства од една во друга категорија (заради промена на деловниот процес), во соодветната белешка од финансиските извештаи за новата категорија банката ќе го обелодни:

– датумот на прекласификацијата и објаснување за причините за настанатата промена во деловниот процес на управување со

прекласифицираните средства;

– износите на прекласифицираните средства и ефектите од прекласификацијата.

3.1.3.2. Парични средства и парични еквиваленти

3.2.1. Класификација

Види МСС 7

Парични средства

Паричните средства ги опфаќаат: паричните средства во благајната, средствата на сметката на банката и депозитите по видување (вклучувајќи ги и трансакциските депозити).

Парични еквиваленти

	Средства	Понатамошни објаснувања
<i>Парични средства</i>	Банкноти и ковани пари во благајна	-
	Сметка кај НБРМ	-
	Неограничени депозити во НБРМ, вклучувајќи ја и задолжителната резерва во денари	Задолжителната резерва во девизи се исклучува за целите на изготвување на извештајот за паричниот тек
	Депозити по видување	-

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

**Парични
еквиваленти**

Високо ликвидни
финансиски инструменти
со рок на достасаност
помала од три месеци

За целите на изготвување
на извештајот за паричниот
тек, оваа позиција
генерално вклучува:

- благајнички и државни
записи со кои може да се
тргува на секундарниот
пазар
- орочени депозити со
договорен рок на
достасаност помал од три
месеци

МСС 7.6 Парични еквиваленти се краткорочни, високо ликвидни вложувања со рок на достасаност до три месеци или помалку, од датумот на стекнување.

3.2.2. Признавање

Види [МСЕ-МСФИ 39](#) и МСС 7

За да се квалификуваат како парични средства и парични еквиваленти, финансиските средства мора да може брзо да се конвертираат во познат одредлив износ на парични средства и да содржат незначителен ризик од промена на својата вредност.

3.2.3. Мерење

Види [МСЕ-МСФИ 39](#)

Паричните средства и паричните еквиваленти се евидентираат по амортизирана набавна вредност. Таа вообичаено е еднаква со нивната номинална вредност.

3.2.4. Обелоденување

Види МСС 7

Банката треба да обелодени:

- компоненти на паричните средства и паричните еквиваленти и да прикаже усогласување на износите во својот извештај за паричен тек со соодветните ставки искажани во билансот на состојба;
- износ на парични средства и парични еквиваленти во банката што не се расположливи за користење (ограничени депозити);
- сметководствена политика за парични средства и парични еквиваленти;
- ефект од промената во политиката за определување на парични средства и парични еквиваленти, во согласност со МСС 8 Сметководствени политики, промени во сметководствените проценки и грешки.

Во моделот на финансиските извештаи за банките треба да се пополни белешката 18 - Парични средства и парични еквиваленти.

3.2.5. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
10	ПАРИЧНИ СРЕДСТВА И ПАРИЧНИ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО ДЕНАРИ, ЗЛАТО И БЛАГОРОДНИ МЕТАЛИ
13	МЕГУБАНКАРСКИ ТРАНСАКЦИИ ВО ДЕНАРИ

30	ПАРИЧНИ СРЕДСТВА И ПАРИЧНИ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА
31	ТЕКОВНИ СМЕТКИ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА ВО ДОМАШНИ И СТРАНСКИ БАНКИ
33	МЕГУБАНКАРСКИ ТРАНСАКЦИИ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА

3.3. Финансиски средства евидентирани по објективна вредност преку билансот на успех

Види МСС 32, ~~МСС~~ МСФИ 39 и МСФИ 7

Финансиските средства по објективна вредност преку билансот на успех се состојат од:

- средства за тргување (поглавје 3.3.1);
- финансиски средства по објективна вредност преку билансот на успех определени како такви при почетното признавање (поглавје 3.3.2); и
- дериватни средства чувани за управување со ризик (вградени деривати, деривати за заштита од ризик и други деривати чувани за управување со ризик) (поглавје 3.3.3).

МСС 39.9 **Дериват** (како термински договори, опции, свопови итн.) е финансиски инструмент со следните карактеристики:

- неговата вредност се менува како резултат на промена на определена каматна стапка, цена на финансиски инструмент, цена на трговска стока, девизен курс, индекс на цени или стапки, кредитен рејтинг или кредитен индекс, или други променливи (основни променливи);
- не бара почетно нето-вложување или бара мало почетно нето-вложување во однос на други видови на договори од кои се очекува да имаат сличен одговор на промените на пазарните фактори; и
- се подмирува на иден датум.

Дериватите можат да бидат: деривати за тргување, деривати за заштита од ризик, други деривати кои не се квалификуваат за заштита од ризик и вградени деривати. Дериватите за тргување се прикажуваат како Средства за тргување, а другите деривати се прикажуваат како Дериватни средства чувани за управување со ризик.

МСС 39.50 Банката не може да ги прекласифицира од оваа категорија дериватите и финансиските инструменти по објективна вредност преку билансот на успех, определени како такви при почетното признавање. За овие финансиски средства почетната класификација не може последователно да

се менува.

Банката не може да прекласифицира последователно финансиски средства од другите категории во категоријата на финансиски средства евидентирани по објективна вредност преку билансот на успех.

Банката може да прекласифицира финансиски инструменти, со исклучок на дериватните финансиски инструменти, од категоријата „финансиски средства чувани за тргување“ во категоријата:

- финансиски средства расположливи за продажба; или
- кредити и побарувања (само доколку средството ги исполнува критериумите на кредити и побарувања и доколку банката има намера и можност да ги чува овие средства подолг период или до нивното достасување).

Притоа, финансиското средство се прекласифицира по неговата објективна вредност на датумот на прекласификација, којашто станува негова набавна вредност или амортизирана набавна вредност, соодветно на категоријата во којашто се прекласификува. Сите добивки или загуби претходно признаени во Билансот на успех не треба да се анулираат.

Признавање и мерење

Види МСС 32, [МСФИ 9](#) и МСС 39

Финансиските средства по објективна вредност преку билансот на успех почетно се признаваат по објективната вредност. Трансакциските трошоци на овие средства не се вклучуваат во износот по кој првично се мери инструментот. Тие се евидентираат веднаш во билансот на успех во позицијата „Приходи/расходи од провизии и надомести“.

МСС 39.55 По почетното признавање, финансиските средства по објективна вредност, преку билансот на успех, се мерат по објективна вредност без намалување за трансакциските трошоци кои можат да настанат при продажба или отуѓување. Добивките или загубите од промените во објективната вредност треба да се вклучат во билансот на успех во периодот во кој настануваат, и тоа: за средствата за тргување - во позицијата „Нето-приходи од тргување“; за финансиските средства по објективна вредност преку билансот на успех определени како такви при почетното признавање - во позицијата „Нето-приходи од други финансиски инструменти евидентирани по објективна вредност“.

Дериватите се признаваат кога банката станува странка на договорните одредби на инструментот (датум на тргување).

Дериватите се признаваат по нивната објективна вредност.

Дериватите се деприваат од билансот на состојба во случај на реализација, истекување на рокот или од други причини наведени во

поглавјата за депризнавање.

Дериватите се мерат по нивната објективна вредност, а промените во објективната вредност се признаваат и се прикажуваат во зависност од класификацијата на дериватот (види поглавје 3.3.3 од оваа Методологија).

Обелоденување

Види МСФИ 7

Треба да се обелоденат:

- структурата на средствата за тргување според видот на вложувањето и понатамошната поделба според видот на издавачот;
- структурата на дериватите за тргување според видот на дериватот;
- сметководствената вредност на финансиските средства по објективна вредност дадени како обезбедување и условите на обезбедувањето;
- структурата на финансиските средства по објективна вредност преку билансот на успех, определени како такви при почетното признавање според видот на вложувањето и понатамошната поделба според видот на издавачот.

~~МСФИ 7.12, 12А Доколку банката прекласифицирала средства од оваа категорија во категориите на финансиски средства расположливи за продажба или кредити и побарувања, банката треба да ги обелодени следниве податоци:~~

- ~~— прекласифицираниот износ на финансиски средства од оваа категорија во секоја одделна категорија;~~
- ~~— причините поради коишто е направена прекласификација на финансиски средства во тековниот и претходниот период;~~
- ~~— сметководствената и објективната вредност на финансиските средства коишто биле прекласифицирани во тековната или во претходната година, сè до депризнавање на прекласифицираните финансиски средства;~~
- ~~— добивките или загубите од промената во објективната вредност на прекласифицираното финансиско средство признаени во Билансот на успех во текот на годината кога е направена прекласификацијата и во претходната година;~~
- ~~— за годината во којашто е направена прекласификацијата и во сите идни периоди сè до депризнавање на прекласифицираните финансиски средства, банката треба да ги прикаже сите добивки;~~

~~загуби, приходи и расходи признаени во Билансот на успех;~~

~~— за годината во којашто е направена прекласификацијата и во сите идни периоди сè до депривирање на прекласифицираните финансиски средства банката треба да ги прикаже сите добивки или загуби од промените во објективната вредност коишто би биле признаени во Билансот на успех доколку средството не било прекласифицирано.~~

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополнат белешката 19 - Средства за тргување и белешката 20 - Финансиски средства по објективна вредност преку билансот на успех определени како такви при почетното признавање.

3.3.1. Средства за тргување

МСС 39.9

Средствата за тргување се оние средства кои банката ги стекнува или кои настанале главно за тргување, односно за да се оствари приход од нивната продажба на краток рок и/или да се оствари приход како резултат на настанатите или очекуваните краткорочни промени во цените на пазарот. Во оваа категорија банката ќе ги класифицира и оние финансиски средства кои не го исполнуваат СППИ условот поради што не може да се класифицираат ниту во категоријата на финансиски средства кои се мерат по амортизирана набавна вредност, ниту во категоријата на финансиски средства по објективна вредност преку останата сеопфатна добивка.

Финансиското средство се класифицира како чувано за тргување доколку е:

- стекнато или настанато за целите на купопродажбата во блиска иднина;
- дел од портфолио од идентификувани финансиски инструменти со кои збирно/групно се управува и за коишто постои доказ за скорешен, фактички/реален модел на тргување и остварување на краткорочни профити;
- дериват кој не се чува за целите на управувањето со ризици или за заштита од ризик.

Средствата за тргување вклучуваат:

- државни и корпоративни должнички хартии од вредност;
- благајнички записи;
- сопственички инструменти со котирана пазарна цена; и друго.

Дериватите за тргување вклучуваат:

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

- термински договори чиј предмет се девизните курсеви;
- свопови чиј предмет се каматни стапки;
- термински договори чиј предмет се стапки, индекси и сл.;
- различни видови на опции и фјучерси.

Финансиските средства и дериватите чувани за тргување во основната структура на билансот на состојба се прикажуваат како „Средства за тргување“.

3.3.1.1. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
36	ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И ДРУГИ ФИНАНСИСКИ ИНСТРУМЕНТИ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА ЧУВАНИ ЗА ТРГУВАЊЕ
40	ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И ДРУГИ ФИНАНСИСКИ ИНСТРУМЕНТИ ВО ДЕНАРИ ЧУВАНИ ЗА ТРГУВАЊЕ
46	ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И ДРУГИ ФИНАНСИСКИ ИНСТРУМЕНТИ ВО ДЕНАРИ СО ВАЛУТНА КЛАУЗУЛА ЧУВАНИ ЗА ТРГУВАЊЕ
350	ДЕРИВАТИ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА ЧУВАНИ ЗА ТРГУВАЊЕ
450	ДЕРИВАТИ ВО ДЕНАРИ ЧУВАНИ ЗА ТРГУВАЊЕ
750	ДЕРИВАТИ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА ЧУВАНИ ЗА ТРГУВАЊЕ
850	ДЕРИВАТИ ВО ДЕНАРИ ЧУВАНИ ЗА ТРГУВАЊЕ

3.3.2. Финансиски средства по објективна вредност преку билансот на успех определени како такви при почетното признавање

МСФИЕ 39.94.1.5 При почетното признавање, секое финансиско средство може да биде определено како финансиско средство по објективна вредност преку билансот на успех, освен некотираните сопственички инструменти и оние финансиски инструменти кои немаат котирана пазарна цена и чијашто објективна вредност не може реално да се измери.

Банката може да ја користи оваа категорија само за средства и обврски за кои ваквата класификација ќе придонесе за пореален приказ, бидејќи:

- се елиминираат или значително се намалуваат сметководствените неусогласености кои би произлегле при мерењето и признавањето на средствата и обврските или поврзаните приходи и расходи на различни основи; или
- група на финансиски средства, финансиски обврски или и двете заедно се управуваат и нивното остварување се мери според објективната вредност, во согласност со документираните стратегии

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

за вложувања или управување со ризиците; како и бидејќи следењето и известувањето до раководниот кадар на банката за таа група се врши по објективна вредност.

Во оваа категорија на финансиски средства може да се класифицираат вложувањата во должнички и сопственички хартии од вредност и кредити и побарувања, кои ги исполнуваат условите наведени погоре.

Финансиски средства по објективна вредност преку билансот на успех определени како такви при почетното признавање се прикажуваат во основната структура на билансот на состојба во позицијата „Финансиски средства по објективна вредност преку билансот на успех определени како такви при почетното признавање“.

3.3.2.1. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
39	ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И ДРУГИ ФИНАНСИСКИ ИНСТРУМЕНТИ, КРЕДИТИ И ПОБАРУВАЊА ВО СТРАНСКА ВАЛУТА ПО ОБЈЕКТИВНА ВРЕДНОСТ ПРЕКУ БИЛАНСОТ НА УСПЕХ
43	ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И ДРУГИ ФИНАНСИСКИ ИНСТРУМЕНТИ, КРЕДИТИ И ПОБАРУВАЊА ВО ДЕНАРИ ПО ОБЈЕКТИВНА ВРЕДНОСТ ПРЕКУ БИЛАНСОТ НА УСПЕХ
49	ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И ОСТАНАТИ ФИНАНСИСКИ ИНСТРУМЕНТИ, КРЕДИТИ И ПОБАРУВАЊА ВО ДЕНАРИ СО ВАЛУТНА КЛАУЗУЛА ПО ОБЈЕКТИВНА ВРЕДНОСТ ПРЕКУ БИЛАНСОТ НА УСПЕХ

3.3.3. Дериватни средства чувани за управување со ризик

Дериватните средства чувани за управување со ризик вклучуваат:

- деривати за заштита од ризик;
- други деривати коишто не се квалификуваат за заштита од ризик; и
- вградени деривати.

3.3.3.1. Деривати за заштита од ризик (хеџинг-деривати)

Банките преземаат активности за заштита од ризик со цел да ја намалат изложеноста кон различни финансиски ризици, како на пример валутен ризик, каматен ризик, ценовен ризик, и друго. Терминот „заштита од ризик“ („хеџинг“) се однесува на стратегијата и активностите за управување со ризик, додека терминот „сметководство за заштита од ризик“ („сметководство за хеџинг“) се однесува на сметководствените методи за евидентирање на активностите за заштита од ризик во сметководствената

евиденција на банката.

МСС 39.85 **Сметководството за заштита од ризик** претставува пребивање (нетирање), целосно или делумно, на промените во објективната вредност на инструментот за заштита од ризик и на промените во објективната вредност или паричните текови на ставката за заштита од ризик.

Сметководството за заштита од ризик не е задолжително за примена.

МСС 39.78 **Ставката за заштита од ризик** може да биде:

- признаено средство или обврска,
- цврсто преземена обврска, непризнаена во билансот на состојба,
- високо веројатна предвидена трансакција,
- нето-вложување во странско работење.

Инструментите за заштита од ризик се дериватни финансиски инструменти, назначени како обезбедување на ризикот од ставката за заштита од ризик. По исклучок, недериватни инструменти може да се назначат како инструменти за заштита од ризик само за заштита од валутен ризик. Продадените опции не можат да се употребат како поодделен инструмент за заштита од ризик поради можноста за потенцијални добивки и загуби, освен кога се дел од сложена опциска стратегија која вклучува и купени опции (на пример нула трошочна структура).

За целите на заштитата од ризик, само дериватите кои вклучуваат надворешна странка на банката можат да се определат како инструменти за заштита од ризик.

Инструментот за заштита од ризик може да се определи за целиот или само за дел од номиналниот износ од ставката за заштита од ризик (на пример 50%). Инструментот за заштита од ризик може да го покрива целиот или само дел од преостанатиот временски период на ставката за заштита од ризик.

Сметководството за заштита од ризик ги опфаќа следните чекори/постапки:

при започнувањето со заштитата од ризикот	
постапка 1	- одредување на потребата за сметководство за заштита од ризик
постапка 2	- избор на сметководствениот метод за евидентирање на заштитата од ризик
постапка 3	- одредување дали се исполнети условите за сметководство за заштита од ризик
постапка 4	- изготвување формална документација за заштитата од ризикот

последователно (најмалку еднаш полугодишно, на датумот на

билансот на состојба)	
постапка 5	- мерење на ефективноста на заштитата од ризик во иднина
постапка 6	- мерење на ефективноста на заштитата од ризик во изминатиот период
постапка 7	- повторна оцена на односот на заштита од ризик и/или дали сè уште постои потреба дериватот да се користи како инструмент за заштита од ризик
постапка 8	- сметководствено евидентирање на заштитата од ризик

Услови за сметководство за заштита од ризик

МСС 39.88

Заштитата од ризикот се квалификува за сметководство за заштита од ризик само доколку се исполнети следните услови:

– при почнувањето на заштитата од ризик да постои формална документација за односот/релацијата на заштита од ризик, целта и стратегијата за управување со ризиците на банката во врска со преземањето на заштитата од ризик. Оваа документација треба да вклучи:

а) идентификување на инструментот за заштита од ризик, на поврзаната ставка за заштита од ризик или на трансакција,

б) ризикот од кој се врши заштитата, и

в) како банката ќе ја мери ефективноста на инструментот за заштита од ризик;

– да се очекува заштитата од ризикот да биде високо ефективна во пребивањето на промените во објективната вредност или паричните текови кои можат да се припишат на ризик од кој се врши заштитата;

– ефективноста на заштитата од ризик да може веродостојно да се измери;

– за заштита од ризикот од парични текови, проектираната трансакција којашто е предмет на заштитата на ризик мора да биде многу веројатна и мора да е изложена на промени на паричните текови;

– промените на објективната вредност или на паричните текови на ставката за заштита од ризик да можат да влијаат врз билансот на успех; и

– заштитата од ризик да биде проценувана на континуирана основа и да биде фактички утврдено дека е високо ефективна во текот на периодот на финансиското известување.

Ефективност на заштитата од ризик

МСС39,АГ105-113 Заштитата од ризик претставува однос помеѓу промените на објективната вредност или на паричните текови на ставката за заштита од ризик и промените на објективната вредност на инструментот за заштита од ризик. Заштитата од ризик ќе се смета за **високо ефективна** (односно ќе биде задоволен еден од условите за сметководство за заштита од ризик) ако односот помеѓу промените во објективната вредност или во паричните текови на ставката за заштита од ризик и промените во објективната вредност на инструментот за заштита од ризик е **од 80 до 125 проценти**.

Мерењето на ефективноста на заштитата од ризик зависи од видот на односот на заштита од ризик, ризикот од кој се врши заштитата, ставката за заштита од ризик, инструментот за заштита од ризик итн. Генерално, ефективноста на заштитата од ризикот од објективната вредност може да се мери како однос помеѓу промените на објективната вредност на ставката за заштита од ризик и промените на објективната вредност на инструментот за заштита од ризик. Ефективноста на заштитата од ризикот од паричните текови, пак, може да се мери како однос помеѓу промените на паричните текови на ставката за заштита од ризик и промените на објективната вредност на инструментот за заштита од ризик. Моделите за мерење на ефективноста на заштитата од ризик се одредуваат за секоја заштита од ризик одделно.

При започнувањето со заштитата од ризикот, банката мора јасно да го документира моделот по кој ќе ја мери ефективноста на заштитата од ризик. Овој модел ќе се употребува за целиот период на вршењето на заштитата од ризик.

Ефективноста на заштитата од ризик задолжително се оценува/проверува во времето на изготвувањето на финансиските извештаи на банката (најмалку полугодишно). Притоа, се мери ефективноста на заштитата од ризик во изминатиот период и ефективноста на заштитата од ризик во иднина (како оценка дали е задоволен еден од условите за сметководство за заштита од ризик).

Сметководствени методи за евидентирање на заштитата од ризик

Согласно со МСС 39, методи за сметководство за заштита од ризик се:

- заштита од ризикот од објективната вредност;
- заштита од ризикот од паричните текови;
- заштита од ризикот од нето-вложување во странско работење.

Заштита од ризикот од објективната вредност

Заштита од ризикот од објективната вредност е заштита од ризикот од изложеноста на промените на објективната вредност на признаеното средство или обврска или од непризнаената цврста обврска којашто може да се припише на конкретен ризик и којашто може да има влијание врз билансот на успех.

МСС 39.89 Доколку заштитата од ризикот од објективната вредност ги задоволува условите за примена на сметководство за заштита од ризик, тогаш:

- инструментот за заштита од ризик се мери според објективната вредност и промените во неговата објективна вредност се признаваат во билансот на успех; и
- ставката за заштита од ризик исто така се мери според објективна вредност, дури и кога средството е класифицирано како средство кое се мери според набавната вредност или според амортизираната набавна вредност. Промените во објективната вредност на ставката за заштита од ризик се признаваат во билансот на успех.

Промените во објективната вредност на инструментот за заштита од ризик и на ставката за заштита од ризик ќе се пребијат помеѓу себе во билансот на успех и во услови на перфектна заштита од ризик (100% ефективност) ќе имаат нула ефект на билансот на успех. Во услови на неперфектна заштита од ризик, ефектот во билансот на успех на нето-основа го претставува неефективниот дел на заштитата од ризик.

Усогласувањето на сегашната сметководствена вредност на ставката за заштита од ризик, кај оние средства кои инаку се мерат по амортизирана набавна вредност, предизвикува промена на ефективната каматна стапка на каматоносниот инструмент. Како резултат на ова, приходот или расходот од камата на ставката за заштита од ризик сега дополнително ќе ја вклучи и амортизацијата на усогласувањето на сегашната сметководствена вредност на ставката за заштита од ризик по објективна вредност.

Заштита од ризикот од паричните текови

Заштита од ризикот од паричните текови е заштита од ризикот од изложеноста на променливоста на паричните текови којашто може да се припише на конкретен ризик поврзан со признаено средство, обврска или за многу веројатна проектирана трансакција и којашто може да има влијание врз билансот на успех.

МСС 39.96 Заштитата од ризикот од паричните текови треба да се евидентира на следниот начин:

- како посебна компонента од капиталот се признава помалиот износ од:
 - а) кумулативните промени на објективната вредност на инструментот за заштита од ризик, од започнувањето со заштитата од ризик, и
 - б) сегашната (објективната) вредност на кумулативните промени на очекуваните идни парични текови на ставката за заштита од ризик од започнувањето со заштитата од ризик;
- преостанатата добивка или загуба од инструментот за заштита од

ризик (ако има) се признава во билансот на успех.

МСС 39.97-100 Заради пребивање на приходите и расходите на инструментот за заштита од ризик и на ставката за заштита од ризик во билансот на успех, промените во објективната вредност на инструментот за заштита од ризик (признаени во капиталот на банката) треба да се отстранат од капиталот и да се признаат во билансот на успех во истиот момент кога и промените во паричните текови на ставката за заштита од ризик се признаваат во билансот на успех. Начинот на кој ова се прави зависи од видот на ставката за заштита од ризик. На пример:

– ако проектираната трансакција предизвика признавање на финансиско средство или обврска во билансот на состојба, тогаш акумулираната ревалоризациска резерва од заштитата од ризик ќе се отстрани од капиталот и ќе се признае во билансот на успех во моментот кога признаеното средство или обврска ќе имаат ефект врз билансот на успех (на пример во моментот на признавањето на приходи или расходи од камата);

– ако проектираната трансакција придонесе кон признавање на нефинансиско средство или обврска во билансот на состојба, тогаш може да се примени еден од следните два начина:

а) акумулираната ревалоризациска резерва за заштитата од ризик ќе се отстрани од капиталот и ќе се признае во билансот на успех во моментот кога признаеното нефинансиско средство или обврска ќе имаат ефект врз билансот на успех (на пример во моментот на признавањето на трошоци за амортизација или приходи од продажба); или

б) акумулираната ревалоризациска резерва од заштитата од ризик ќе се отстрани од капиталот и ќе се признае во почетната набавна вредност на признаеното нефинансиско средство или обврска.

Заштита од ризикот од нето-вложување во странски работења

МСС 39.102 Заштитата од ризикот од нето-вложување во странски работења треба да биде евидентирана на ист начин како и заштитата од ризикот од паричните текови.

Сметководство за заштита од ризик од нето-вложување во странско работење може да биде применето само за изложеноста на странска валута (поточно за курсните разлики) којашто настанува помеѓу функционалната валута во работењето со странство (функционалната валута на странското работење) и функционалната валута на матичната банка.

Акумулираната ревалоризациска резерва од заштитата од ризикот од нето-вложување во странско работење ќе се отстрани од капиталот и ќе се признае во билансот на успех во моментот на отуѓување на странското работење.

Прекинување на сметководството за заштита од ризик

МСС 39.91,101 Банката треба да го прекине сметководството за заштита од ризик (перспективно), доколку:

- инструментот за заштита од ризик истекува или е продаден, прекинат или искористен;
- ставката за заштита од ризик е депризнаена;
- во случај на заштита од ризикот од паричните текови, проектираната трансакција повеќе не се очекува да се случи;
- условите за сметководство за заштита од ризик повеќе не се исполнуваат; или
- банката одлучува повеќе да не го користи дериватот како инструмент за заштита од ризик.

Во случај на прекинување на сметководството *за заштита од ризикот од објективната вредност*, ставката за заштита од ризик од денот на прекинување на сметководството за заштита од ризик, продолжува да се мери во согласност со соодветната позиција од билансот на состојба на која првично ѝ припаѓа и нејзината сметководствена вредност повеќе не се усогласува за промените од ризикот од кој се врши заштитата. Ако ставката за заштита од ризик е каматоносен финансиски инструмент и е со одредена преостаната рочност, тогаш акумулираното усогласување на сметководствената вредност на ставката за заштита од ризик треба да се амортизира низ билансот на успех користејќи го методот на ефективна каматна стапка (која сега ќе ги вклучи дополнително и амортизацијата на усогласувањето на ставката за заштита од ризик по објективна вредност). Амортизацијата треба да почне не подоцна од моментот кога ставката за заштита од ризик ќе престане да се коригира за промените на нејзината објективна вредност, кои се припишуваат на ризикот од кој се врши заштитата. Корекцијата треба целосно да се амортизира до достасувањето на ставката за заштита од ризик.

Во случај на прекинување на сметководството *за заштита од ризикот на паричните текови*, кумулативната добивка или загуба на заштитата од ризик која првобитно била признаена директно во капиталот кога заштитата од ризик била ефективна треба да остане во капиталот се додека не се случи обврзаната или проектираната трансакција. Доколку таквата трансакција повеќе не се очекува да се случи, кумулативната добивка или загуба треба да биде прикажана во билансот на успех за периодот.

Во случај на прекинување на сметководството за заштита од ризик, инструментот за заштита од ризик продолжува да се мери според објективната вредност, а промените во објективната вредност се признаваат во билансот на успех.

Обелоденување

Види МСС 32, МСС 39 и МСФИ 7

Треба да се обелоденат:

- описот на секој вид заштита од ризик;
- описот на инструментите за заштита од ризик и нивните објективни вредности на датумот на финансиските извештаи;
- природата на ризиците од кои се врши заштитата.

Дополнително обелоденување за заштитата од ризикот од паричните текови:

- за проектираните трансакции, периодите во кои се очекуваат да се случат и влијанието на билансот на успех;
- опис на сите проектирани трансакции за коишто претходно било користено сметководство за заштита од ризик, но за коишто повеќе не се очекува да се случат;
- износот признаен во капиталот;
- износот кој бил отстранет од капиталот и бил вклучен во билансот на успех;
- неефективноста за заштитата од ризикот од паричните текови;

Освен тоа, потребно е да се обелодени неефективноста од заштитата од ризикот од нето-вложувањата во странски работења.

За заштитата од ризикот од објективната вредност банката треба ги обелодени добивките и загубите на инструментот за заштита од ризик и ставката за заштита од ризик.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 21 - Дериватни средства и обврски чувани за управување со ризик.

3.3.3.2. Вградени деривати

Вградените деривати се составен дел на финансиски инструмент кој вклучува и дериватен и главен договор. Финансискиот инструмент кој вклучува и дериватен и главен договор, во договорни рамки, претставува единствен производ кој може да биде поделен во една или повеќе компоненти. Вградениот дериват предизвикува некои или сите парични текови коишто се регулирани со договорот да се менуваат/варираат во согласност со промените на определена каматна стапка, цена на хартија од

вредност, цена на стока, валутен курс, индекс на цени или стапки или други променливи коишто не се специфични за странка во договорот.

Примери за финансиски инструменти кои вклучуваат и дериватен и главен договор се следните:

- различни видови на клаузули за странска валута во договорите за кредити или депозити;
- конвертибилни обврзници (со можност да се претворат во сопственички инструменти);
- должнички инструменти со „call“ или „put“ опција или со можност за предвремена отплата;
- должнички инструменти со можности/опции за каматни стапки (најниски или највисоки итн.);
- финансиски инструменти со опции за конверзија на валутата (на пример депозити со валутна опција);
- договори за купување или продавање, деноминирани во странска валута (на пример договори за лизинг во странска валута, договори за изнајмување итн.).

МСФИ 9.4.3.2 Дериватите што се вградени во финансиски инструменти кои за банката претставуваат финансиски средства не се одделуваат од основниот инструмент. Банката, ваквиот финансиски инструмент во целина го анализира дали го исполнува СППИ условот. Доколку овој услов не е исполнет, банката целиот инструмент ќе го класифицира и мери по објективна вредност преку билансот на успех. Доколку СППИ условот е исполнет, банката ќе го класифицира целиот инструмент согласно деловниот модел на банката за управување со такви и слични финансиски средства, согласно одредбите од поглавје 3.1.

Дериватите што се вградени во финансиски инструменти кои за банката претставуваат финансиски обврски и кои банката не ги мери по објективна вредност преку билансот на успех, треба да бидат одделени.

МСФИ 39.14.3.3 Вградениот дериват **треба да се оддели** од главниот договор и да се евидентира како одделен дериват единствено ако:

- економските карактеристики и ризиците на вградениот дериват не се тесно поврзани со економските карактеристики и со ризиците на главниот договор;
- одделен инструмент со истите услови како и вградениот дериват би ја исполнил дефиницијата за дериват; и

— финансискиот инструмент кој вклучува и дериватен и главен договор не се мери по објективна вредност со признавање на промените во објективната вредност преку билансот на успех;

– Дериватите вградени во финансиските инструменти класифицирани како финансиски средства-обврски по објективна вредност преку билансот на успех, не треба да бидат одделени поради мерењето на целиот договор по објективна вредност преку билансот на успех).

МСС-МСФИ 39.AFB.304.3.5

За економските карактеристики и ризици на вградениот дериват **не се смета дека се тесно поврзани** со главниот договор (и следствено **треба да се одделат**) во следните примери:

– „Put“ опција, вградена во инструмент, која му дава право на сопственикот да бара од издавачот на опцијата повторно да го откупи инструментот за определен паричен износ или за други средства, којшто се менува врз основа на промените во цените на капиталот или на некоја стока или индекс - не е тесно поврзана со главниот должнички инструмент.

– „Call“ опција, вградена во сопственички инструмент, која му овозможува на издавачот повторно да го откупи сопственичкиот инструмент по одредена цена - не е тесно поврзана со главниот сопственички инструмент од перспектива на сопственикот/имателот на инструментот.

– Опција или автоматски вградена можност за продолжување на преостанатиот рок до достасаност на должнички инструмент - не е тесно поврзана со главниот должнички инструмент, освен доколку во моментот на продолжувањето на рокот се врши и промена на каматната стапка приближна до тековната пазарна каматна стапка. Доколку банката издава должнички инструмент и имателот на тој должнички инструмент запише „call“ опција и притоа може да побара од банката да учествува или да го олесни повторното тргување на тој должнички инструмент како резултат на извршувањето на „call“ опцијата, тогаш банката ја смета „call“ опцијата како продолжување на рокот до достасувањето на тој должнички инструмент.

– Плаќањата на камата или главница по главниот должнички инструмент или договор за осигурување се поврзани за вредноста на сопственички инструменти или вредноста на некој друг берзански производ — не се тесно поврзани со главниот инструмент бидејќи ризикот што е вграден во главниот инструмент и во вградениот дериват е различен.

– Опција за отплата на должнички инструмент во фиксен/определен износ на една или на друга странска валута.

МСФИ 9.Б.4.3.8 Од друга страна, за економските карактеристики и ризици на вградениот дериват **се смета дека се тесно поврзани** со економските карактеристики и ризици на главниот договор (и следствено **не треба да се одделат**) во следните примери:

– Финансиски инструмент деноминиран во странска валута (приливите на главница или камата се деноминирани во иста или во различни странски валути) - е тесно поврзан со главниот должнички инструмент. Ваков дериватив не се двои од главниот должнички инструмент поради барањето на МСС 21 позитивните и негативните курсни разлики кои произлегуваат од монетарни средства да се признаваат во билансот на успех.

– Договор за нефинансиски инструмент деноминиран во странска валута (на пример, договор за купување или продажба на некое нефинансиско средство каде што цената е деноминирана во странска валута) - е тесно поврзан со главниот договор, под услов плаќањата по договорот да се во:

- а) функционалната валута на која било страна од договорот;
- б) валутата во која цената на предметот на договорот е рутински деноминирана во комерцијалните трансакции ширум светот (како што се американските долари за трансакции со сурова нафта); или
- в) валутата која вообичаено се користи во договорите за купување или продавање на нефинансиски средства во економската средина во која трансакцијата настанала (на пример релативно стабилна и ликвидна валута која е вообичаено користена во локални деловни трансакции или тргување со странство).

Мерење

Дериватите што се вградени во финансиски инструменти кои за банката претставуваат финансиски средства не се мерат по одделуваат од основниот инструмент. Банката ќе го мери целиот финансиски инструмент согласно категоријата на финансиско средство во која банката го класифицира овој инструмент.

МСФИ 9.4.3.4 Дериватите што се вградени во финансиски инструменти кои за банката претставуваат финансиски обврски и кои банката не ги мери по објективна вредност преку билансот на успех, треба да бидат одделени. Главниот договор, којшто останува по одделувањето, треба да биде мерен и признаен во согласност со барањата за категоријата во која инструментот е класифициран, ако тој е финансиски инструмент.

Ако главниот договор е нефинансиски инструмент, треба да се применат барањата за соодветната позиција.

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

Вградениот дериват без опција (како што се вградените термински договори или свопови) се одделува од главниот договор врз основа на договорените суштински услови или суштинските услови што се подразбираат, и има објективна вредност еднаква на нула при почетното признавање.

Вградениот дериват заснован врз опција (како што се „an embedded put“, „call“, „cap“, „floor or swaption“) се одделува од главниот договор врз основа на дадените услови за опцијата.

Почетната сметководствена вредност на главниот инструмент е преостанатиот износ по одделувањето на вградениот дериват.

Вградените деривати се мерат по објективната вредност. Промените во објективната вредност се признаваат во билансот на успех во позиција „Нето-приходи од останати финансиски инструменти евидентирани по објективната вредност“.

3.3.3.3. Други деривати кои се чуваат за управување со ризик

Кога банката стекнува/користи деривати за управување со својата изложеност на ризик (валутен, каматен итн.), но критериумите за исполнување на сметководството за заштита од ризик не се исполнети, банката треба да ги класифицира таквите деривати како деривати кои се чуваат за управување со ризик.

Дериватите кои се чуваат за управување со ризик се мерат по објективната вредност. Промените во објективната вредност се признаваат во билансот на успех во позицијата „Нето-приходи од останати финансиски инструменти евидентирани по објективната вредност“.

3.3.3.4. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
351	ВГРАДЕНИ ДЕРИВАТИ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА
352	ДЕРИВАТИ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА ЧУВАНИ ЗА УПРАВУВАЊЕ СО РИЗИК
451	ВГРАДЕНИ ДЕРИВАТИ ВО ДЕНАРИ
452	ДЕРИВАТИ ВО ДЕНАРИ ЧУВАНИ ЗА УПРАВУВАЊЕ СО РИЗИК
751	ВГРАДЕНИ ДЕРИВАТИ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА
752	ДЕРИВАТИ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА ЧУВАНИ ЗА УПРАВУВАЊЕ СО РИЗИК
851	ВГРАДЕНИ ДЕРИВАТИ ВО ДЕНАРИ
852	ДЕРИВАТИ ВО ДЕНАРИ ЧУВАНИ ЗА УПРАВУВАЊЕ СО РИЗИК

3.4. Финансиски средства кои се чуваат до достасување

3.4.1. Класификација

Види МСС-МСФИ 39

Финансиски средства кои се чуваат до достасување се должнички финансиски средства кои банката ги управува со цел наплата на договорните парични текови и согласно договорните услови на средството, банката очекува парични текови на одредени датуми единствено врз основа на отплата на главница и камата (СППИ услов). Во оваа позиција не се вклучуваат финансиските средства:

~~со фиксни или определиви плаќања и со фиксно достасување, за кои банката има намера и можност да ги чува до достасаност, освен:~~

- ~~– оние кои банката при почетното признавање ги определила по објективната вредност преку билансот на успех;~~
- ~~– оние кои банката ги класифицира како расположливи за продажба; и~~
- ~~– оние кои ја исполнуваат дефиницијата за кредити и побарувања.~~

Сопственичките инструменти ~~(т.е. инструментите без фиксно достасување) не го исполнуваат СППИ условот и~~ не можат ~~никогаш~~ да бидат класифицирани како финансиски средства кои се чуваат до достасување.

~~МСС 39.9 Банката не смее да класифицира ниту едно финансиско средство како чувано до достасување (не смее да ја користи оваа категорија) ако во текот на финансиската година, или во претходните две финансиски години, продала или прекласифицирала повеќе од незначителен износ од вложувањата чувани до достасување, пред периодот на нивното достасување. Постојат некои исклучоци од ова правило, и тоа:~~

~~— предвреме продадените или прекласифицирани средства се блиску до крајниот период на достасување, така што промените во пазарните каматни стапки имаат незначителен ефект на објективната вредност на финансиските средства;~~

~~— банката ја наплатила скоро целата оригинална главница на финансиското средство преку отплатите, согласно со амортизациониот план, или претплатите; или~~

~~— се однесуваат на изолиран настан кој не се повторува и кој е надвор од контролата на банката.~~

~~Доколку банката продаде или прекласифицира повеќе од незначителен износ од вложувањата чувани до достасување (10% од вкупните вложувања чувани до достасување, пред продажбата или~~

~~прекласификацијата) пред периодот на нивното достасување (не се исполнети исклучоците погоре), банката ќе ги прекласифицира сите останати вложувања коишто се чуваат до достасување во категоријата на финансиски средства расположливи за продажба. Притоа, банката ќе ја евидентира разликата помеѓу сегашната сметководствена вредност на прекласифицираните средства и нивната објективна вредност на датумот на прекласификација во капиталот и резервите во позицијата „Ревалоризациски резерви/Разлики од вреднување на средствата расположливи за продажба“.~~

3.4.2. Мерење

Вложувањата кои се чуваат до достасување се мерат по амортизираната набавна вредност, со употреба на метод на ефективна каматна стапка (види поглавје 3.1.3).

~~МСС 39.56~~ Добивките и загубите кои произлегуваат се признаваат во билансот на успех кога средството е депризнаено или оштетено и преку процесот на амортизација, се признаваат во билансот на успех.

Доколку банката купи должнички хартии од вредност, коишто ги класифицира како чувани до достасување, со дисконт или пак со премија, износот на добиениот дисконт или премија ќе го евидентира на сметките за дисконт, односно премија во рамки на соодветната група на сметки за вложување во должнички хартии од вредност коишто се чуваат до достасување. Останатите провизии и надомести коишто се составен дел од ефективната камата (ако има), како и трансакциските трошоци што се директно поврзани со трансакцијата, односно директно зависните трошоци (ако има), се евидентираат на сметките за акумулирана амортизација во рамки на соодветната група сметки за вложување во должнички хартии од вредност коишто се чуваат до достасување.

3.4.3. Обелоденување

Види МСФИ 7

Треба да се обелоденат:

- структурата на финансиските средства кои се чуваат до достасување, според видот на вложувањето и според видот на издавачот;
- објективната вредност на финансиските средства кои се чуваат до достасување.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 23.2 - Вложувања во финансиски средства кои се чуваат до достасување и белешката 5 – Објективна вредност.

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

3.4.4. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
38	ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И ДРУГИ ФИНАНСИСКИ ИНСТРУМЕНТИ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА КОИ СЕ ЧУВААТ ДО ДОСТАСУВАЊЕ
42	ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И ДРУГИ ФИНАНСИСКИ ИНСТРУМЕНТИ ВО ДЕНАРИ КОИ СЕ ЧУВААТ ДО ДОСТАСУВАЊЕ
48	ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И ДРУГИ ФИНАНСИСКИ ИНСТРУМЕНТИ ВО ДЕНАРИ СО ВАЛУТНА КЛАУЗУЛА КОИ СЕ ЧУВААТ ДО ДОСТАСУВАЊЕ

3.5. Финансиски средства расположливи за продажба

3.5.1. Класификација

Финансиски средства расположливи за продажба се оние средства кои банката ги држи со цел наплата на договорните парични текови и/или за продажба; и кои согласно договорните услови на средството го исполнуваат СППИ условот (банката очекува парични текови на одредени датуми единствено врз основа на отплата на главница и камата).

~~се определени како расположливи за продажба и не се класифицирани како:~~

- ~~— кредити и побарувања;~~
- ~~— финансиски средства кои се чуваат до достасување; или~~
- ~~– финансиски средства по објективна вредност преку билансот на успех.~~

3.5.2. Мерење

По почетното признавање, банката ги мери финансиските средства по нивната објективна вредност (за определување на објективната вредност види поглавје 3.1.3), без намалување за трансакциските трошоци кои можат да настанат при продажба или отуѓување.

~~МСС 39.55(6)~~ Добивките или загубите од последователното мерење по објективната вредност на должничкото финансиско средство што е расположливо за продажба се еднакви на разликата помеѓу амортизираната набавна вредност и тековната објективна вредност на средството и треба да се вклучат директно во капиталот и резервите, во позицијата „Ревалоризациски резерви/Разлики од вреднување на средствата расположливи за продажба“. Значи, за должничките хартии од вредност класифицирани како расположливи за продажба банката треба да има евиденција и на амортизираната набавна вредност (врз основа на која, во одделни

пресметковни периоди, ќе го разграничува и ќе го евидентира приходот врз основа на камата (еднаков на збирот од номиналната/договорната камата и разграничувањето на премијата, дисконтот и акумулираната амортизација)) и на објективната вредност. Промените во објективната вредност (утврдени како разлика помеѓу амортизираната набавна вредност и тековната објективна вредност) се евидентираат на сметката 9051 - „Ревалоризациски резерви и останати разлики од вреднување/Разлики од вреднувањето на средствата расположливи за продажба“ и на сметките за промени во објективната вредност во рамки на сметките за евидентирање на вложувањата во хартии од вредност и други финансиски инструменти расположливи за продажба (41xxx5, 47xxx5 или 37xxx5). При продажбата на овие средства треба соодветно да се раскнижи и акумулираната амортизација којашто се однесува на средството.

Загубите поради оштетување/исправката на вредноста (види поглавје 3.1.4) ~~и позитивните/негативните курсни разлики на~~ должничките финансиските инструменти што се расположливи за продажба се признаваат во билансот на успех за тековниот период и на соодветните сметки за вложувања во должнички хартии од вредност расположливи за продажба (соодетните сметки: 37xxx8, 41xxx8, 47xxx8). Во моделот на финансиски извештаи за банките, состојбата на сметките за исправка на вредноста во рамки на сметките за вложувања во хартии од вредност расположливи за продажба (соодетните сметки: 37xxx8, 41xxx8, 47xxx8) банката ќе ги прикаже во рамки на позицијата „Ревалоризациска резерва за средства расположливи за продажба“, а не како дел од Активата.

Во моментот на депривирање на должничкото финансиско средство расположливо за продажба (средството е продадено или достасано), кумулативните добивки/загуби што се претходно признаени во ревалоризациските резерви се депривираат од капиталот и нето-добивките или загубите се признаваат во билансот на успех во позицијата „Останати приходи од дејноста/Останати расходи од дејноста“.

За вложувањата во сопственички хартии од вредност кои банката ги класифицирала во оваа категорија, промените во објективната вредност (утврдени како разлика помеѓу почетната набавна вредност и тековната објективна вредност) се евидентираат на сметката 9051 - „Ревалоризациски резерви и останати разлики од вреднување/Разлики од вреднувањето на средствата расположливи за продажба“ и на сметките за промени во објективната вредност во рамки на сметките за евидентирање на вложувањата во хартии од вредност и други финансиски инструменти расположливи за продажба (41xxx5, 47xxx5 или 37xxx5). При нивното депривирање, состојбата на сметката 9051 за соодветната сопственичка хартија од вредност (по принципот „хартија-по-хартија“) банката ќе ја прекнижи на соодветната сметка од групата сметки 906 – „Задржана добивка/Акумулирани загуби“. За вложувањата во сопственички хартии од вредност банката не пресметува исправка на вредноста.

МСФИ9.5.7.10 Приходите врз основа на камата, дивиденда, како и позитивните/негативните курсни разлики на финансиските средства што се расположливи за продажба се признаваат во билансот на успех за тековниот период.

~~Прекласификација на финансиските средства што се расположливи за продажба во портфолиото на финансиските средства кои се чуваат до достасување е дозволена ако дојде до промена во намерата на банката. Прекласификацијата се прави по објективната вредност на овие средства на денот на трансферот (објективната вредност ја претставува почетната сметководствена вредност во портфолиото на финансиските средства кои се чуваат до достасување).~~

~~МСС 39.50 Банката може да прекласифицира финансиски средства расположливи за продажба во категоријата на кредити и побарувања само доколку финансиското средство ги исполнува критериумите на кредити и побарувања и доколку банката има намера и можност да ги чува овие средства подолг период или до нивното достасување. Прекласификацијата се прави по објективната вредност на средството на датумот на прекласификацијата, којашто станува негова амортизирана набавна вредност.~~

~~МСС 39.54 И во двата случаи на прекласификација (во категоријата на финансиски средства коишто се чуваат до достасување или во категоријата на кредити и побарувања), банката треба состојбата на добивките или загубите од промените во објективната вредност на датумот на прекласификација последователно да ја амортизира/признава/разграничува низ Билансот на успех во текот на преостанатиот животен век на средството (до достасување) со примена на методот на ефективна камата. На овој начин треба последователно да се признаваат во Билансот на успех и состојбите на премиите и дисконтите на датумот на прекласификација, како и разликата помеѓу новата амортизирана набавна вредност (објективната вредност на средството на датумот на прекласификација) и недостасаниот договорен износ на средството (кредитот). Сите овие состојби на датумот на прекласификација, банката треба да ги прекнижи од соодветните сметки во рамки на сметките за финансиски средства расположливи за продажба на соодветната сметка за акумулирана амортизација во рамки на сметките за кредити и побарувања. Понатаму, при последователното признавање на приходот од камата од овие средства, ќе се раскнижува и соодветен дел од состојбата на сметката за „Ревалоризациски резерви/Разлики од вреднување на средствата расположливи за продажба“. Доколку во последователните периоди средството се оштети, банката ќе ги примени одредбите од поглавје 3.1.4 за оштетување/исправка на вредноста на финансиски средства расположливи за продажба (односно ќе ја отстрани состојбата од „Ревалоризациски резерви/Разлики од вреднување на средствата расположливи за продажба“ и ќе ја признае во Билансот на успех).~~

3.5.3. Обелоденување

Треба да се обелоденат:

- структурата на финансиските средства расположливи за продажба, според видот на вложувањето и според видот на издавачот;
- методите и, кога се употребени техники за вреднување, претпоставките применети при определувањето на објективната вредност;
- дали објективните вредности се одредени директно, во целост или делумно, според објавените цени на активен пазар, или се проценети со употреба на техники за вреднување;
- дали објективните вредности се одредени целосно или делумно со употреба на техники за вреднување врз основа на претпоставки кои не се поткрепени со достапни пазарни цени или стапки;
- доколку промената на една или повеќе претпоставки значително ја промени објективната вредност, банката треба го обелодени тој факт, како и ефектите од тие промени.

Кога објективната вредност не може веродостојно да се одреди, треба да се обелоденат информации кои ќе им помогнат на корисниците на финансиските извештаи при нивната проценка за нивото на можни разлики помеѓу сметководствената вредност на тие финансиски средства и нивната објективна вредност, вклучувајќи ги:

- фактот дека информација за објективната вредност не е обелоденета за овие инструменти, бидејќи нивната објективна вредност не може веродостојно да се измери;
- описот на финансиските инструменти, нивната сметководствена вредност и објаснувањето зошто објективната вредност не може веродостојно да се измери;
- информацијата за општите карактеристики за пазарот на тие инструменти;
- информацијата дали и како банката планира да ги отуѓи финансиските инструменти; и
- фактот дека постои можност финансиските инструменти, чијашто објективна вредност претходно не можела веродостојно да се измери, да бидат депризнаени, како и нивната сметководствена вредност во моментот на депризнавање и износот на реализирани добивки или загуби.

категијата на кредити и побарувања, банката треба да ги обелодени следниве податоци:

—прекласифицираниот износ на финансиски средства од оваа категорија во кредити и побарувања;

—причините поради коишто е направена прекласификација на финансиски средства во тековниот и претходниот период;

—сметководствената и објективната вредност на финансиските средства коишто биле прекласифицирани во тековната или во претходната година, сè до депривавање на прекласифицираните финансиски средства;

—добивките или загубите од промената во објективната вредност на прекласифицираното финансиско средство признаени во „Останати добивки и загуби во периодот кои не се прикажуваат во Билансот на успех“ во текот на годината кога е направена прекласификацијата и во претходната година;

—за годината во којашто е направена прекласификацијата и во сите идни периоди сè до депривавање на прекласифицираните финансиски средства банката треба да ги прикаже сите добивки, загуби, приходи и расходи признаени во Билансот на успех;

—за годината во којашто е направена прекласификацијата и во сите идни периоди сè до депривавање на прекласифицираните финансиски средства банката треба да ги прикаже сите добивки или загуби од промените во објективната вредност коишто би биле признаени во „Останати добивки и загуби во периодот кои не се прикажуваат во Билансот на успех“ (во рамки на ревалоризациските резерви) доколу средството не било прекласифицирано.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 23.1 - Вложувања во финансиските средства расположливи за продажба.

3.5.4. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
37	ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И ДРУГИ ФИНАНСИСКИ ИНСТРУМЕНТИ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА РАСПОЛОЖЛИВИ ЗА ПРОДАЖБА
41	ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И ДРУГИ ФИНАНСИСКИ ИНСТРУМЕНТИ ВО ДЕНАРИ РАСПОЛОЖЛИВИ ЗА ПРОДАЖБА
47	ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И ДРУГИ ФИНАНСИСКИ ИНСТРУМЕНТИ ВО ДЕНАРИ СО ВАЛУТНА КЛАУЗУЛА РАСПОЛОЖЛИВИ ЗА ПРОДАЖБА

3.6. Кредити и побарувања

3.6.1. Класификација

Види МСЕФИ 39

Кредитите и побарувањата ги вклучуваат сите побарувања кои произлегуваат од трансакциите со клиенти и банки, како оние кои потекнуваат од банката, така и оние кои се купени на секундарен пазар.

МСЕ 39.9

Кредити и побарувања се недериватни финансиски средства, кои го исполнуваат СППИ условот ~~ео фиксни или определиви плаќања.~~

Кредитите и побарувањата не ги вклучуваат средствата:

~~— коишто банката има намера да ги продаде веднаш или во блиска иднина, коишто треба да се класифицираат како средства за тргување;~~

– коишто банката при почетното признавање ги класифицирала како средства по објективната вредност преку билансот на успех;

– коишто банката при почетното признавање ги определила како расположливи за продажба;

~~— за кои банката може да не го надомести последователно целото свое почетно вложување, од причини што се различни од кредитно вложување, коишто треба да се класифицираат како расположливи за продажба;~~

~~— должничките инструменти кои се тргуваат на активен пазар.~~

Кредитите на финансиски друштва дадени по договор за повторно купување/договор за реоткуп („обратно репо“), треба да се прикажуваат одделно. Согласно со принципот „суштината над формата“, договорите за реоткуп треба да се признаат како одобрени кредити за кои, како обезбедување, се заложени хартии од вредност. Заложените хартиите од вредност може да се евидентираат на вонбилансните сметки.

Кредитите на и побарувањата од други клиенти вклучуваат:

– кредити на и побарувања од различни клиенти;

– нето-вложувања во финансиски лизинг;

—

~~– вложувања во обврзници и хартии од вредност со фиксен приход (издадени од небанкарски институции), нетрговани на активен пазар, кои при почетното признавање не се определени како средства по~~

~~објективната вредност преку билансот на успех, ниту како расположливи за продажба останати побарувања.~~

Кредитите на и побарувањата од банки вклучуваат:

- ~~– трансакции на пазар на парикредити на банки;~~
- орочени депозити во банки, со оригинален рок на достасување подолг од 3 месеци;
- ~~– купени обврзници и хартии од вредност со фиксен приход (издадени од банкарски институции), нетргувани на активен пазар, кои при почетното признавање не се определени како средства по објективната вредност преку билансот на успех, ниту како расположливи за продажбарепо договори;~~
- останати побарувања.

Кредитите на банки се дефинирани како трансакции за кои важи склучениот договор за кредит.

3.6.2. Признавање

Види МСС-МСФИ 39

Банката треба да ги признае кредитите и побарувањата во нејзиниот биланс на состојба единствено кога станува странка на договорните одредби на инструментот.

3.6.3. Мерење

Види МСС-МСФИ 39

Почетно мерење

Кредитите и побарувањата почетно се мерат по нивната објективна вредност, зголемена за трансакциските трошоци коишто се директно поврзани со стекнувањето или издавањето на финансиското средство.

Последователно мерење

МСС 39.56 Кредитите и побарувањата треба да се мерат по амортизирана набавна вредност со употреба на методот на ефективна каматна стапка (види поглавје 3.1.3).

Исправка на вредноста/оштетување

Исправката на вредноста/оштетувањето на кредитите и побарувањата ги следи општите барања за оштетување на финансиските средства (види поглавје 3.1.4). Исправката на вредноста (оштетувањето) на активните билансни позиции на банката е подетално регулирана во Одлуката за

управување со кредитниот ризик, пропишана од НБРМ.

Сите кредити и побарувања мора да се оценуваат за оштетување на редовна основа. ~~Кредитите и побарувањата коишто се поединечно значајни треба да се оценуваат поединечно. Кога кредитите и побарувањата не се оценети како оштетени на поединечна основа, или доколку се поединечно нематеријални (портфолио на кредити), се групираат во хомогени портфолија и се оценуваат за оштетување на групна основа.~~

~~Мерење на оштетувањето~~

~~За мерење на оштетувањето на кредитите и побарувањата, како дисконтна стапка се употребува првобитната ефективна каматна стапка утврдена согласно со договорот, бидејќи дисконтирањето со тековна пазарна каматна стапка би наметнало последователно мерење на кредитите според објективната вредност. Целта на ова барање е да се признаат загуби како резултат на намалување на очкуваните идни парични текови кои произлегуваат од настан што се случил по почетното признавање, а не да се признаат промени во вредноста на средството поради промени на пазарните каматни стапки.~~

~~За кредитите или побарувањата со променлива каматна стапка, дисконтната стапка за мерење на загуба поради оштетување/исправка на вредноста, е ефективната каматна стапка, одредена согласно со договорот.~~

Доколку банката има обезбедување за кредитите и за побарувањата, сегашната вредност на проценетите идни парични текови ги вклучува паричните текови кои можат да произлезат од преземањето на обезбедувањето, намалени за трошоците за преземање и продажба на обезбедувањето, само доколку се исполнети одредбите од Одлуката за управување со кредитниот ризик, пропишана од Народната банка. ~~Обезбедувањето не се признава како одделено средство (пред преземањето на обезбедувањето) бидејќи ова би довело до двојно евидентирање.~~

3.6.4. Обелоденување

Види МСФИ 7

Треба да се обелодени сметководствената вредност на кредитите и побарувањата, во основната структура на билансот на состојба или во белешките.

Треба да се обелоденат:

- сметководствената политика за кредитите и побарувањата;
- структурата на кредитите и побарувањата според видот на должникот, преостанатата рочност и применото обезбедување;
- износот на кредитите и побарувањата кои се оценуваат за оштетување ~~на поединечна и на групна основа;~~

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

- концентрацијата на кредитите и побарувањата според географската положба на должниците и според дејноста на должниците;
- објективните вредности на кредитите и побарувањата;
- структурата на кредитите и побарувањата според видот на обезбедувањето;²
- ~~– износот на достасаните кредити и побарувања за кои нема издвоено исправка на вредноста;~~
- ~~– износот на недостасаните кредити и побарувања за кои нема издвоено исправка на вредноста.~~

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополнат белешката 22 - Кредити и побарувања и белешката 2.1 - Кредитен ризик.

3.6.5. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
12	ПОБАРУВАЊА ОД КУПУВАЧИ И ДРУГИ ПОБАРУВАЊА
13	МЕЃУБАНКАРСКИ ТРАНСАКЦИИ ВО ДЕНАРИ
15	ПОБАРУВАЊА ВРЗ ОСНОВА НА КАМАТИ
33	МЕЃУБАНКАРСКИ ТРАНСАКЦИИ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА
50	КРЕДИТИ ВО ДЕНАРИ
51	КРЕДИТИ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА
52	КРЕДИТИ ВО ДЕНАРИ СО ВАЛУТНА КЛАУЗУЛА
53	ДЕПОЗИТИ ВО ДЕНАРИ
54	ДЕПОЗИТИ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА
55	ДЕПОЗИТИ ВО ДЕНАРИ СО ВАЛУТНА КЛАУЗУЛА
56	ПОБАРУВАЊА ЗА ПЛАЌАЊА ИЗВРШЕНИ ПО ДАДЕНИ АВАЛИ НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И ГАРАНЦИИ
57	ПОБАРУВАЊА ПО ОТКУПЕНИ ПОБАРУВАЊА (ФАКТОРИНГ И ФОРФЕТИРАЊЕ)
58	ФИНАНСИСКИ ЛИЗИНГ ВО ДЕНАРИ
59	ФИНАНСИСКИ ЛИЗИНГ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА

3.7. Вложувања во подружници и во придружени друштва и во заедничко дејствување

Види МСФИ 10, МСФИ 11, МСС 27 и МСС 28

3.7.1. Класификација

Подружница е правно лице, контролирано од друго правно лице - банка, а за потребите на оваа Методологија познато како матично претпријатие-матична банка.

МСФИ 10.7 Контрола на матичната банката врз лицето во кое има вложување постои кога се исполнети следниве критериуми:

- матичната банка поседува, директно или индиректно, најголем дел од управувачката моќ на лицето, освен ако се покаже дека таквата состојба не претставува контрола;
- матичната банка има право на поврат од вложувањето, без разлика дали повратот е позитивен или негативен (како поврат на инвестицијата се сметаат: дивиденди и други форми на распределба на финансискиот резултат, промени во вредноста на вложувањето, камата, управувачка провизија, надомести за услуги, гаранции, даночни поволности, учество во паричните текови на лицето во кое се вложува, и слично); и
- матичната банка може да ја употреби својата управувачка моќ за да влијае врз износот на повратот од вложувањето.

Контрола, исто така, постои и кога матичната банка поседува помал дел од управувачката моќ доколку постои:

- право на најголем дел од гласачките права, според договор;
- право да се управува со финансиските и деловните политики и одлуки;
- право да се назначи и да се отстрани мнозинството од членовите на органите на управување на другото правно лице;
- право да се гласа мнозински на состанокот на органите на управување на другото право лице (на пример Надзорен одбор);
- поврзаност на мнозинството членови на органите на управување на другото правно лице со матичната банка.

Придружено друштво е правно лице во кое банката остварува учество во донесувањето на и управувањето со финансиските и деловни политики и одлуки на другото правно лице, меѓутоа не го контролира тоа правно лице.

МСС 28.5 Учесството претставува директно или индиректно поседување на најмалку

20% од вкупниот број на акции или удели или правата на глас на други правни лица, освен ако се покаже дека таквата сопственост не претставува значително влијание.

МСС 28.6 Значително влијание, исто така, постои кога банката поседува помалку од 20% од вкупниот број на акции или удели или правата на глас на други правни лица, доколку:

- банката има свои претставници во органите на управување на другото правно лице;
- банката учествува во носењето на финансиски и деловни одлуки на другото правно лице, како и на одлуките за распределба на финансискиот резултат и за исплата на дивиденда;
- банката и другото правно лице остваруваат значителен материјален интерес во меѓусебните деловни односи; или
- банката и другото правно лице имаат едно исто лице како член на органите на управување.

МСФИ 11.4,5,7 **Заедничко дејствување** постои кога две или повеќе лица имаат заедничка контрола врз друго лице или активности. Заедничката контрола е дефинирана во договор помеѓу лицата на заедничкото дејствување и постои кога одлуките за активностите на заедничкото дејствување се носат со согласност на сите лица кои заемно ја делат контролата врз заедничкото дејствување. Лицата кои дејствуваат заеднички се солидарно одговорни за обврските коишто произлегуваат од нивното заедничко дејствување. Постојат два вида заедничко дејствување:

- заеднички активности - лицата (т.н. заеднички оператори) имаат право на средствата, обврските, приходите и расходите од заедничкото дејствување, и
- заедничко вложување - лицата (т.н. заеднички вложувачи) имаат право на нето-средствата од заедничкото дејствување.

Видот на заедничкото дејствување се одредува врз основа на анализа на правата и обврските на секое лице во заедничкото дејствување.

Матичната банка треба да изготвува консолидирани финансиски извештаи во кои ќе ги вклучи сите свои подружници. Консолидираните финансиски извештаи претставуваат финансиски извештаи на матичната банка и сите нејзини подружници, претставени како финансиски извештаи на едно правно лице.

Поединечни (неконсолидирани) финансиски извештаи се оние на матичната банка и/или на банката којашто има вложувања во придружени друштва и заеднички вложувања, во кои вложувањата на банката во подружници, во придружени друштва и во заеднички вложувања се

прикажани врз основа на директното учество на банката, не вклучувајќи го и учеството на банката во финансискиот резултат и нето-средствата на другото правно лице. Поединечните финансиски извештаи се дополнителни, одделни извештаи од консолидираните финансиски извештаи и од финансиските извештаи во кои вложувањата во придружени друштва и во заедничките вложувања се прикажани по „методот на главнина“. Оние банки коишто ги исполнуваат условите да не изготвуваат консолидирани финансиски извештаи (види поглавје 6.8 од оваа Методологија) и оние коишто ги исполнуваат условите да не го применуваат „методот на главнина“ (види подолу, во поглавје 3.7.2), изготвуваат само поединечни финансиски извештаи.

Ова поглавје го обработува сметководствениот третман на вложувањата на банките во подружници, придружени друштва и заедничките вложувања и нивното прикажување во поединечните (неконсолидираните) финансиски извештаи, како и сметководствениот третман на вложувањата на банката во придружените друштва и во заедничките вложувања. Сметководствениот третман на вложувањата на банките во подружниците, придружените друштва и заедничките вложувања во консолидираните финансиски извештаи се дадени во поглавје 6.8 од оваа Методологија.

3.7.2. Признавање и мерење

Банките сметководствено ги евидентираат вложувањата во придружените друштва и заедничките вложувања со примена на „методот на главнина“.

Согласно со „методот на главнина“, вложувањето во придруженото друштво и заедничкото вложување почетно се евидентира во билансот на состојба по набавна вредност, коригирана за разликата помеѓу набавната вредност на вложувањето и учеството на банката во објективната вредност на нето-средствата на придруженото друштво или на заедничкото вложување (гудвил од вложувањето). Доколку набавната вредност на вложувањето е помала од учеството на банката во објективната вредност на нето-средствата на придруженото друштво или на заедничкото вложување, оваа разлика не ја коригира почетната вредност на вложувањето, туку веднаш се признава во билансот на успех.

При последователното мерење, вложувањето на банката во придруженото друштво или заедничкото вложување се намалува или зголемува за учеството на банката во нераспределната добивка или загуба на придруженото друштво или на заедничкото вложување, реализирана по датумот на купување/вложување. Распределбата на добивката на придруженото друштво или на заедничкото вложување, реализирана по датумот на купување/вложување (распределба на дивиденда) ја коригира сметководствената вредност на вложувањето во билансот на состојба на банката. Притоа, добивките и загубите кои произлегуваат од трансакциите помеѓу банката и придруженото друштво или заедничкото вложување се

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

отстрануваат до износот на учеството на банката во придруженото друштво или во заедничкото вложување. Вложувањата во придружените друштва и заедничките вложувања се тестираат за оштетување, согласно со поглавје 2.7 од оваа Методологија.

По исклучок, „методот на главнина“ не треба да се применува за сметководствено евидентирање на вложувањата во придружени друштва и за заеднички вложувања кога:

- банката го класифицира вложувањето во придруженото друштво или заедничкото вложување како средство кое се чува за продажба и го евидентира вложувањето согласно со одредбите во поглавје 3.14 од оваа Методологија;
- банката ги исполнува условите да не изготвува консолидирани финансиски извештаи, согласно со поглавје 6.8 од оваа Методологија; или
- банката ги исполнува следните услови:
 - а) банката е целосно поседувана подружница, или е делумно поседувана подружница и нејзините останати сопственици се информирани и не се противат на неевидентирањето на вложувањата во придружените друштва и на заедничките вложувања по „методот на главнина“;
 - б) должничките или сопственичките инструменти на банката не се тргувани на јавен пазар;
 - в) банката не ги поднела, ниту е во процес на поднесување на своите финансиски извештаи до комисијата за хартии од вредност (или друга регулаторна организација); и
 - г) крајната матична банка или друга посредничка матична банка на банката изготвува консолидирани финансиски извештаи, во согласност со МСФИ, достапни на јавен увид.

Доколку условите за неприменување на „методот на главнина“ се исполнети, банката изготвува поединечни финансиски извештаи.

МСФИ 11.20 Банките сметководствено ги евидентираат вложувањата во заедничките активности со вклучување на соодветниот дел (учеството на заедничкиот оператор) на средствата, обврските, приходите и расходите од заедничката активност.

МСС 27.10 Вложувањата во подружници, придружени друштва и заедничките вложувања во поединечните (неконсолидираните) финансиски извештаи се евидентираат според набавната вредност, освен оние за кои објективната вредност може да биде веродостојно измерена и кои се евидентираат според нивната објективна вредност (согласно со МСС 39). Во овој случај,

вложувањата во подружниците, придружените друштва и заедничките вложувања се прикажуваат како вложувања во хартии од вредност, расположливи за продажба.

3.7.3. Обелоденување

Треба да се обелоденат:

- листата на вложувањата во подружници и во придружени друштва, што ќе вклучува: име, земја, процент на сопственост и процент на право на глас;
- објективната вредност на придружените друштва, кога објективната вредност може веродостојно да се измери;
- природата на односите помеѓу матичната банка и подружницата кога матичната банка не поседува, директно или индиректно преку подружници, повеќе од половина од гласачкото право;
- природата на односите помеѓу банката и придруженото друштво кога банката не поседува, директно или индиректно, повеќе од 20% од гласачкото право;
- описот на методот што се користи за пресметување на вредноста на вложувањата во подружници и во придружени друштва.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 24 - Вложувања во подружници и во придружени друштва.

3.7.4. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
07	ВЛОЖУВАЊА ВО ПРИДРУЖЕНИ ДРУШТВА
08	ВЛОЖУВАЊА ВО ПОДРУЖНИЦИ
09	ЗАЕДНИЧКИ ВЛОЖУВАЊА

3.8. Заложени средства

Види МСС 39

Позицијата „Заложени средства“ може да се состои од сите видови на непарични финансиски средства, класифицирани како:

- финансиски средства според објективната вредност преку билансот на успех;
- финансиски средства кои се чуваат до достасување;

- финансиски средства расположливи за продажба;
- кредити и побарувања.

МСФИ 7.14 Заложените средства се претставени преку финансиските средства прекласифицирани од други позиции на билансот на состојба, кога е задоволен условот заложниот доверител (примателот на заложното средство) да има право да го продаде или повторно да го заложува обезбедувањето, без разлика дали заложниот должник (давател на средство како обезбедување) не ги исполнил своите обврски. Сметководствената вредност на заложените средства, на датумот на известување, е еднаква на онаа која средствата ја имаат според нивната оригинална класификација.

МСС 39.37(а) Заложниот доверител и заложниот должник треба да го евидентираат обезбедувањето како што следи:

- заложниот должник треба да ги прекласифицира заложените средства во билансот на состојба (на пример заложените сопственички инструменти или откупените побарувања) одделно од другите средства, во позицијата „Заложени средства“, ако заложниот доверител има право, според договорот, или вообичаено да го продаде или повторно да го заложува обезбедувањето.
- добиеното обезбедување (финансиски или нефинансиски средства), кое банката може да го продаде или повторно да го заложува, без разлика дали обврските од страна на заложниот должник се исполнети или не, банката ќе го евидентира во вонбилансната евиденција.

Банката треба да ги обелодени следните информации за добиеното обезбедување:

- објективната вредност на обезбедувањето;
- објективната вредност на секое обезбедување кое е продадено или повторно заложено од страна на банката и дали банката има обврска да го врати обезбедувањето;
- начинот и условите поврзани со користењето на обезбедувањето.

Доколку банката има заложено финансиски средства како обезбедување за нејзините обврски и ако се исполнети условите од ова поглавје, во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 26 - Заложени средства.

3.9. Преземени средства врз основа на ненаплатени побарувања

3.9.1. Класификација

Оваа категорија може да се употребува само за земјиште, згради (или дел од згради), опрема и други вредности добиени врз основа на ненаплатени побарувања. Одредено средство се смета за преземено во моментот на стекнување правна основа за запишување на сопственоста.

3.9.2. Признавање

Преземените средства врз основа на ненаплатени побарувања се признаваат само во случај кога постапките за преземање се законски извршени (стекната е правна основа за запишување на сопственоста). Следниве критериуми мораат да бидат исполнети:

- кредитот, или друго побарување, законски да се смета за намирен во моментот на преземањето на средствата ставени како обезбедување за тој кредит, или за друго побарување, со што критериумите за депривирање на кредитот/побарувањето се исполнети (види поглавје 3.6.);
- сите права и ризици кои произлегуваат од преземеното средство врз основа на ненаплатени побарувања да ѝ бидат пренесени на банката;
- да биде веројатно дека преземеното средство врз основа на ненаплатени побарувања ќе создаде идни економски користи кои ќе претставуваат прилив за банката;
- да може веродостојно да се измери набавната вредност на преземеното средство врз основа на ненаплатени побарувања.

3.9.3. Мерење

Почетно мерење

Преземените средства врз основа на ненаплатени побарувања првично се признаваат по пониската од:

- набавната вредност, којашто е вредноста наведена во актот донесен од страна на надлежен орган од кој произлегува правната основа за стекнување право на сопственост на банката над преземеното средство; и
- проценетата вредност на преземеното средство важечка на датумот на преземањето, намалена за очекуваните трошоци за продажба коишто ќе паднат на товар на банката.

Истовремено, побарувањето или делот од побарувањето коешто е намирено со преземеното средство се искнижува од билансот на состојба.

Доколку побарувањето коешто е намирено со преземање хартии од вредност и удели било претходно оштетено, исправката на вредноста (загубата поради оштетување) треба да се ослободи/анулира низ билансот на успех.

При почетното мерење на преземените средства (имот во земјиште, згради, опрема и слично) и други вредности, со исклучок на преземените хартии од вредност и удели, се применуваат одредбите од Одлуката за сметководствениот и регулаторниот третман на преземените средства врз основа на ненаплатени побарувања.

Доколку за разликата помеѓу набавната вредност и проценетата вредност на преземеното обезбедување, банката направи отпис на делот од побарувањето којшто не е намирен со преземеното средство, се применуваат одредбите за отпис на побарувањата од Одлуката за управување со кредитниот ризик, пропишана од Народната банка.

Последователно мерење

Преземените средства (имот во земјиште, згради, опрема и слично) и други вредности, со исклучок на преземените хартии од вредност и удели, се мерат последователно согласно со Одлуката за сметководствениот и регулаторниот третман на преземените средства врз основа на ненаплатени побарувања.

Преземените хартии од вредност и удели се мерат последователно според пониската вредност од сметководствената вредност и објективната вредност, намалена за трошоците за продажба. Најмалку еднаш во период од дванаесет месеци, банката е должна да ја преоцени вредноста на преземените хартии од вредност и удели. Во случај кога преоценетата вредност на преземените хартии од вредност и удели е помала од сметководствената вредност намалена за загубите за оштетување признаени во минати периоди, банката е должна да прикаже загуба за оштетување/исправка на вредноста, во висина на разликата помеѓу двете вредности.

Преземените средства врз основа на ненаплатени побарувања се депривираат при продажбата или кога трајно ќе се повлечат од употреба (не се очекуваат идни економски користи).

Остварениот износ над, односно под сметководствената вредност намалена за загубите за оштетување признаени во минати периоди се признава како приход во позицијата „Останати приходи од дејноста“, односно како расход во позицијата „Останати расходи од дејноста“, на денот на продажбата.

3.9.4. Обелоденување

Банката треба да ги обелодени:

- ограничувањата/пречките за остварување на продажбата на преземените средства врз основа на ненаплатени побарувања (ако има) и сегашната сметководствена вредност на средството;
- остварените приходи и приливи од продажба на преземените средства врз основа на ненаплатени побарувања;
- усогласувањето на зголемувањата и отуѓувањата за периодот;
- објективната или проценетата вредност на преземените средства врз основа на ненаплатени побарувања или објаснување зошто објективната вредност не може разумно да се определи.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 27 - Преземени средства врз основа на ненаплатени побарувања.

3.9.5. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
06	ПРЕЗЕМЕНИ СРЕДСТВА ВРЗ ОСНОВА НА НЕНАПЛАТЕНИ ПОБАРУВАЊА

3.10. Недвижности и опрема

3.10.1. Класификација

Види МСС 16

Недвижностите и опремата се материјални вложувања за административни цели од кои се очекува да имаат корисен век подолг од една година.

3.10.2. Признавање

Види МСС 16

МСС 16.7

Одредена недвижност или опрема се признава како средство кога е веројатно дека идните економски користи поврзани со средството ќе претставуваат прилив за банката и кога набавната вредност на средството може веродостојно да се измери.

Ако составните делови на едно средство имаат различен корисен век

на употреба или обезбедуваат користи за банката на различен начин, тие составни делови се признаваат како одделни средства, со различни стапки и методи на амортизација.

3.10.3. Мерење

Види МСС 16

Почетно мерење

МСС 16.16

Недвижностите и опремата се мерат според нивната набавна вредност.

Набавната вредност на недвижностите и опремата ја сочинуваат:

- набавната цена по одбивањето на сите трговски попусти и работи;
- увозните давачки и даноци при купувањето коишто не може да се повратат;
- сите директно поврзани трошоци (трошоци за испорака);
- почетно проценети трошоци за демонтирање и отстранување на средството, како и за обновување на локацијата на која се наоѓа средството;
- трошоците за позајмување, во некои случаи.

Во случај на пренамена на преземено средство врз основа на ненаплатени побарувања во основно средство коешто ѝ служи на банката во работењето, вредноста по која ќе се евидентира основното средство е по пониската од последната важечка проценка извршена од страна на овластен проценител за преземеното средство коешто се пренаменува во основно средство и од почетната сметководствена вредност на средството на датумот на преземање (согласно со Одлуката за сметководствениот и регулаторниот третман на средствата преземени врз основа на ненаплатени побарувања).

Оние оперативни трошоци коишто не преставуваат дел од набавната вредност на средството, настанати пред средството да се стави во употреба, се признаваат како расход во билансот на успех.

Последователните трошоци за недвижностите и опремата се капитализираат доколку се исполнети условите за признавање како средство. Трошоците за секојдневно одржување на недвижностите и опремата не се признаваат во сметководствената вредност на средството.

Последователно мерење

МСС 16.30

Недвижностите и опремата се мерат според нивната набавна вредност, намалена за акумулираната амортизација и за акумулираните загуби поради оштетување.

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

Согласно со оваа Методологија, не е дозволено последователно мерење на недвижностите и опремата според објективната вредност.

Амортизација

МСС 16.43 Секој составен дел од ставка на недвижностите и опремата, со набавна вредност којашто има значително учество во вкупната набавна вредност на ставката, треба да се амортизира поодделно (банката го распределува почетно признаениот износ на недвижностите и опремата на нивните составни делови и ги амортизира одделно). На пример, лифтовите треба да бидат одделени од зградите бидејќи нивниот корисен век на употреба треба да биде помал од корисниот век на употреба на зградите. За пресметување на вкупниот трошок на амортизација, различни делови/ставки на недвижностите и опремата коишто имаат ист корисен век на употреба и ист метод на амортизација може да се групираат во исти амортизациски групи.

МСС 16.50 Вкупниот износ на амортизација на средството треба да се распредели согласно со неговиот корисен век на употреба. Трошокот за амортизација за секој период се признава во билансот на успех во позицијата „Амортизација“. Сите средства во иста група треба доследно да се амортизираат. Амортизацијата за сметководствени цели треба да го следи корисниот век на употреба на средството и може да се разликува од амортизацијата за даночни цели.

Вкупниот износ на амортизација на средството се определува по намалувањето на набавната вредност за остатокот на вредноста на средството. Во практиката, остатокот на вредноста на средството често е незначителен и, според тоа, не е материјален при определувањето на износот на амортизацијата.

Методот на амортизација треба да ги одрази очекуваните идни економски користи на средството од страна на банката и може да биде праволиниски, прогресивен или дегресивен метод на амортизација.

Амортизацијата на средството започнува кога тоа е расположливо за употреба, а престанува на пораниот датум од датумот на депривирање и датумот на прекласифицирање на средството, како средство чувано за продажба.

Остатокот на вредноста и корисниот век на употреба на недвижностите и опремата треба да се ревидираат еднаш годишно и доколку проценките се различни од претходните проценки, промената ќе се евидентира перспективно, како промена во сметководствената проценка во согласност со МСС 8 - Сметководствени политики, промени во сметководствени проценки и грешки.

МСС 16.61 Методот на амортизација на средството треба да се ревидира еднаш годишно и треба да се промени доколку има значајни промени во очекуваните идни економски користи на средството. Таквата промена треба да се евидентира перспективно, како промена во сметководствена проценка во согласност со МСС 8.

Оштетување

Правилата на оштетување на недвижностите и опремата се содржани во МСС 36, опишани во поглавје 2.7 од оваа Методологија.

3.10.4. Депризнавање

Недвижностите и опремата коишто се дефинитивно повлечени од употреба или отуѓени треба да се отпишат од билансната евиденција.

МСС 16.68 Добивките и загубите коишто произлегуваат од отуѓувањето се определуваат како разлика помеѓу нето-приносите од отуѓувањето и сметководствената вредност на средството и треба да се признаат во билансот на успех во позицијата „Останати приходи од дејноста“ или „Останати расходи од дејноста“.

3.10.5. Обелоденување

Види МСС 16

МСС 16.73 Банката треба да ги обелодени:

- сметководствената политика за недвижности и опрема;
- користените методи на амортизација;
- корисниот век на употреба или користените стапки на амортизација;
- почетната сметководствена вредност (набавна вредност), акумулираната амортизација и акумулираните загуби поради оштетување, на почетокот и на крајот на периодот на известување; и
- усогласувањето на сегашната сметководствена вредност на почетокот и на крајот на периодот, покажувајќи ги:
 - а) зголемувањата и отуѓувањата;
 - б) средствата класифицирани како нетековни средства чувани за продажба или вклучени во група којашто се отуѓува, класифицирани во согласност со МСФИ 5;
 - в) стекнувањата преку деловни комбинации;
 - г) загубите поради оштетување, признаени во билансот на успех во согласност со МСС 36;
 - д) загубите поради оштетување, анулирани во билансот на успех во согласност со МСС 36;

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

ѓ) амортизацијата за периодот;

е) нето курсните разлики коишто произлегуваат од преведувањето на финансиските извештаи од функционалната валута во различна известувачка валута, вклучувајќи го и преведувањето на странските работења во известувачката валута на известувачката банка; и

ж) други промени.

Финансиските извештаи, исто така, треба да го обелоденат и следното:

– сметководствената вредност на датумот на известувањето на ставки на недвижностите и опремата, каде што постои ограничување на сопственоста и сметководствената вредност на недвижности и опрема заложени како обезбедување за обврски на банката;

– износот на оперативните трошоци, признаени во почетната сметководствената вредност (набавна вредност) на ставката на недвижностите и опремата;

– износот на преземените обврски за набавка на недвижности и опрема; и

– ако не е обелоденето поодделно во основната структура на билансот на успех, износот на остварената капитална добивка признаен во билансот на успех при продажба на ставки на недвижностите и опремата, коишто биле оштетени, изгубени или дадени.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 29 - Недвижности и опрема.

3.10.6. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
01	ЗЕМЈИШТЕ
02	НЕДВИЖНОСТИ И ОПРЕМА

3.11. Нематеријални средства

3.11.1. Класификација

МСС 38.12 Нематеријално средство е немонетарно средство, без физичка содржина, коешто може самостојно да се идентификува. Критериумите за

идентификација се исполнети кога:

- средството е одделиво, односно може да биде одделено од банката и продадено, пренесено, лиценцирано, изнајмено, или заменето; или
- средството произлегува од договорни, или од други законски права, без разлика дали тие права се преносливи или одделиви од банката, или од други права и обврски.

Нематеријалните средства вклучуваат капитализирани трошоци за развој, софтвер (освен системски софтвер кој е компонента на хардверот) и други нематеријални средства, како права и лиценци кои се законски заштитени и кои неможат да бидат одземени од овластениот сопственик против негова желба (на пример патенти, права за копирање и други комерцијални права). Во консолидираните финансиски извештаи во оваа позиција се вклучува и гудвилот (види поглавје 6.8).

3.11.2. Признавање

ИАС 38.21 Нематеријалното средство се признава доколку ја исполнува дефиницијата за нематеријални средства и доколку ги исполнува следните критериуми за признавање:

- да е веројатно дека идните економски користи, кои му се припишуваат на средството, ќе претставуваат прилив во банката; и
- набавната вредност на средството да може веродостојно да се измери.

Интерно создадените нематеријални средства, како што се интерно создадениот гудвил, брендovите, издавачките авторски права, листата на клиенти и слични ставки, не се признаваат како нематеријални средства, бидејќи не можат јасно да се одделат од развивањето на бизнисот како целина. Сите трошоци за истражување треба да се признаат како трошок кога ќе настанат. Другите трошоци, кои не се признаваат како нематеријални средства, вклучуваат трошоци за започнување на бизнисот, обука, реклама и трошоци за преместување. Овие треба да се признаат како трошок кога ќе настанат.

МСС 38.57 Издатоците за развој (или издатоците од развојната фаза на интерен проект) може да се признаат како нематеријално средство само доколку банката може да го демонстрира сето она што е подолу наведено:

- да биде технички изводливо нематеријалното средство да се заврши и да биде расположливо за употреба или за продажба;
- банката да има намера да го доврши нематеријалното средство и да го користи или да го продаде;

- банката да може да го користи или да го продаде нематеријалното средство;
- нематеријалното средство да создава веројатни, идни економски користи (на пример банката треба да покаже постоење на пазар за производите на нематеријалното средство или за самото нематеријално средство, или доколку тоа се користи интерно, да ја прикаже користа од нематеријалното средство);
- банката да располага со соодветни ресурси за завршување на развојот и за употреба или за продажба на нематеријалното средство; и
- трошокот за развој да може веродостојно да се измери.

3.11.3. Мерење

MCC 38.74 Почетно, нематеријалните средства се мерат по нивната набавна вредност. Последователно, нематеријалните средства се мерат по нивната набавна вредност намалена за акумулираната амортизација и за акумулираните загуби поради оштетување.

Корисен век на употреба

MCC 38.88 Банката треба да процени дали корисниот век на употреба на нематеријалното средство е конечен или бесконечен и доколку е конечен, должината на употреба ќе го претставува неговиот корисен век на употреба.

Вкупниот износ на амортизацијата на нематеријалните средства со конечен корисен век на употреба треба да се амортизира систематски за времетраењето на нивните корисни векови на употреба во билансот на успех во позицијата „Амортизација“. Амортизацијата започнува кога средството е расположливо за употреба. Сите средства во иста група треба доследно да се амортизираат. Амортизацијата за сметководствени потреби треба да го следи корисниот век на употреба на средството и може да се разликува од амортизацијата за даночни потреби.

Остатокот на вредноста на средството со конечен корисен век на употреба се претпоставува дека е нула, освен доколку постои обврска за купување на средството на крајот на неговиот корисен век на употреба или ако постои активен пазар за средството и остатокот на вредноста може да се определи во зависност од пазарот и ако е веројатно дека таквиот пазар ќе постои на крајот на корисниот век на употреба на средството.

Корисниот век на употреба и методот на амортизација треба да се проверат еднаш годишно, на крајот на финансиската година.

Нематеријалните средства со бесконечен корисен век на употреба не треба да се амортизираат, но банката треба да ги тестира за оштетување најмалку еднаш годишно или секогаш кога има показател дека

нематеријалните средства може да бидат оштетени. Гудвилот не се амортизира, но се тестира годишно за оштетување.

Правилата за оштетувањето, во согласност со барањата на МСС 36, се дадени во поглавје 2.7 од оваа Методологија.

3.11.4. Отуѓување

Нематеријалното средство треба да биде депризнаено (отпишано од билансот на состојба) при неговото отуѓување или кога не се очекуваат идни економски користи од неговата употреба или отуѓување.

МСС 38.113 Добивките и загубите кои произлегуваат од отуѓувањето на нематеријалните средства се определуваат како разлика помеѓу нето-приносите од отуѓувањето и сметководствената вредност на средството и се признаваат во билансот на успех во позицијата „Останати приходи од дејноста“ или „Останати расходи од дејноста“.

3.11.5. Обелоденување

МСС 38.118 Банката треба да ги обелодени, одделно за интерно создадените нематеријални средства и за другите нематеријални средства:

- почетната сметководствена вредност (набавната вредност), акумулираната амортизација и акумулираните загуби поради оштетување на почетокот и на крајот на периодот;
- усогласувањето на сегашната сметководствена вредност на почетокот и на крајот на периодот што ќе ги покажува:
 - а) зголемувањата и намалувањата (одделно за: интерно создадените нематеријални средства, набавените нематеријални средства и средствата стекнати преку деловните комбинации);
 - б) средствата класифицирани како средства чувани за продажба или средства вклучени во група која се отуѓува;
 - в) загубите поради оштетување, признаени во билансот на успех за периодот;
 - г) загубите поради оштетување, анулирани во билансот на успех за периодот;
 - д) амортизацијата признаена за периодот;
 - ѓ) нето курсните разлики кои произлегуваат при преведувањето на финансиските извештаи на странското работење;
 - е) други промени во сметководствената вредност.

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

Дополнителни обелоденувања:

- сметководствената вредност на нематеријалните средства, каде што постои ограничување на сопственоста и сметководствената вредност на нематеријалните средства заложени како обезбедување за обврските на банката;
- преземените обврски за стекнување нематеријални средства;
- вкупниот износ на трошоците за истражување и развој, признаени како расход во билансот на успех за периодот;
- сметководствената вредност на нематеријалните средства со бесконечен корисен век на употреба и причините за неговото определување;
- описот, сегашната сметководствена вредност и преостанатиот период на амортизација на секое поодделно значајно нематеријално средство.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 28 - Нематеријални средства.

3.11.6. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
00	НЕМАТЕРИЈАЛНИ СРЕДСТВА

3.12. Одложени и тековни даночни средства

Види МСС 12

3.12.1. Класификација

Тековен данок е износот на побарувањето или обврската за данок на добивка, утврден во даночниот биланс на банката за тековниот финансиски период.

Добивката на банката, како резултат на примена на сметководствените правила и принципи, може да се разликува од добивката која се утврдува во даночниот биланс на банката (даночна основа), согласно со даночната регулатива. Ова значи дека добивката за целите на финансиското известување може да се разликува од добивката за даночни цели. Во овој случај, во финансиските извештаи се појавува одложен данок во форма на одложено даночно средство или одложена даночна обврска.

Одложениот данок се пресметува на разликите помеѓу

сметководствената вредност на средството, или обврската, и неговата даночна основа. Притоа, само „привремените“ разлики предизвикуваат признавање на одложени даночни средства или обврски. „Постојаните“ разлики никогаш не преминуваат, ниту во одложено даночно средство, ниту во одложена даночна обврска.

„Привремени“ разлики се оние разлики помеѓу сметководствената вредност и даночната основа на средството или обврската, кои во иднина ќе бидат вклучени во пресметката на даночната основа и ќе предизвикаат плаќање или враќање на данок. Привремените разлики може да бидат:

- Оданочливи привремени разлики, кои во идните периоди ќе се вклучат во пресметката на даночната основа и ќе ја зголемат даночната обврска на банката. Оданочливите привремени разлики се признаваат како одложени даночни обврски во финансиските извештаи на банката за тековниот период; и
- Одбитни привремени разлики, кои во идните периоди ќе претставуваат одбитни ставки при пресметката на даночната основа и ќе ја намалат даночната обврска на банката. Одбитните привремени разлики се признаваат како одложени даночни средства (ако се исполнети условите од поглавје 3.12.2 од оваа Методологија) во финансиските извештаи на банката за тековниот период.

„Постојани“ разлики се оние разлики кои не влегуваат во пресметката на даночната основа и не влијаат врз износот на даноците кој банката го плаќа согласно со важечката даночна регулатива (на пример: расходи кои не се признаваат на товар на расходите во даночниот биланс, приходи кои не се вклучуваат во даночната основа).

Следниот графикон ја претставува класификацијата на разликите:

3.12.2. Признавање

Види МСС 12

Признавање на тековните даночни средства

Доколку веќе платениот износ на даноците за тековните и претходните периоди го надминува износот којшто се должи за тие периоди, вишокот се признава како средство и се прикажува во основната структура на билансот на состојба во позицијата „Побарувања за данок на добивка (тековен данок)“.

Признавање на одложените даночни средства

Оданочливи привремени разлики

МСС 12.24 Одложено даночно средство треба да се признае само ако е веројатно дека во идните периоди банката ќе оствари оданочлива добивка на чиј товар ќе може да се искористат одбитните привремени разлики.

Одложено даночно средство нема да се признае кога произлегува од почетно признавање на средство или обврска, во трансакција која:

- не е деловна комбинација; и
- за време на трансакцијата, не влијае ниту врз сметководствената добивка, ниту врз даночната добивка или загуба.

Неискористени даночни загуби и неискористени даночни кредити

Одложено даночно средство треба да се признае за неискористени даночни загуби и за неискористени даночни кредити кои можат да се пренесуваат на товар на добивката во идните периоди, но само до износот до кој е веројатно дека банката ќе оствари идна оданочлива добивка на чиј товар ќе може да се искористат неискористените даночни загуби или неискористените даночни кредити.

3.12.3. Мерење

Види МСС 12

МСС 12.47 Одложените даночни средства се мерат со примена на даночните стапки (и даночните закони) кои биле важечки или суштински важечки на датумот на билансот на состојбата.

Одложените даночни средства не се дисконтираат.

МСС 12.44 Сметководствената вредност на одложено даночно средство се проверува на секој датум на билансот на состојба и треба да се намали до степенот до кој веќе не е веројатно дека ќе има на располагање доволно оданочлива добивка за да овозможи користење на дел или на целото одложено даночно средство. Во овој случај, одложеното даночно средство се

намалува до степенот до кој е веројатно дека ќе биде расположлива доволна оданочлива добивка.

Одложените даночни средства кои произлегуваат од промените на објективната вредност на средства кои не се амортизираат, се мерат врз основа на даночните последици кои ќе произлезат од надоместувањето на сметководствената вредност на тоа средство преку продажба, без оглед на основата за мерење на сметководствената вредност на тоа средство.

3.12.4. Обелоденување

Види МСС 12

МСС 12.81

Банката треба да ги обелодени:

– за секој вид на привремена разлика, и за секој вид на неискористени даночни загуби и неискористени даночни кредити:

а) износот на одложените даночни средства и обврски, признаени во билансот на состојба за секој прикажан период

б) износот на одложениот даночен приход или расход, признаен во билансот на успех;

– износот на одложеното даночно средство и доказите кои го поддржуваат неговото признавање;

– вкупниот одложен данок кој се однесува на ставки кои се задолжени или одобрени во капиталот и резервите.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 30 - Тековни и одложени даночни средства и обврски.

3.12.5. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
191	ОДЛОЖЕНИ ДАНОЧНИ СРЕДСТВА
122	ПЛАТЕНИ АКОНТАЦИИ НА ДАНОЦИ И ПРИДОНЕСИ
123	ПОБАРУВАЊА ЗА ПОВЕЌЕ ПЛАТЕНИ ДАНОЦИ И ПРИДОНЕСИ

3.13. Останата актива

3.13.1. Класификација

Секое средство кое не е прикажано во некоја друга позиција, во рамки на активата на билансот на состојба, треба да се прикаже во оваа позиција. Генерално, оваа позиција ги вклучува однапред платените трошоци, побарувањата од вработените, побарувањата по дадени аванси и останати побарувања.

3.13.2. Признавање и мерење

Средство се признава доколку е веројатно дека идни економски користи ќе претставуваат прилив за банката и доколку износот на идните економски користи може да биде веродостојно измерен.

Средствата стекнати без купување, треба да бидат почетно признаени според нивната објективна вредност, освен доколку трансакцијата е без комерцијална основа или пак ако објективната вредност на добиеното средство и на даденото средство не може веродостојно да се измери. Доколку објективната вредност на стекнатото средство не може да се измери, тогаш тоа се признава по неговата набавна вредност.

Последователно, средството се мери според пониската вредност од неговата сметководствена вредност и нето-вредноста на реализацијата. Нето-вредноста на реализацијата е еднаква на проценетата продажна цена намалена за проценетите трошоци за завршување, поправки и проценетите трошоци неопходни да се оствари продажбата.

3.13.3. Обелоденување

Треба да се обелоденат:

- природата на останатите средства и нивната сегашната сметководствена вредност; и
- останатите значајни информации.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 25 - Останати побарувања.

3.13.4. Сметковен план

Група на	Назив на сметката/групата на сметки
-----------------	--

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

СМЕТКИ	
03	ДРУГИ СРЕДСТВА
12	ПОБАРУВАЊА ОД КУПУВАЧИ И ДРУГИ ПОБАРУВАЊА
16	ПОБАРУВАЊА ВРЗ ОСНОВА НА ПРОВИЗИИ И НАДОМЕСТИ (НЕКАМАТОНОСНИ)
19	ОДЛОЖЕНИ ПРИХОДИ, ОДНАПРЕД ПЛАТЕНИ ТРОШОЦИ И ПРИВРЕМЕНИ СМЕТКИ

3.14. Нетековни средства кои се чуваат за продажба и група за отуѓување

Види МСФИ 5

3.14.1. Класификација

Целта на овој концепт е да се идентификуваат сите нетековни средства кои се чувани за да бидат отуѓени (со продажба или поинаку), од оние, кои се за сопствена употреба или за административни цели. Нетековните средства кои се чуваат за продажба не се амортизираат и се прикажуваат во посебна позиција во основната структура на билансот на состојба.

МСФИ 5.6 Банката треба да класифицира кои било нетековни средства (група за отуѓување) како чувани за продажба доколку нивната сметководствена вредност се надомести преку продажба, наместо преку континуирана употреба (сите нетековни средства за кои не се очекува да бидат употребени во нормалниот тек на работењето мора да се одвојат од останатите нетековни средства). Средството мора да биде расположливо за моментална продажба (се очекува продажбата да се оствари во период од една година од датумот на класификација) и неговата продажба мора да биде високо веројатна.

По исклучок, банката може да продолжи да го класифицира преземеното средство кое се чува за продажба подолго од една година, доколку одложувањето на продажбата е предизвикано од настани кои не зависат од банката (на пр. промена на законска регулатива), а банката и понатаму се придржува на планот за продажба на преземеното средство.

Група за отуѓување е група на средства кои ќе се отуѓат заедно, како група, во една трансакција, заедно со обврските што се директно поврзани со овие средства. Група за отуѓување може да биде група од единици кои создаваат пари, поединечна единица која создава пари или дел од единицата која создава пари. Групата за отуѓување може да вклучи кое било средство и обврска на банката, вклучувајќи ги тековните средства и тековните обврски.

3.14.2. Мерење

МСФИ 5.15 Банката го мери нетековното средство (или групата за отуѓување),

класифицирано како чувано за продажба според вредноста пониска од неговата сметководствена вредност и од објективната вредност намалена за очекуваните трошоци за продажба, кои ќе паднат на товар на банката.

Непосредно пред почетната класификација на средството (или на групата за отуѓување) како средство чувано за продажба, сметководствената вредност на средството (или на сите средства и обврски во групата) се мери во согласност со барањата за соодветната позиција за нетековни средства каде што тие претходно припаѓале, пропишани со оваа Методологија.

Банката не врши амортизација на нетековните средства кои се чуваат за продажба, сè додека средството е класифицирано во оваа позиција или додека тоа е дел од групата за отуѓување.

Барањата на МСФИ 5 и ова поглавје од Методологијата не се применуваат на следните средства:

- одложените даночни средства;
- средствата кои произлегуваат од користи за вработените;
- финансиските средства во рамките на делокругот на МСС 39;
- нетековните средства кои се евидентирани во согласност со моделот на објективна вредност во МСС 40.

Банката треба да признае загуба поради оштетување во билансот на успех за секое почетно или последователно намалување на вредноста на средството (или на групата за отуѓување) до објективната вредност намалена за трошоците за продажбата.

Добивката за последователно зголемување на објективната вредност, намалена за трошоците за продажбата (ослободувањето на загубите поради оштетување), треба да биде признаена најмногу до износот на кумулативните претходно признаени загуби поради оштетување.

3.14.3. Обелоденување

МСФИ 5.41 Банката треба да ги обелодени:

- описот на нетековните средства кои се чуваат за продажба (или групата за отуѓување);
- описот на условите за продажба и времето на отуѓувањето;
- добивката или загубата признаена од продажбата на средствата.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 31 - Нетековни средства кои се чуваат за продажба и група за отуѓување.

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

3.14.4. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
05	НЕТЕКОВНИ СРЕДСТВА КОИ СЕ ЧУВААТ ЗА ПРОДАЖБА

4. Капитал и обврски

Обврска е сегашна облигација на банката којашто произлегува од минати настани и чиешто подмирување се очекува дека ќе доведе до одлив на ресурси од банката.

Во рамки на оваа Методологија, капиталот е остатокот на учеството во вкупните средства на банката, по одземањето на сите нејзини обврски.

4.6. Финансиски обврски - основни принципи

MCC 32.11

Финансиска обврска е обврска којашто е:

- а) договорна обврска за предавање парични средства или друго финансиско средство, или за размена на финансиски инструменти со друга страна, под услови коишто се потенцијално неповолни за банката; или
- б) договор којшто може или ќе биде подмирен со сопственичките инструменти на банката и е недериват за кој банката е, или може да биде, обврзана да достави променлив број сопственички инструменти или е дериват којшто ќе биде, или може да биде, подмирен на друг начин, освен со размена на фиксен износ на парични средства или друго финансиско средство за одреден број сопственички инструменти на банката.

Финансиските обврски се прикажани во билансот на состојба во рамките на следните позиции:

- Обврски за тргување (поглавје 4.2)
- Дериватни обврски чувани за управување со ризици (поглавје 4.2)
- Депозити на банки (поглавје 4.3)
- Депозити на клиенти (поглавје 4.3)
- Издадени должнички хартии од вредност (поглавје 4.4)
- Обврски по кредити (поглавје 4.5)
- Субординирани обврски (поглавје 4.6)

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

4.1.1. Признавање

МСФИ 9.3.1.1 Банката ќе признае финансиска обврска во нејзиниот биланс на состојба само кога банката станува странка од договорните одредби на инструментот.

При почетното признавање, банката треба да ја класифицира финансиската обврска во една од следните категории:

- финансиски обврски кои се мерат по објективна вредност преку Билансот на успех,
- финансиски обврски кои се мерат по амортизирана набавна вредност.

Класификацијата го одредува принципот по кој последователно се мерат финансиските обврски. Банката ја одредува класификацијата врз основа на деловниот модел на банката за управување со финансиските обврски.

Следната табела ја прикажува поврзаноста помеѓу категориите на финансиски обврски и позициите од билансот на состојба:

<u>Категории на финансиски обврски</u>	<u>Содржина/објаснување</u>	<u>Поглавје од Методологијата кадешто се обработени</u>
<u>Финансиски обврски кои се мерат по објективна вредност преку Билансот на успех</u>	<u>Финансиски обврски чувани за тргување</u> <u>Деривати за тргување</u>	<u>Обврски за тргување</u> (поглавје 4.2.1)
	<u>Деривати за заштита од ризик</u> <u>Вградени деривати</u> <u>Други деривати чувани за управување со ризик</u>	<u>Дериватни обврски чувани за управување со ризик</u> (поглавје 4.2.2)
	<u>Депозити на банки и на други клиенти</u> <u>Издадени должнички хартии од вредност</u> <u>Обврски по кредити</u> <u>Останати финансиски обврски</u>	<u>Финансиски обврски по објективна вредност преку билансот на успех, определени како такви при почетното признавање</u> (поглавје 4.2.3)
<u>Финансиски обврски кои се</u>	<u>Депозити на банки - кога доверителот е банка</u>	<u>Депозити на банки и други клиенти</u> (поглавје

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

<u>мерат по амортизирана набавна вредност</u>	<u>Депозити на други клиенти - кога доверителот е небанкарско лице</u>	<u>4.3)</u>
	<u>Издадени дложнички хартии од вредност</u>	<u>Издадени дложнички хартии од вредност</u> (поглавје 4.4)
	<u>Финансиски обврски по договор за кредит/позајмица</u>	<u>Обврски по кредити</u> (поглавје 4.5)
	<u>Субординирани обврски</u>	<u>Субординирани обврски</u> (поглавје 4.6)

МСФИ 9.4.4.2 Банката не може последователно да прекласифицира финансиски обврски од една во друга категорија.

4.1.2. Почетно мерење

МСФИ 39.435.1.1 При почетното признавање, финансиската обврска се мери според нејзината објективна вредност, зголемена за трансакциските трошоци кои се директно поврзани со издавањето на финансиската обврска (освен финансиските обврски по објективна вредност преку билансот на успех, кај кои трансакциските трошоци не се вклучуваат при почетното мерење).

Објективната вредност е еднаква на средствата примени во замена за преземање/издавање на обврската. ~~Меѓутоа, ова не мора секогаш да биде случај (на пример, некаматеносен кредит).~~

4.1.3. Последователно мерење

МСФИ 39.475.3 Финансиските обврски се мерат според амортизирана набавна вредност (види поглавје 3.1.3.), освен финансиските обврски по објективна вредност преку билансот на успех, кои се мерат според објективната вредност.

Амортизираната набавна вредност на финансиска обврска е износот според кој финансиската обврска е мерена при почетното признавање, намалена за отплатите на главницата, намалена или зголемена за акумулираната амортизација на секоја разлика помеѓу тој почетен износ и износот во моментот на достасување.

Врз основа на методот на ефективна каматна стапка, амортизацијата на дисконтот или на премијата и каматата се признаваат како расходи од камата.

Банката може, при почетното признавање, да ја определи секоја

финансиска обврска како финансиска обврска по објективна вредност преку билансот на успех, само ако се исполнети условите од поглавје 3.3.2.

4.1.4. Депризнавање

МСФИ 39.393.1 Банката треба да ја депризнае финансиската обврска (или дел од финансиската обврска) од нејзиниот биланс на состојба само доколку обврската згасне, поточно кога обврската определена во договорот е подмирена, откажана или истечена. Ова се случува кога:

– должникот се ослободува од обврската преку плаќање на доверителот (вообичаено со парични средства, други финансиски средства, стоки или услуги); или

– должникот законски е ослободен од обврската (или дел од неа), или со закон, или од страна на доверителот.

4.1.5. Обелоденување

Види МСС 7

МСФИ 7.6,8 Покрај обелоденувањата коишто се пропишани за секоја одделна позиција од билансот на состојба, Банката треба да прикаже усогласување на одделните позиции на финансиските обврски од Билансот на состојба со одделните категории на финансиски обврски, и тоа:

– финансиски обврски кои се мерат по објективна вредност преку билансот на успех и притоа, одделно да се прикажат финансиските обврски одредени како такви при почетното признавање од останатите финансиски обврски во оваа категорија;

– финансиски обврски кои се мерат по амортизирана набавна вредност.

Во моделот на финансиските извештаи за банките треба да се пополни белешката 1 - Класификација на финансиските средства и финансиските обврски.

4.2. Финансиски обврски по објективна вредност преку билансот на успех

Финансиските обврски по објективна вредност преку билансот на успех се состојат од:

- обврски за тргување;
- дериватни обврски чувани за управување со ризик;
- финансиски обврски по објективна вредност преку билансот на

успех, определени како такви при почетното признавање.

4.2.1. Обврски за тргување

Види [МСС-МСФИ 39](#)

Финансиските обврски чувани за тргување се состојат од:

- финансиски обврски со намера во краток рок повторно да бидат откупени;
- деривати за тргување (освен оние за заштита од ризик, вградените и оние кои се употребуваат за управување со ризик);
- обврска за испорака на финансиски средства позајмени од „продавач на кратко“ (кој не го поседува средството сè уште, но се очекува да го има по пониска цена пред да го испорача).

Обврските за тргување почетно се признаваат по објективна вредност. Трансакциските трошоци за обврските за тргување не се вклучуваат во износот според кој инструментот почетно се мери. Тие се признаваат во билансот на успех во позицијата „Приходи/Расходи од провизии и надомести“.

По почетното признавање, обврските за тргување се мерат според објективната вредност, без намалување за трансакциските трошоци кои можат да настанат при подмирувањето или отуѓувањето. Добивката или загубата од промените на објективната вредност на обврските за тргување треба да биде вклучена во билансот на успех, во периодот во кој тие настанале, во позицијата „Нето-приходи од тргување“.

4.2.2. Дериватни обврски чувани за управување со ризик

Слично со дериватните средства, дериватните обврски чувани за управување со ризик вклучуваат:

- деривати за заштита од ризик;
- вградени деривати;
- други деривати чувани за управување со ризик.

Критериумите за признавање, мерење и обелоденување се ~~исти како и за дериватните средства~~ опишани во поглавје 3.3.3.

4.2.3. Финансиски обврски по објективна вредност преку билансот

на успех определени како такви при почетното признавање

МСФИ 9.4.2.2 Финансиските обврски по објективна вредност преку билансот на успех определени како такви при почетното признавање се состојат од секоја финансиска обврска за која се исполнети условите од поглавје 3.3.2 и која банката одлучила да ја прикаже како таква.

МСС 39.46 — Финансиските обврски по објективна вредност преку билансот на успех почетно се признаваат според објективната вредност. Трансакциските трошоци не се вклучени во износот според кој почетно се мери инструментот. Тие се признаваат веднаш во билансот на успех во позицијата „Приходи/Расходи од провизии и надомести“.

По почетното признавање, финансиските обврски по објективна вредност преку билансот на успех, определени како такви при почетното признавање, се мерат според објективната вредност, без намалување за трансакциските трошоци кои можат да настанат при подмирувањето или отуѓувањето. Добивката или загубата од промената на објективната вредност треба да се вклучи во билансот на успех, во периодот во кој настанала, во позицијата „Нето-приходи од средства и обврски по објективна вредност преку билансот на успех“, со исклучок на делот од промените во објективната вредност кој настанал поради промена во кредитната способност на банката. Банката треба делот кој се однесува на промената во кредитната способност на банката да го евидентира на сметката 9058 - Промени во кредитната способност на банката, за финансиски обврски кои се мерат по објективна вредност (по одделна финансиска обврска). Во финансиските извештаи, оваа позиција се прикажува во рамки на Капиталот и резервите. Банката нема никогаш состојбата на оваа сметка да ја признае во Билансот на успех. Во случај на депривирање на финансиската обврска, состојбата на оваа сметка (доколку има) ќе се прекнижи на сметката 909 – Други резервни фондови.

Финансиските обврски по објективна вредност преку билансот на успех, определени како такви при почетното признавање, се прикажуваат во основната структура на билансот на состојба во позицијата „Финансиски обврски по објективна вредност преку билансот на успех определени како такви при почетното признавање“.

4.2.4. Обелоденување

Види МСФИ 7

МСФИ 7.103а За финансиските обврски по објективна вредност преку билансот на успех, банката треба да ги обелодени:

- сметководствената политика и усвоените методи, вклучувајќи го и критериумот за признавање и применетите основи за мерење;

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

- информацијата за должината и природата на финансиската обврска, вклучувајќи ги и значајните услови кои можат да влијаат на износот, времето и сигурноста на идните парични текови;
- податоците за тоа дали објективните вредности се утврдени директно повикувајќи се на цените објавени на активен пазар или се проценети користејќи техники за вреднување. Кога се користени техники за вреднување, треба да бидат обелоденети претпоставките за определување на објективните вредности;
- податоцие за тоа дали објективните вредности се признаени или обелоденети користејќи техники за вреднување засновани врз други податоци, освен врз расположливите и достапните пазарни податоци;~~и~~
- износот на промената во објективната вредност, проценета со употреба на техники за вреднување, којашто била признаена во билансот на успех во периодот; и
- износот на промените во објективната вредност кој настанал поради промена во кредитната способност на банката, признаен во рамки на Капиталот и резервите на банката.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополнат: белешката 32 - Обврски за тргување, белешката 21 - Дериватни средства и обврски чувани за управување со ризик и белешката 33 - Финансиски обврски по објективна вредност преку билансот на успех определени како такви при почетното признавање.

4.2.5. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
79	ФИНАНСИСКИ ОБВРСКИ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА ОДРЕДЕНИ ПО ОБЈЕКТИВНА ВРЕДНОСТ ПРЕКУ БИЛАНСОТ НА УСПЕХ
89	ФИНАНСИСКИ ОБВРСКИ ВО ДЕНАРИ ОДРЕДЕНИ ПО ОБЈЕКТИВНА ВРЕДНОСТ ПРЕКУ БИЛАНСОТ НА УСПЕХ
75	ДЕРИВАТИ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА
85	ДЕРИВАТИ ВО ДЕНАРИ

4.3. Депозити на банки и други клиенти

4.3.1. Класификација

Види [МСС 32](#)

Депозитите на банки главно претставуваат: тековни сметки, орочени депозити на банки и трансакции на пазарот на пари, освен оние кои се определени како обврски по кредити (вклучувајќи ги и трансакциите за повторно купување).

Депозитите на други клиенти генерално претставуваат: тековни сметки и орочени депозити на правни или физички лица.

Обврските кон небанкарски институции ги вклучуваат сите видови на обврски кон различни доверители, освен кон банки.

Обврските се платливи по видување, доколку тие можат да бидат повлечени од другата страна во секое време.

4.3.2. Признавање

Види [МСС-МСФИ 39](#)

МСФИ 39.3.1.14

Банката треба да признае депозит на банки и на други клиенти во својот биланс на состојба само кога банката станува странка на договорните одредби на инструментот.

4.3.3. Мерење

Види [МСС-МСФИ 39](#)

Почетно мерење

Депозитите на банки и клиенти почетно се мерат според нивната објективна вредност, зголемена за трансакциските трошоци кои директно се поврзани со преземањето или издавањето на финансиската обврска.

Последователно мерење

МСС-МСФИ 39.47.2.1

Депозитите на банки и клиенти треба да се мерат според амортизирана набавна вредност, со употреба на методот на ефективна каматна стапка.

Методот на ефективна каматна стапка е опишан во поглавје 3.1.3.

4.3.4. Обелоденување

МСФИ 7

Банката треба да ги обелодени:

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

- сметководствената политика за депозитите на банки и на други клиенти;
- структура на депозитите на банки и на други клиенти, според видот на депозитот и според корисникот, вклучувајќи ги и значајните услови кои можат да влијаат на износот, времето и сигурноста на идните парични текови;
- споредбата на објективната вредност со сегашната сметководствена вредност на депозитите на банки и на други клиенти.

За оние финансиски обврски за кои објективната вредност не може да биде веродостојно измерена, обелоденувањата треба да им помогнат на корисниците да донесат сопствени заклучоци за разликата помеѓу сметководствената вредност на финансиските обврски и нивната објективна вредност, вклучувајќи ги:

- фактот дека објективната вредност не е обелоденета за тие инструменти бидејќи не може да биде веродостојно измерена;
- описот на финансиските инструменти, нивната сметководствена вредност и објаснувањето зошто објективната вредност не може да биде веродостојно измерена;
- информација за пазарот на инструментите; и
- информацијата за тоа дали и како банката има намера да ги отуѓи финансиските инструменти.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 34 - Депозити.

4.3.5. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
70	ТЕКОВНИ СМЕТКИ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА
71	СПЕЦИЈАЛНИ СМЕТКИ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА
72	ОРОЧЕНИ ДЕПОЗИТИ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА
80	ТЕКОВНИ СМЕТКИ ВО ДЕНАРИ
81	ДЕПОЗИТИ ПО ВИДУВАЊЕ ВО ДЕНАРИ
82	ОРОЧЕНИ ДЕПОЗИТИ ВО ДЕНАРИ
86	ОРОЧЕНИ ДЕПОЗИТИ И ДЕПОЗИТИ ПО ВИДУВАЊЕ ВО ДЕНАРИ СО ВАЛУТНА КЛАУЗУЛА

4.4. Издадени должнички хартии од вредност

4.4.1. Класификација

Види МСС 32

Издадените должнички хартии од вредност се финансиски обврски и претставуваат хартии од вредност и обврски за кои се издадени сертификати (на пример издадени обврзници) и кои при почетното признавање не се определени од страна на банката како финансиска обврска по објективна вредност преку билансот на успех.

Должничките хартии од вредност вклучуваат издадени меници, издадени обврзници и други видови на издадени должнички хартии од вредност.

4.4.2. Признавање

Види ~~МСС~~ МСФИ 39

~~МСС~~ МСФИ 39.143.1.1 Банката ќе ги признае обврските по издадените должнички хартии од вредност во својот биланс на состојба кога банката станува странка на договорните одредби на инструментот.

4.4.3. Мерење

Види ~~МСЕ~~ МСФИ 39

~~МС~~ МСФИ 39.474.2.1 Обврските по издадени должнички хартии од вредност треба да се мерат според амортизираната набавна вредност, со употреба на методот на ефективна каматна стапка.

4.4.4. Обелоденување

МСФИ 7

Банката треба да ги обелодени:

- сметководствената политика за издадените должнички хартии од вредност;
- структурата на издадените должнички хартии од вредност, според видот на хартијата од вредност и според корисникот, вклучувајќи ги и значајните услови кои можат да влијаат врз износот, времето и сигурноста на идните парични текови;
- споредбата на објективната вредност со сегашната сметководствена вредност на издадените должнички хартии од

вредност.

За оние финансиски обврски за кои објективната вредност не може да биде веродостојно измерена, банката дополнително треба да обелодени информации кои ќе им помогнат на корисниците на финансиските извештаи да донесат сопствени заклучоци за разликата помеѓу сметководствената вредност на финансиските обврски и нивната објективна вредност, вклучувајќи ги:

- фактот дека објективната вредност не е обелоденета за тие инструменти бидејќи не може да биде веродостојно измерена;
- описот на финансиските инструменти, нивната сметководствена вредност и објаснувањето зошто објективната вредност не може да биде веродостојно измерена;
- информацијата за пазарот на инструментите; и
- информацијата за тоа дали и како банката има намера да ги отуѓи финансиските инструменти.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 35 - Издадени должнички хартии од вредност.

4.4.5. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
73	ОБВРСКИ ПО ИЗДАДЕНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА
83	ОБВРСКИ ПО ИЗДАДЕНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ ВО ДЕНАРИ

4.5. Обврски по кредити

4.5.1. Класификација

Обврските по кредити главно се состојат од трансакции со други страни со коишто банката има потпишано договор за кредит/позајмица.

Кредитите добиени по трансакции за повторно купување претставуваат обврски по договори за повторно купување. Според принципот „суштината пред формата“, трансакциите за повторно купување треба да се признаат како земен кредит за кој се дадени хартии од вредност како обезбедување.

4.5.2. Признавање

Види МС~~Е~~ФИ 39

МС~~Е~~ФИ 39.3.1.14 Банката ќе ги признае обврските по кредити во својот биланс на состојба кога банката станува странка на договорните одредби на инструментот.

4.5.3. Мерење

Види МС~~Е~~ФИ 39

Почетно мерење

Обврските по кредити почетно се мерат според објективната вредност, зголемена за трансакциските трошоци кои се директно поврзани со стекнување или издавање на финансиската обврска.

Последователно мерење

МС~~Е~~ФИ 39.4742.1 Обврските по кредити последователно се мерат според амортизираната набавна вредност, со употреба на методот на ефективна каматна стапка.

4.5.4. Обелоденување

МСФИ 7

Банката треба да ги обелодени:

- сметководствената политика за обврските по кредити;
- структурата на обврските по кредити, според видот на обврската и според давателот, вклучувајќи ги и значајните услови кои можат да влијаат врз износот, времето и сигурноста на идните парични текови;
- споредбата на објективната вредност со сегашната сметководствена вредност на обврските по кредити.

За оние финансиски обврски за кои објективната вредност не може да биде веродостојно измерена, банката дополнително треба да обелодени информации кои ќе им помогнат на корисниците на финансиските извештаи да донесат сопствени заклучоци за разликата помеѓу сметководствената вредност на финансиските обврски и нивната објективна вредност, вклучувајќи ги:

- фактот дека објективната вредност не е обелоденета за тие инструменти бидејќи не може да биде веродостојно измерена;
- описот на финансиските инструменти, нивната сметководствена вредност и објаснувањето зошто објективната вредност не може да

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

биде веродостојно измерена;

- информација за пазарот на инструментите; и
- информацијата за тоа дали и како банката има намера да ги отуѓи финансиските инструменти.

Во случај кога банката има прекршено одредена одредба од договор за кредит/позајмица од друга страна, банката треба да ја обелодени оваа информација, и тоа:

- кредитодавателот и преостанатиот износот на кредитот;
- прекршувањата на одредби од договорот за кредит/позајмица;
- можните последици од прекршувањата, согласно со договорните одредби.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 36 - Обврски по кредити.

4.5.5. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
74	ОБВРСКИ ПО КРЕДИТИ ВО СТРАНСКА ВАЛУТА
84	ОБВРСКИ ПО КРЕДИТИ ВО ДЕНАРИ
87	ОБВРСКИ ПО КРЕДИТИ ВО ДЕНАРИ СО ВАЛУТНА КЛАУЗУЛА

4.6. Субординирани обврски

4.6.1. Класификација

Види МСС 32

Субординираните обврски се финансиски обврски за кои е договорено дека во случај на ликвидација, стечај, присилно или друго подмирување, тие ќе бидат подмирени само по подмирувањето на пријавените побарувања од други доверители и кои при почетното признавање не се определени од страна на банката како финансиски обврски по објективна вредност преку билансот на успех.

Субординираните финансиски обврски можат да бидат во форма на добиени кредити, добиени депозити или издадени хартии од вредност.

4.6.2. Признавање

Види [МСЕФИ 39](#)

[МСФИЕ 39.3.1.14](#) Банката ќе ги признае субординираните обврски во својот биланс на состојба кога банката станува странка на договорните одредби на инструментот.

4.6.3. Мерење

Види [МСФИЕ 39](#)

[МСФИ 39.4742.1](#) Субординираните обврски се мерат според амортизираната набавна вредност, со употреба на методот на ефективна каматна стапка.

4.6.4. Обелоденување

Банката треба да ги обелодени информациите за субординираните обврски, согласно со барањата за обелоденување за депозити и обврски по кредити.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 37 - Субординирани обврски.

4.6.5. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
911	СУБОРДИНИРАН ДОЛГ
912	КУМУЛАТИВНИ ПРИОРИТЕТНИ АКЦИИ

4.7. Посебна резерва и резервирања

4.7.1. Класификација

Види [МСФИ 9](#) и [МСС 37](#)

Посебната резерва за вонбилансната кредитна изложеност го претставува износот на очекувани кредитни загуби од потенцијалната вонбилансна изложеност на банката.

[МСС 37.10,11](#) Резервирањата се дефинирани како обврска со неизвесен временски период на достасување или износ. Обврска е сегашна обврзаност на банката, која произлегува од минати трансакции или настани, чие подмирување се очекува да доведе до одлив на ресурси од банката.

Резервирањата може да се разликуваат од другите обврски, како што се обврските кон добавувачи и пасивните временски разграничувања, бидејќи постои неизвесност во врска со временскиот распоред или износот на

идните издатоци кои ќе бидат потребни за подмирување на обврската. Иако неизвесноста е присутна и кај многу пасивни временски разграничувања, неизвесноста за тие обврски е многу помала отколку што е за резервирањата.

4.7.2. Признавање

Види [МСФИ9](#) и МСС 37

Банката на редовна основа го оценува ризикот за очекувани потенцијални загуби на нејзините активни вонбилансни позиции изложени на кредитен ризик (на пример преземени обврски за кредитирање, одобрени гаранции и акредитиви и друго) согласно одредбите од поглавје 3.1.4 од оваа методологија и согласно Одлуката за управување со кредитниот ризик пропишана од Народната банка.

МСС 37.14

Резервирањето треба да се признае единствено кога:

- банката има **сегашна обврска** (законска или изведена), како резултат на **минат настан**;
- **постои веројатност** (т.е. повеќе е веројатно отколку неверојатно) за одлив на ресурси за подмирување на обврската; и
- може да се направи **веродостојна проценка** на износот кој ќе биде потребен за подмирување на обврската.

Обврзувачки настан е настан кој создава законска или изведена обврска и банката нема друга алтернатива освен да ја подмири таа обврска.

Законската обврска може да произлезе врз основа на договор или законска регулатива.

Изведената обврска произлегува од дејствија на банката, каде што:

- по пат на воспоставен модел на мината практика, објавени политики или специфична скорешна изјава, банката навестила дека ќе преземе одредени одговорности;
- банката создала оправдано очекување кај други странки дека ќе ги исполни своите одговорности.

Сегашна обврска како резултат на минат настан, за која не е веројатно дека ќе предизвика одлив на средства од банката и која не може веродостојно да се измери, претставува потенцијална обврска. Потенцијалните обврски не се признаваат во билансот на состојба, туку во вонбилансната евиденција. Банката треба да ги обелодени потенцијалните обврски во финансиските извештаи.

Веројатност за одлив

МСС 37.23

Одливот на ресурси од банката се смета како веројатен, доколку

веројатноста одливот да се случи е поголема од 50%. Меѓутоа, кога постои извесен број на слични обврски, веројатноста треба да се утврди разгледувајќи ја групата на обврски како целина, а не секоја ставка поодделно.

Примери за ~~посебна резерва и резервирања~~ се:

~~— посебна резерва за вонбиланси кредитни изложености — слично како и принципите за оштетување/исправка на вредноста за кредити и побарувања, опишани во поглавје 3.1.4, банката треба да процени дали има ризик за потенцијални загуби на нејзините активни вонбилансни позиции изложени на кредитен ризик (на пример преземени обврски за кредитирање, одобрени гаранции и акредитиви и друго). Кога таквите загуби се во согласност со наведените услови, банката треба да издвои соодветен износ на посебна резерва, утврден согласно со Одлуката за управување со кредитниот ризик, пропишана од Народната банка.~~

– резервирања за судски постапки - банката треба да издвои резервирања за сите судски постапки за кои очекува крајниот исход да има материјално влијание врз резултатите на банката и да предизвика одлив на ресурси од банката.

– резервирања за реструктурирање - реструктурирањето се дефинира како програма која е планирана и е контролирана од страна на раководството и материјално го менува полето на работа на банката и/или начинот на кој се одвива тоа работење, на пример продажба или прекинување на некоја деловна линија, затварање на деловни локации, фундаментални реорганизации и слично. Банката треба да има детален план за реструктурирање и да е насочена кон спроведување на реструктурирањето, согласно со планот, или да ги соопшти главните карактеристики на реструктурирањето на оние кои се засегнати од него. Само одлука од раководството вообичаено не е доволна.

– резервирања за неповолни договори - доколку банката има неповолен договор, сегашната вредност на обврската по договорот треба да се признае и да се мери како резервирање. Неповолен договор е оној во кој неизбежните трошоци за исполнување на обврските од договорот ги надминуваат економските користи, коишто се очекуваат од него (на пример празен изнајмен имот).

Резервирањата не се признаваат за:

– големи поправки - намерата да се преземат поголеми поправки не е обврска и оттука, планираните поправки во иднина не ги задоволуваат критериумите за признавање на резервирањата.

– идни загуби од работењето - очекувањата за идни загуби од работењето претставува навестување дека одредени средства може да се оштетени. Во овој случај, банката ги тестира средствата за оштетување.

4.7.3. Мерење

Види [МСФИ 9](#) и МСС 37

Почетно мерење

Банката го оценува износот на посебна резерва за вонбилансната изложеност на кредитен ризик согласно поглавје 3.1.4 од оваа методологија и согласно Одлуката за управување со кредитниот ризик пропишана од Народната банка.

МСС 37.36

Износот признаен како резервирање на датумот на билансот на состојба е проценка на потребниот издаток за подмирување на сегашната вредност на обврската.

При мерењето на резервирањето, банката треба:

- да ги земе предвид ризиците и неизвесностите. Меѓутоа, неизвесноста не го оправдува издвојувањето преголеми резервирања или намерните преценувања на обврските.
- да ги дисконтира резервирањата, онаму каде што ефектот од временската вредност на парите е материјален, користејќи дисконтна стапка пред оданочување, која ги одразува тековните пазарни проценки и оние ризици кои се карактеристични за обврската. Кога се користи дисконтирање, зголемувањето на резервирањето заради изменување на времето се признава како расход од камати.
- да ги земе предвид идните настани, како што се промените во законската регулатива и технолошките промени, кога има доволно објективни докази дека тие ќе се случат; и
- да не ги земе предвид добивките од очекуваното отуѓување на средствата, дури и ако очекуваното отуѓување е тесно поврзано со настанот од кој произлегува резервирањето.

Почетното признавање и последователното зголемување/намалување на резервирањето се прикажува на нето-основа (по видот на резервацијата) во основната структура на билансот на успех, во позицијата „Останати расходи од дејноста/Останати приходи од дејноста“.

Последователно мерење

Банката на редовна основа го оценува и утврдува износот на посебна резерва за вонбилансната изложеност на кредитен ризик согласно поглавје

3.1.4 од оваа методологија и согласно Одлуката за управување со кредитниот ризик пропишана од Народната банка.

МСС 37.59

Банката треба да го процени износот на резервирањата, на секој датум на билансот на состојба и соодветно да го коригира за да ја одрази тековната состојба/проценка.

Доколку повеќе не е веројатно дека при подмирувањето на обврската ќе настане одлив на средства од банката, неискористените резервирања треба да се ослободат. Ослободувањето на резервирањата се прикажува во основната структура на билансот на успех во позицијата „Останати приходи од дејноста“.

Резервирањето треба да се користи само за издатоците за кои тоа било почетно признаено.

4.7.4. Обелоденување

Види МСФИ 9, МСФИ 7 и МСС 37

МСС 37.84,85

Банката ги обелоденува, за секој вид резервирања одделно:

- сметководствената политика за одделните видови резервирања;
- сметководствената вредност на почетокот и на крајот на периодот за одделните видови резервирања;
- зголемувањата на резервирањата, т.е. создавањето на ново резервирање и зголемувањето на постојните резервирања;
- искористените износи на резервирањата за време на периодот;
- ослободените неискористени резервирања за време на периодот;
- зголемувањето на дисконтираниот износ, поради изминување на времето и ефектот од секоја промена на дисконтната стапка за време на периодот;
- краток опис за секој вид резервирање и очекуваниот период на одлив на средства од банката;
- неизвесностите кои влијаат врз износот или врз временскиот период на очекуваниот одлив на средства од банката.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 38 - Посебна резерва и резервирања.

4.7.5. Сметковен план

Група	Назив на сметката/групата на сметки
-------	-------------------------------------

на сметки	
92	ПОСЕБНА РЕЗЕРВА И РЕЗЕРВИРАЊА

4.8. Тековни и одложени даночни обврски

Види МСС 12

4.8.1. Класификација

Тековните даночни обврски ја вклучуваат обврската за данок на добивка утврдена во даночниот биланс на банката за тековниот финансиски период.

Принципите за одложениот данок се обработени во поглавје 3.12.1 од оваа Методологија.

4.8.2. Признавање

МСС 12.12 Тековниот данок, за тековниот и за претходните периоди, треба да биде признаен како обврска до износот кој не е платен.

Банката треба да ги пребие (нетира) тековните даночни средства и обврски доколку има законски важечко право да ги пребие признаените износи и доколку има намера да го подмири или да го реализира средството или обврската истовремено.

МСС 12.15 Одложената даночна обврска се признава за сите оданочливи привремени разлики, освен доколку одложената даночна обврска произлегува од:

- почетно признавање на гудвил; или
- почетно признавање на средство или обврска во трансакција која: (i) не претставува деловна комбинација, и (ii) во времето на трансакцијата, нема влијание ниту врз сметководствената добивка, ниту врз даночната добивка или загуба.

Одложениот данок се признава како приход или расход, освен доколку данокот произлегува од трансакција која е признаена директно во капиталот. Одложениот данок треба да се задолжи или да се одобри директно во капиталот доколку, данокот се однесува на ставки кои се одобруваат или се задолжуваат директно во капиталот.

4.8.3. Мерење

МСС 12.47 Одложените даночни обврски треба да се мерат со примена на даночните стапки (и даночните закони) кои биле важечки или суштински важечки на датумот на билансот на состојбата.

Одложените даночни обврски не треба се дисконтираат.

4.8.4. Обелоденување

МСС 12.81

Банката треба да ги обелодени:

- за секој вид на привремена разлика и за секој вид на неискористени даночни загуби и неискористени даночни кредити:
- а) износот на одложените даночни средства и обврски признаени во билансот на состојба за секој прикажан период;
- б) износот на одложениот даночен приход или расход признаен во билансот на успех;
- вкупниот одложен данок којшто се однесува на ставките кои се задолжени или одобрени во капиталот и резервите.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 30 - Тековни и одложени даночни средства и обврски.

4.8.5. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
223	ОБВРСКИ ЗА ПОМАЛКУ ПЛАТЕНИ ДАНОЦИ И ПРИДОНЕСИ
291	ОДЛОЖЕНИ ДАНОЧНИ ОБВРСКИ

4.9. Останати обврски

Оваа позиција главно вклучува обврски кон добавувачите, останати обврски, пресметани недостасани обврски и одложен приход.

Обврски кон добавувачите и останати обврски

Обврските кон добавувачите и останатите обврски содржат:

- обврски по трансакции со хартии од вредност (вклучувајќи и управување со средствата);
- различни добавувачи (советници, ревизори, ИТ, обезбедени услуги итн.);
- примени аванси;
- депозити за кирии добиени за згради или за дел од згради дадени

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

под закуп;

- обврски кон вработените за плати;
- обврски за социјално и здравствено осигурување;
- останати обврски кон државните власти (цариниски давачки, државни надомести за дополнително пензиско осигурување кои треба да бидат вратени на државата);
- обврски по дивиденди кои се одобрени, но сè уште не се исплатени итн.

Пресметани расходи

Оваа категорија вклучува расходи кои се однесуваат на тековниот период, а ќе бидат платени во текот на следната финансиска година. Пресметаните расходи треба да се проценат во однос на износот или времето, меѓутоа неизвесноста е многу помала од онаа за резервирањата. Пресметаните расходи ги вклучуваат и обврските за вработените, за пресметани платени одмори или награди и за бонуси.

Разграничен приход

Оваа ставка вклучува разграничени приходи на датумот на билансот на состојба, кои ќе достасаат во текот на следната финансиска година.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 39 - Останати обврски.

4.9.1. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
22 (без 223)	ОБВРСКИ КОН ДОБАВУВАЧИТЕ И ДРУГИ ОБВРСКИ
26	ОБВРСКИ ВРЗ ОСНОВА НА ПРОВИЗИИ И НАДОМЕСТИ
29	ПРЕСМЕТАНИ РАСХОДИ, РАЗГРАНИЧЕНИ ПРИХОДИ И ПРИВРЕМЕНИ СМЕТКИ

4.10. Издаден капитал и премија од акции

4.10.1. Класификација

Види МСС 32

Во рамки на оваа Методологија, капитал е остатокот на учеството во средствата на банката, по одземањето на сите нејзини обврски.

Кога банката издава финансиски инструмент кој содржи и обврска и

елемент на капитал, двата компонентни дела на инструментот треба да бидат класифицирани поодделно. При почетното признавање, банката мора да определи дали ќе го класифицира инструментот (на пример конвертибилни обврзници) или неговите компонентни делови како финансиска обврска или како сопственички инструмент, во согласност со суштината на договорот и во согласност со дефинициите за финансиска обврска и сопственички инструмент.

МСС 32.16 Инструментот е сопственички инструмент единствено ако се исполнети следните два услова:

– ако инструментот не вклучува договорна обврска: (i) да пренесе парични средства или друго финансиско средство на друго лице, или (ii) да размени финансиски средства или финансиски обврски со друго лице според услови што се потенцијално неповолни за издавачот; и

– ако инструментот е или може да биде подмирен со сопственички инструмент на издавачот и ако е: (i) недериват кој не вклучува договорна обврска за издавачот, да пренесе променлив број на свои сопственички инструменти, или (ii) дериват кој ќе биде подмирен само од страна на издавачот, разменувајќи фиксен износ на парични средства или друго финансиско средство за фиксен број на свои сопственички инструменти.

Компонентните делови на хибридни инструменти, кои не се во согласност со дефиницијата за сопственички инструменти, врз основа на нивната суштина се прикажуваат во соодветна позиција во рамки на обврските во билансот на состојба.

Ако банката ги откупи своите сопственички инструменти, тие инструменти („сопствени акции“) ќе претставуваат одбитна (негативна) ставка од капиталот. Не се признава добивка или загуба во билансот на успех при купување, продажба, издавање или поништување на сопственичките инструменти на банката. Исплатите или уплатите треба да бидат признаени директно во капиталот.

4.10.2. Издаден капитал

Види МСС 32

Издадениот капитал го претставува вкупно запишаниот и уплатен капитал на банката.

Уплатениот незапишан капитал треба да се прикаже во позицијата „Останати обврски“.

4.10.3. Премија од акции

Види МСС 32

Премија од акции е разликата помеѓу номиналната вредност и продажната цена на акцијата.

4.10.4. Сопствени акции

МСС 32.33 Купените сопствени акции се прикажуваат како одбитна ставка од капиталот, а не како средство. Бидејќи капиталот ги вклучува сите запишани и уплатени акции, купените сопствени акции всушност го намалуваат капиталот на банката. Промените при продажба, издавање или поништување на сопствените акции на банката не се признаваат како добивка или загуба во билансот на успех, туку како промени во капиталот на банката. Разликата помеѓу куповната и продажната цена на купените/продадените сопствени акции од страна на банката, треба да се прикажат во позицијата „Премии од акции“.

4.10.5. Обелоденување

Види МСС 32, МСС 1

МСС 1.96 Извештајот за промените во капиталот и резервите треба да се прикаже во формата пропишана од НБРМ, вклучувајќи ги:

- добивката/загубата за периодот;
- секоја ставка на приход и расход за периодот, признаена директно во капиталот, прикажувајќи ги посебно, вкупните износи на акционерите на матичната банка и на оние со неконтролирано учество (во случај на консолидирани финансиски извештаи);
- за секоја компонента на капиталот, ефектите од промените во сметководствената политика и корекциите на грешки (во согласност со МСС 8 и поглавје 2.4 од оваа Методологија).

МСС 1.97 Дополнителни обелоденувања (во Извештајот за промените на капиталот и резервите или во белешките):

- износите на трансакции со акционери, прикажувајќи ги посебно распределбите на акционерите;
- износот на задржана добивка/акумулираните загуби на почетокот на периодот и на датумот на билансот на состојба, и промените во текот на периодот; и
- усогласувањето помеѓу сметководствената вредност на секоја класа на капитал и секоја резерва на почетокот и на крајот на

периодот, поодделно обелоденувајќи ја секоја промена.

Барања за обелоденување за издадениот капитал:

- бројот на одобрени акции;
- бројот на издадени и целосно платени акции и бројот на издадени, но целосно неплатени акции;
- номиналната вредност по акција;
- усогласувањето на бројот на издадени акции на почетокот и на крајот на годината;
- правата и ограничувањата кои се однесуваат на таа класа акции, вклучувајќи ги ограничувањата за распределба на дивиденди и поврат на капиталот;
- акциите на банката кои се во нејзина сопственост или во сопственост на подружници или придружени друштва на банката;
- акциите кои се резервирани за издавање по договори за опции и договори за продажба, вклучувајќи ги условите и износите;
- износот на објавени и/или платени дивиденди за годината коишто се објавени и платени или само објавени до денот на билансот на состојба;
- износите на дивидендите кои биле предложени или објавени по датумот на билансот на состојба, но пред финансиските извештаи да бидат одобрени за издавање (на пример: Надзорниот одбор на банката донесол предлог-одлука за дивиденда за годината, но до датумот на издавање на финансиските извештаи, оваа одлука сè уште не е потврдена од страна на Собранието на акционери на банката);
- износите на сите кумулативни приоритетни дивиденди, кои не се признаени;
- сопствените акции откупени од поврзани страни.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 40 - Запишан капитал, како и Извештајот за промените во капиталот и резервите.

4.10.6. Сметковен план

Група	Назив на сметката/групата на сметки
-------	-------------------------------------

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

на сметки	
901	ПРЕМИЈА ОД АКЦИИ
902	СОПСТВЕНИ АКЦИИ
903	ИЗДАДЕН КАПИТАЛ
908	ОСТАНАТ КАПИТАЛ

4.11. Задржана добивка/Акумулирани загуби

4.11.1. Класификација

Види МСС 32

Задржаната добивка/акумулираните загуби претставуваат задржани добивки или акумулирани загуби пренесени од претходни години.

4.11.2. Обелоденување

Види МСС 1

Треба да се обелодени износот на задржаната добивка/акумулираните загуби на почетокот на периодот и на датумот на билансот на состојба, како и промените во периодот. Ова треба да биде обелоденето во Извештајот за промените во капиталот и резервите (види 4.10.5).

4.11.3. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
906	ЗАДРЖАНА ДОБИВКА/АКУМУЛИРАНИ ЗАГУБИ

4.12. Резерви

4.12.1. Класификација

Види МСС 32, МСС 1

Ревалоризациски резерви и останати разлики од вреднување

Овие резерви ги сочинува нето кумулативната промена во објективната вредност на средствата, чишто промени во објективната вредност се признаваат директно во капиталот.

Ревалоризациска резерва за средствата расположливи за продажба

Во ревалоризациската резерва за средствата расположливи за продажба се евидентираат добивките и загубите од промените во

објективната вредност на финансиските инструменти расположливи за продажба (освен за ~~загубите поради оштетување~~ и добивките и загубите од курсните разлики, кои се признаваат во билансот на успех). Кога намалувањето на вредноста на финансиското средство расположливо за продажба се признава директно во ревалоризациската резерва и кога постои објективен доказ дека средството е оштетено, кумулативната загуба треба да се тргне од капиталот и резервите и да се признае во билансот на успех.

Резерва за заштита од ризик

Резервата за заштита од ризик се состои од ефективниот дел од добивките или загубите на секој инструмент за заштита од ризикот од паричните текови.

Резерва од курсни разлики

Резервата од курсни разлики се состои од сите курсни разлики коишто произлегуваат од курсирањето на финансиските извештаи на одредено странско работење на банката, со функционална валута којашто е различна од известувачката валута.

Законска и статутарна резерва

Овие резерви се создаваат во согласност со законските и статутарните барања.

Останати резерви

Останатите резерви се сите други износи распределени од нето-добивката (или од задржаната добивка) во согласност со одлуката на Надзорниот одбор или на Собранието на акционери на банката.

Ова вклучува и износите што се издвоени за општи банкарски ризици, вклучувајќи ги и идните загуби и другите непредвидени ризици или преземени обврски. Таквиот износ треба да биде посебно обелоденет како распределба од задржаната добивка.

4.12.2. Обелоденување

Види МСС 1

Треба да се обелоденат почетната и крајната состојба на сите резерви на почетокот на периодот и на датумот на билансот на состојба, како и движењата во периодот. Ова треба да биде обелоденето во Извештајот за промените во капиталот и резервите (види 4.10.5).

4.12.3. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
------------------------	--

905	РЕВАЛОРИЗАЦИСКИ РЕЗЕРВИ И ОСТАНАТИ РАЗЛИКИ ОД ВРЕДНУВАЊЕТО
904	РЕЗЕРВЕН ФОНД
909	ДРУГИ РЕЗЕРВНИ ФОНДОВИ

4.13. Неконтролирано учество

Види МСС 27

МСС 27.4

Неконтролираното учество (познато и како „малцинско учество“) е оној дел од добивката или загубата и од нето-средствата на подружницата кој припаѓа на делот на несопственичкиот интерес на матичната банка (директно или индиректно преку подружници).

Оваа позиција се појавува само во консолидираните финансиски извештаи на банката. Неконтролираното учество се прикажува во рамките на капиталот на банката, во Извештајот за промените во капиталот и резервите.

5. Биланс на успех

5.1. Приходи и расходи од камати

5.1.1. Класификација

Види [МСФИ 9 €-18](#), МСС 23

Приходите или расходите од камати може да произлезат од:

- парични средства и парични еквиваленти;
- дериватни средства чувани за управување со ризик, зависни од промената на каматна стапка;
- кредити на и побарувања од банки и од други клиенти;
- вложувања во должнички хартии од вредност;
- депозити на банки и на други клиенти;
- издадени хартии од вредност;
- субординирани обврски;
- краткорочни и долгорочни обврски по кредити; и друго.

5.1.2. Признавање

Види [МСС 18](#), МСС 23, [МСЕФИ 39](#)

Приходот/расходот од камата се признава со употреба на методот на ефективна каматна стапка, кога:

- постои веројатност дека економските користи од трансакцијата ќе бидат прилив/одлив за банката;
- постои можност за веродостојно мерење на приходот/расходот од камата.

Ефективна каматна стапка е стапката со чијашто примена сегашната вредност на сите идни парични приливи се изедначува со сегашната вредност на сите идни парични одливи, во текот на очекуваниот век на финансискиот инструмент.

~~МСС 18/Дод 14~~ Надоместите од финансиска услуга, што се поврзани со каматоносни инструменти кои не се мерат по објективна вредност преку билансот на успех, најпрво треба да се анализираат, за да се определи дали тие претставуваат составен дел од ефективната каматна стапка на финансискиот инструмент. Ако е така, овие надомести треба да се разграничат, заедно со поврзаните директни трошоци и со какви било почетни премии и/или дисконти и да се признаат како корекција на ефективната каматна стапка. Ако не е така, тие се признаваат како приход/расход од провизии и надомести од дадените/примените услуги. Подетални насоки за анализа на провизиите и надоместите се дадени во Прилог А.1.

Премијата/дисконтот на побарувањето или обврската е дел од амортизираната набавна вредност и затоа не се вклучува во трансакциските трошоци, туку се признава како компонента од приходите/расходите од камата, во периодот на пресметка и разграничување. Премијата/дисконтот на побарувањето или на обврската се амортизира во рамки на очекуваниот век (најчесто, се совпаѓа со периодот на достасување) на финансискиот инструмент, или кога е соодветно, во пократок период.

5.1.3. Мерење

МСЕФИ 39

Приходите/расходите од камати се признаваат со користење на методот на ефективна каматна стапка. Пресметката ги вклучува сите платени или примени надоместоци, трансакциските трошоци и премии/дисконти помеѓу договорните страни. Притоа, се зема предвид проценетиот иден паричен тек, а не договорениот паричен тек.

Приходите/расходите од камати се распределуваат во рамките на еден извештаен период, со споредување на амортизираната набавна вредност на финансискиот инструмент на почетокот на периодот и онаа на датумот на билансот на состојба.

5.1.4. Обелоденување

МСС 1, ~~МСС 18~~, МСФИ 7

МСФИ 7.20 (б) Треба да се обелоденат:

- сметководствената политика за приходите и расходите од камати;
- структурата на приходите/расходите од камати по видови на финансиски инструменти;
- износот на приходите/расходите од камати на финансиски средства/обврски, при почетното признавање, класифицирани како инструменти по објективна вредност преку билансот на успех.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката б - Нето-приходи/расходи од камата.

5.1.5. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
60	РАСХОДИ ЗА КАМАТА
66	ПРИХОДИ ОД КАМАТА

5.2. Приходи и расходи од провизии и надомести

5.2.1. Класификација

~~Види МСС 18~~

Вообичаени видови на приходи и расходи од провизии и од надомести се:

- брокерските провизии, кои претставуваат приходи/расходи од провизии од тргување со хартии од вредност;
- приходите/расходите од провизии во врска со издавање хартии од вредност;
- различните видови на провизии, кои претставуваат приходи/расходи од провизии платени за дадени/добиеени професионални услуги (на пр. проекти за проценка, советодавни услуги итн.);
- провизиите за позајмени хартии од вредност, кои произлегуваат од трансакции каде што банката позајмува финансиски инструмент на должник или каде што банката позајмува финансиски инструмент од доверител;

- провизиите за платежни трансакции, како што се директните плаќања, акредитивите итн.;
- провизијата за продажба на вложувања, кредитирање или други производи;
- провизијата за управување со средства, како што се провизиите за управување и чување на хартиите од вредност на клиентот итн.

5.2.2. Признавање и мерење

Види МСС 18

Приходите од провизии и надомести се признаваат во моментот на извршување на соодветната услуга. Расходите од провизии и надомести се признаваат на пресметковна основа.

Признавањето на приходи од финансиски услуги зависи од:

- основата по која провизиите и надоместите се пресметуваат; и
- основата на сметководственото евидентирање на поврзаниот финансиски инструмент.

МСС 18/Дод 14 Најпрво, неопходно е да се разграничи, помеѓу провизиите и надоместите, кои се:

- составен дел од ефективната каматна стапка на финансиските инструменти - овие провизии и надомести се вклучуваат во пресметката на ефективната каматна стапка и се амортизираат низ очекуваниот век на финансискиот инструмент. Овие провизии и надомести постепено се разграничуваат и се признаваат како дел од амортизираниот износ за периодот, во рамките на приходите или расходите од камати;
- заработени штом услугите се обезбедени - овие провизии и надомести се признаваат во моментот кога соодветната услуга е извршена како приходи/расходи од провизии и надомести; и
- заработени при извршување значајна активност - овие провизии и надомести се признаваат како приходи/расходи од провизии и надомести кога соодветната активност е извршена.

5.2.3. Обелоденување

Види МСС 1, МСС 18, МСФИ 7

МСФИ 7.20 (в) Треба да се обелоденат:

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

- сметководствената политика за позначајните позиции во рамки на приходите/расходите од провизии и надомести;
- приходите и расходите од провизии и надомести (освен износите вклучени во определувањето на ефективната каматна стапка), кои произлегуваат од:
 - а) финансиски средства или финансиски обврски кои не се по објективна вредност преку билансот на успех; и
 - б) комисиони и други доверителски активности за чување или вложување средства во име на физички лица, фондови, пензиски фондови и други институции.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 7 - Нето-приходи/расходи од провизии и надомести.

5.2.4. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
61	РАСХОДИ ЗА ПРОВИЗИИ И НАДОМЕСТИ
67	ПРИХОДИ ОД ПРОВИЗИИ И НАДОМЕСТИ ЗА ВРШЕЊЕ БАНКАРСКИ УСЛУГИ

5.3. Нето-приходи од тргување

5.3.1. Класификација

Види МС^ЕФИ 39

Нето-приходите од тргување ги претставуваат реализираните и нереализираните промени во објективната вредност при последователно мерење, добивката/загубата при отуѓување, дивидендите, приходите и расходите од камати на средствата за тргување и обврските за тргување. Објективната вредност, за целите на последователно мерење, не треба да се коригира за трансакциските трошоци кои може да настанат при продажба или при друго отуѓување на финансиските средства и обврски за тргување. Објективната вредност која се користи при последователното мерење (пазарна цена) треба да биде куповната цена за средствата и продажната цена за обврските.

Промените во објективната вредност на дериватите за тргување исто така се прикажуваат во билансот на успех, во позицијата „Нето-приходи од тргување“.

5.3.2. Признавање и мерење

Види МСЕФИ 39

Промените во објективната вредност на финансиските средства и обврски за тргување ја претставуваат разликата помеѓу сметководствената вредност (набавната вредност на средството или обврската стекнати во периодот на известување или нивната последна објективна вредност) и објективната вредност, на датумот на билансот на состојба, или продажната цена.

Приходите/расходите од камати од Средствата за тргување и Обврските за тргување и дивидендите од Средствата за тргување се вклучуваат во билансот на успех, во позицијата „Нето-приходи од тргување“.

Пресметаните приходи/расходи од камати и промените во објективната вредност на дериватите за тргување се признаваат во позицијата „Нето-приходи од тргување“.

5.3.3. Обелоденување

Види МСС 1, МСФИ 7

МСФИ 7.20 (а) Треба да се обелоденат:

- сметководствената политика за нето-приходи од тргување;
- износот на нето-приходите од тргување по одделни видови на финансиски инструменти.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 8 - Нето-приходи од тргување.

5.3.4. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
645	НЕТО-ПРИХОДИ ОД ТРГУВАЊЕ ОД СРЕДСТВАТА И ОБВРСКИТЕ ЗА ТРГУВАЊЕ
66 (дел)	ПРИХОДИ ОД КАМАТА, ВЛОЖУВАЊА ВО ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ, ЧУВАНИ ЗА ТРГУВАЊЕ
60 (дел)	РАСХОДИ ЗА КАМАТА, ФИНАНСИСКИ ОБВРСКИ ЧУВАНИ ЗА ТРГУВАЊЕ
6470	НЕТО-ПРИХОДИ ОД ДЕРИВАТНИ СРЕДСТВА И ОБВРСКИ ЧУВАНИ ЗА ТРГУВАЊЕ

5.4. Нето-приходи од други финансиски инструменти евидентирани по објективна вредност

5.4.1. Класификација

Види МСЕФИ 39

Нето-приходите од други финансиски инструменти, евидентирани по објективна вредност, ги претставуваат реализираните и нереализираните промени во објективната вредност при последователно мерење, дивидендите и реализираната добивка/загуба при отуѓување на:

- дериватните средства чувани за управување со ризик,
- дериватните обврски чувани за управување со ризик,
- финансиските средства определени по објективна вредност преку билансот на успех при почетното признавање, и
- финансиските обврски определени по објективна вредност преку билансот на успех при почетното признавање.

5.4.2. Признавање и мерење

Види МСЕФИ 39

Промените во објективната вредност претставуваат разлика помеѓу сметководствената вредност и објективната вредност на датумот на финансиските извештаи или продажна цена на датумот на продажба. Притоа, објективната вредност при последователното мерење не треба да биде коригирана за трансакциските трошоци кои може да настанат при продажба или при друго отуѓување на претходно споменатите категории на финансиски средства и обврски. Објективната вредност (пазарната цена) треба да биде куповна цена за средствата и продажна цена за обврските.

Приходите од камати на финансиските средства, определени по објективна вредност преку билансот на успех при почетното признавање, се признаваат во Приходи од камати. Приходите од дивиденди на финансиски средства, определени по објективна вредност преку билансот на успех при почетното признавање, се вклучуваат во позицијата „Нето-приходи од други финансиски инструменти евидентирани по објективна вредност“.

Расходите од камати на финансиските обврски, определени по објективна вредност преку билансот на успех при почетното признавање, се признаваат во Расходи од камати.

Пресметаните приходи/расходи од камати поврзани со дериватите чувани за управување со ризик се прикажуваат во позицијата „Приходи/расходи од камати“. Промените во објективната вредност на дериватите чувани за управување со ризик се прикажуваат во рамки на

позицијата „Нето-приходи од други финансиски инструменти евидентирани по објективна вредност“.

5.4.3. Обелоденување

Види МСС 1

МСФИ 7.20(а) Треба да се обелоденат:

- сметководствената политика за нето-приходи од други финансиски инструменти евидентирани по објективна вредност;
- структура на нето-приходите од други финансиски инструменти евидентирани по објективна вредност според природата/видот на финансиските инструменти.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 9 - Нето-приходи од други финансиски инструменти евидентирани по објективна вредност.

5.4.4. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
646	НЕТО-ПРИХОДИ ОД СРЕДСТВАТА И ОБВРСКИТЕ ПО ОБЈЕКТИВНА ВРЕДНОСТ ПРЕКУ БИЛАНСОТ НА УСПЕХ
6471	НЕТО-ПРИХОДИ ОД ДЕРИВАТНИТЕ СРЕДСТВА И ОБВРСКИ ЧУВАНИ ЗА УПРАВУВАЊЕ СО РИЗИК

5.5. Нето-приходи и расходи од курсни разлики

5.5.1. Класификација

Нето-приходите и расходите од курсни разлики вклучуваат реализирани и нереализирани курсни разлики кои произлегуваат од:

- порамнување на трансакции во странска валута (монетарни и немонетарни) во текот на целата финансиска година;
- курсирање/преведување во МКД на монетарните ставки деноминирани во странска валута на датумот на билансот на состојба.

Притоа, на сметките за реализирани добивки и загуби од курсни разлики се евидентираат курсните разлики од трансакциите во девизи (на пример: од купопродажба на девизи, наплата/плаќање на побарувањата/обврските), а на сметките за нереализирани добивки и загуби

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

од курсни разлики се евидентираат курсните разлики од курсирањето на монетарните ставки номинирани во странска валута на конкретен датум.

5.5.2. Обелоденување

Треба да се обелоденат:

- сметководствената политика за приходи и расходи од курсни разлики;
- износите на реализирани и нереализирани приходи и расходи од курсни разлики.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 10 - Нето-приходи/(расходи) од курсни разлики.

5.5.3. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
649	НЕТО КУРСНИ РАЗЛИКИ

5.6. Останати приходи од дејноста

5.6.1. Класификација

Вообичаено, останатите приходи од дејноста вклучуваат:

- нето-приход од вложувањето во подружници и во придружени друштва;
- добивка од продажбата на финансиски средства расположливи за продажба;
- приход од дивидендите од финансиски средства расположливи за продажба;
- добивка од отуѓувањето на недвижности и опрема и на нематеријални средства (се пресметува како разлика помеѓу приливите од продажбата и нивната нето сметководствена вредност на денот на отуѓувањето);
- добивка при наплатата на претходно отпишани кредити и побарувања;

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

- приходи од наемите од оперативен лизинг;
- нето-ослободување на ~~посебната резерва и на резервирањата~~ (по поединечен вид на резервирање); итн.

5.6.2. Признавање и мерење

Приходот се признава и се мери согласно со соодветниот стандард за одредено средство, врз чија основа е остварен приходот.

5.6.3. Обелоденување

Треба да се обелоденат:

- сметководствената политика за позначајните останати приходи од дејноста;
- останатите приходи од дејноста поделени по вид на приходи.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 11 - Останати приходи од дејноста.

5.6.4. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
65	ПРИХОДИ ВРЗ ОСНОВА НА КАПИТАЛНИ ВЛОЖУВАЊА И КАПИТАЛНА ДОБИВКА
68	ДРУГИ ПРИХОДИ
643 (дел)	РЕЗЕРВИРАЊА ЗА ВОНБИЛАНСНА ИЗЛОЖЕНОСТ
644 (дел)	ОСТАНАТИ РЕЗЕРВИРАЊА
648 (дел)	РЕАЛИЗИРАНИ ДОБИВКИ/ЗАГУБИ ОД СРЕДСТВАТА И ОБВРСКИТЕ РАСПОЛОЖЛИВИ ЗА ПРОДАЖБА, НА НЕТО-ОСНОВА

5.7. Загуби поради оштетување/Исправка на вредноста на финансиските средства и посебна резерва за вонбилансната изложеност

5.7.1. Класификација

МСС-39.58

Банката треба, ~~најмалку еднаш квартално,~~ на редовна основа да проценува и да признава исправка на вредноста и посебна резерва за очекуваните кредитни загуби на финансиските средства кои се мерат по амортизирана набавна вредност и на финансиските средства кои се мерат по

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

~~објективна вредност преку останата сеопфатна добивка, како и на вонбилансната изложеност на кредитен ризик~~ процени дали постои ~~некаков објективен доказ дека финансиско средство или група на финансиски средства се оштетени.~~

Основите за проценка за оштетување на финансиските средства ~~изложеноста на кредитен ризик за оштетување~~ се дадени во поглавје 3.1.4 од оваа Методологија.

Финансиските средства, за кои исправката на вредноста/загуба поради оштетување ќе биде вклучена во оваа позиција на билансот на успех, се:

- Кредити на и побарувања од банки и од други клиенти;
- Финансиски средства кои се чуваат до достасување;
- Финансиски средства расположливи за продажба;
- Парични средства и парични еквиваленти;
- Останата актива;
- Вонбилансна изложеност на кредитен ризик.

–

5.7.2. Признавање

~~Финансиското средство е оштетено доколку неговата сметководствена вредност е поголема од проценетиот надоместлив износ. Доколку постои таков доказ, Банката треба да го определи надоместливиот износ на тоа средство или на групата на средства и да признае исправка на вредноста/загуба поради оштетување и посебна резерва во билансот на успех во позицијата „Исправка на вредноста (загуби поради оштетување) на финансиските средства и посебна резерва за вонбилансната изложеност, на нето-основа“.~~

~~Кога причините за Доколку во следните периоди банката утврди понизок износ на исправката на вредноста (оштетување) ќе исчезнат за одредено финансиско средство и/или посебна резерва за вонбилансна кредитна изложеност, банката треба да ја анулира/ослободи претходно признаената исправка на вредноста и/или посебна резерва. Таквото анулирање сеи ќе ја прикажеува во билансот на успех во позицијата „Исправка на вредноста (загуби поради оштетување) на финансиските средства и посебна резерва за вонбилансната изложеност, на нето-основа“.~~ Последователни ослободувања на исправката на вредноста/анулирања на загубите поради оштетување, се признаваат само за финансиските средства

~~што се евидентирани по амортизираната набавна вредност и за должничките инструменти расположливи за продажба.~~

5.7.3. Мерење

Види МСЕ МСФИ 39

Исправката на вредноста (оштетување) и ~~ненаплатливоста~~ посебна резерва може да се мери и да се признае:

- ~~– на поединечна основа, или, за финансиските средства кои се поединечно значајни ставки/изложености;~~
- ~~– на групна основа, за „портфолио на мали кредити“;~~
 - ~~— на групна основа, за група на слични финансиски средства за кои поединечна исправка на вредноста не може да се определи или не е определена.~~

МСЕФИ 39.5.5.8.63,66—Износот на исправка на вредноста/загуба поради оштетување, ја претставува разликата помеѓу сметководствената вредност на средството и сегашната вредност на проценетите идни парични текови ~~(исклучувајќи ги идните загуби поради оштетување на кредитите кои не се настанати)~~, дисконтирани со првобитната ефективна каматна стапка на финансиското средство (ефективната каматна стапка пресметана при почетното признавање). Сметководствената вредност на средството треба да се намали преку користење сметка за исправка на вредноста/оштетување. Вредноста на загубата треба да биде признаена во билансот на успех во позицијата „Исправка на вредноста/Загуби поради оштетување на финансиските средства и посебна резерва за вонбилансната изложеност, на нето-основа“.

Позицијата во билансот на успех ги вклучува и ослободувањата на исправката на вредноста, поточно анулирањето на претходно признаените загуби поради оштетување на финансиските средства по амортизирана набавна вредност и на должничките финансиски средства што се расположливи за продажба. ~~Ослободување на претходно признаените загуби поради оштетување на финансиски средства, кои се мерат по набавна вредност и на сопственички финансиски средства што се расположливи за продажба, не е дозволено.~~ За повеќе детали види во поглавје 3.1.4.

Одлуката за управување со кредитниот ризик, пропишана од Народната банка, го регулира утврдувањето на износот на исправка на вредноста.

Сите примени/наплатени износи за оштетени финансиски средства (но не отпишани) треба да се признаат во билансот на успех во позицијата „Исправка на вредноста/Загуби поради оштетување на финансиските средства и посебна резерва за вонбилансната изложеност, на нето-основа“.

При пренос на побарувањата врз основа на камата од редовни на

сомнителни и спорни (нефункционални) побарувања, банката ќе ја евидентира исправката на приходот од камата во рамки на сметката 6400 - „Исправка на вредноста (Загуби поради оштетување) на приходот од камата, на нето-основа/Исправка на вредноста (Загуби поради оштетување)“. Доколку банката ги наплати сомнителните и спорни побарувања по камата, банката ќе го евидентира приходот врз основа на наплата на сметката 6402 - „Исправка на вредноста (Загуби поради оштетување) на приходот од камата, на нето-основа/Наплатени претходно отпишани“.

Во рамки на сметките 641 - „Исправка на вредноста (Загуби поради оштетување) на кредитите и пласманите, на нето-основа“, 6423 - „Исправка на вредноста (Загуби поради оштетување) на средствата ~~и обврските~~ расположливи за продажба, на нето-основа“ и 6424 - „Исправка на вредноста (Загуби поради оштетување) на хартиите од вредност и на други финансиски инструменти кои се чуваат до достасување, на нето-основа“ банката ќе ја евидентира исправката на вредноста, ослободувањето на исправката на вредноста и наплатата за редовните побарувања и за побарувањата отпишани на сметките за вонбилансна евиденција.

5.7.4. Обелоденување

Треба да се обелоденат:

- сметководствената политика за исправка на вредноста/оштетување на финансиските средства;
- износот на исправка на вредноста/загубите поради оштетување, за секоја категорија на финансиски средства, ~~и тоа посебно исправката на вредноста за поединечно значајни ставки и исправката на вредноста на групна основа;~~
- усогласувањето помеѓу почетната и крајната состојба на исправката на вредноста/загубите поради оштетување, за секоја категорија на финансиски средства одделно, вклучувајќи и дополнителна исправка/зголемувања, ослободувања/анулирања и отпишувања.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 12 - Исправка на вредноста на финансиските средства и посебна резерва за вонбилансната изложеност, на нето-основа.

5.7.5. Сметковен план

Група	Назив на сметката/групата на сметки
-------	-------------------------------------

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

на сметки	
641	ИСПРАВКА НА ВРЕДНОСТА (ЗАГУБИ ПОРАДИ ОШТЕТУВАЊЕ) НА КРЕДИТИТЕ И ПЛАСМАНИТЕ, НА НЕТО-ОСНОВА
6423	ИСПРАВКА НА ВРЕДНОСТА (ЗАГУБИ ПОРАДИ ОШТЕТУВАЊЕ) НА СРЕДСТВАТА И ОБВРСКИТЕ РАСПОЛОЖЛИВИ ЗА ПРОДАЖБА, НА НЕТО-ОСНОВА
6424	ИСПРАВКА НА ВРЕДНОСТА (ЗАГУБИ ПОРАДИ ОШТЕТУВАЊЕ) НА ХАРТИИТЕ ОД ВРЕДНОСТ И НА ДРУГИ ФИНАНСИСКИ ИНСТРУМЕНТИ КОИ СЕ ЧУВААТ ДО ДОСТАСУВАЊЕ, НА НЕТО-ОСНОВА
<u>643</u>	<u>РЕЗЕРВИРАЊА ЗА ВОНБИЛАНСНА ИЗЛОЖЕНОСТ</u>

5.8. Загуба поради оштетување на нефинансиските средства

5.8.1. Класификација

Банката треба да процени, на секој датум на билансот на состојба, дали постои некој објективен доказ дека нефинансиското средство или група на нефинансиски средства се оштетени.

Како што е опишано во поглавје 2.7, доколку постои таков доказ, банката треба да го процени надоместливиот износ на средството. Загубата поради оштетување е еднаква на износот за кој сметководствената вредност на средството (единицата која создава парични средства) го надминува нејзиниот надоместлив износ.

Нефинансиските средства, чии загуби поради оштетување се вклучени во оваа позиција од билансот на успех, се:

- недвижностите и опремата;
- нематеријалните вложувања;
- преземените средства врз основа на ненаплатени побарувања;
- нетековните средства кои се чуваат за продажба и групата за отуѓување;
- останати средства;
- гудвилот (во случај на консолидирани финансиски извештаи).

5.8.2. Признавање и мерење

Загубата поради оштетување е износот за кој сметководствената

вредност на средството (единицата која создава парични средства) го надминува својот надоместлив износ.

Загубата поради оштетување се признава како расход во билансот на успех, во позицијата „Загуби поради оштетување на нефинансиските средства, на нето-основа“. Доколку, во последователните периоди, причините за оштетувањето исчезнат, секое ослободување на загубите поради оштетување, но најмногу до износот на претходно признаените загуби поради оштетување, се признава како приход во билансот на успех, во позицијата „Загуби поради оштетување на нефинансиските средства, на нето-основа“. Ослободувањето на загуби поради оштетување не се признава за преземени средства врз основа на ненаплатени побарувања.

5.8.3. Обелоденување

MCC 36.126,130 Треба да се обелоденат:

- сметководствената политика за загуби поради оштетување на нефинансиските средства;
- износот на загубите поради оштетување на нефинансиските средства за секој вид на нефинансиско средство, одделно;
- усогласувањето помеѓу почетната и крајната состојба на оштетувањето, одделно за секој вид на нефинансиско средство, вклучувајќи и дополнителни загуби поради оштетување, ослободување на загуба поради оштетување и отпишување на средството.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 13 - Загуба поради оштетување на нефинансиски средства, на нето-основа.

5.8.4. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
6420	ИСПРАВКА НА ВРЕДНОСТА (ЗАГУБИ ПОРАДИ ОШТЕТУВАЊЕ) НА НЕДВИЖНОСТИТЕ И ОПРЕМАТА И НА НЕМАТЕРИЈАЛНИТЕ СРЕДСТВА, НА НЕТО-ОСНОВА
6421	ИСПРАВКА НА ВРЕДНОСТА (ЗАГУБИ ПОРАДИ ОШТЕТУВАЊЕ) НА ИМОТОТ ДАДЕН ПОД ЗАКУП И НА НЕТЕКОВНИТЕ СРЕДСТВА КОИ СЕ ЧУВААТ ЗА ПРОДАЖБА, НА НЕТО-ОСНОВА
6422	ИСПРАВКА НА ВРЕДНОСТА (ЗАГУБИ ПОРАДИ ОШТЕТУВАЊЕ) НА СРЕДСТВАТА ПРЕЗЕМЕНИ ВРЗ ОСНОВА НА НЕНАПЛАТЕНИ ПОБАРУВАЊА

5.9. Трошоци за вработените

5.9.1. Класификација

Види МСС 19

МСС 19.7 Трошоците за вработените се состојат од: краткорочни користи за вработените, користи по престанокот на вработувањето, други долгорочни користи и користи поради престанок на вработувањето.

Краткорочни користи за вработените:

- плати;
- задолжителни придонеси за социјално осигурување;
- краткорочни платени отсуства (платен годишен одмор, платено боледување);
- удел во добивката и бонуси;
- немонетарни користи (здравствена заштита, автомобили).

Користи по престанокот на вработувањето:

- користи при пензионирање (пензии);
- други користи по престанокот на вработувањето (на пример животно осигурување по престанокот на вработувањето, здравствено осигурување по престанокот на вработувањето и друго);
- придонеси кон плановите за дефинирани придонеси;
- придонеси кон плановите за дефинирани користи; итн.

Постои разлика помеѓу плановите за дефинирани придонеси и плановите за дефинирани користи. Според плановите за дефинирани придонеси, правната или изведената обврска на банката е ограничена на износот на платени пензиски придонеси. Според плановите за дефинирани користи, банката е обврзана да гарантира одреден поврат на придонеси.

Други долгорочни користи:

- јубилејни награди;
- долгорочни платени отсуства, користи за хендикепираност;
- удел во добивката и бонуси (за период подолг од 12 месеци по датумот на билансот на состојба).

Користи поради престанок на вработувањето вклучуваат отпремнини коишто се исплаќаат на вработените коишто го прекинуваат работниот однос во банката пред вообичаеното време за пензионирање, било врз основа на одлука на банката или врз основа на одлука на вработениот да прифати доброволно заминување од банката како технолошки вишок.

5.9.2. Признавање

Види МСС 19, МСС 26

Краткорочни користи за вработените

Краткорочните користи се признаваат во моментот на настанувањето (работен однос на вработените), по недисконтиран износ кој се очекува да биде платен врз основа на работен однос.

МСС 19.10 Кога вработениот давал услуга за време на сметководствениот период, користите за вработениот се признаваат како:

- обврска (пресметан расход); и
- расход.

МСС 19.11 Платените отсуства ќе бидат признаени во случај на:

- акумулирани платени отсуства;
- неакумулирани платени отсуства, кога се случуваат.

МСС 19.17 Плановите за удел во добивка и бонусите се признаваат кога:

- постои правна или изведена обврска; и
- може да се направи веродостојна проценка.

Користи по престанокот на вработувањето

МСС 19. 44 Планови за дефинирани придонеси

Кога вработениот давал услуга за време на сметководствениот период, користите за вработениот се признаваат како:

- обврска (пресметан расход); и
- расход.

МСС 19.50 Планови за дефинирани користи

Банката треба:

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

- да користи актуарски техники за да направи веродостојна проценка на износот на користите кои вработените ги заработиле во тековниот и во претходните периоди;
- да ги дисконтира овие користи со цел да се определи сегашната вредност на обврската за дефинирани користи и трошокот за тековни услуги;
- да ги утврди објективните вредности на сите средства од планот;
- да го утврди вкупниот износ на актуарските добивки и загуби и износот на оние актуарски добивки и загуби кои треба да се признаат;
- да го утврди трошокот за минати услуги (кога планот се воведува или менува);
- да ја утврди добивката или загубата (кога планот е скратен или подмирен).

Други долгорочни користи

МСС19.128 Износот што е признаен како обврска за други долгорочни користи за вработените е еднаков на збирот од сегашната вредност на обврската за дефинирани користи на датумот на билансот на состојба, намален за објективната вредност на средствата на планот на датумот на билансот на состојба (доколку има) од кои обврските треба да се подмират директно.

Банката треба да го признае нето-збирот на следните износи, како расход или приход:

- трошок за тековни услуги;
- трошок за камата;
- очекуван поврат на средствата на планот;
- актуарски добивки/загуби;
- трошок за минати услуги;
- ефект од скратувања и подмирувања.

Користи поради престанок на вработувањето

МСС19.133 Користите поради престанок на вработувањето ќе бидат признаени кога:

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

- банката ќе го прекине вработувањето пред нормалниот датум на пензионирање;
- се обезбедени користи поради престанок на вработувањето со цел да се охрабри доброволен престанок на работниот однос.

Овие користи (отпремнини) се признаваат како расход во Билансот на успех на банката.

5.9.3. Мерење

Види МСС 19, МСС 26

Краткорочни користи за вработените

Краткорочните користи за вработените се мерат на недисконтирана основа, бидејќи не постои можност за каква било актуарска добивка/загуба.

Користи по престанокот на вработувањето

Планови за дефинирани придонеси

Придонесите се мерат на недисконтирана основа доколку достасуваат, во целост, во рамки на дванаесет месеци по завршувањето на периодот во кој вработените ја извршиле поврзаната услуга. Тие треба да се дисконтираат доколку достасуваат за период подолг од дванаесет месеци, по завршувањето на поврзаната услуга од вработените.

Планови за дефинирани користи

Обврските се мерат на дисконтирана основа бидејќи тие можат да бидат подмирени многу години откако вработените ја извршиле поврзаната услуга.

Други долгорочни користи

Постои поедноставена метода за евидентирање на другите долгорочни користи за вработените. Актуарските добивки и загуби и сите трошоци за минати услуги се признаваат веднаш.

Користи поради престанок на вработувањето

Користите поради престанок на вработување се дисконтираат кога достасуваат, во целост, за период подолг од дванаесет месеци по датумот на билансот на состојба. Доколку користите поради престанок на вработувањето доспеваат во целост во период пократок од дванаесет месеци по датумот на билансот на состојба, тие не се дисконтираат.

5.9.4. Обелоденување

Види МСС 1, МСС 24, МСС 19, МСС 26

Краткорочни користи за вработените

- банката треба да го обелодени износот што е признаен како краткорочен расход за вработените;
- согласно со МСС 24 (Обелоденувања за поврзани странки) користите за вработените за клучниот менаџерски персонал треба да бидат обелоденети во финансиските извештаи.

Користи по престанокот на вработувањето

Планови за дефинирани придонеси

Треба да се обелодени износот признаен како расход за периодот.

Планови за дефинирани користи

Треба да се обелоденат:

- сметководствената политика за признавање на актуарските добивки/загуби;
- описот на планот;
- усогласувањето на почетната и крајната состојба на сметководствената вредност и објективната вредност на обврската за план за дефинирани користи;
- анализата на обврската за дефинирани користи (финансирани, нефинансирани);
- вкупните расходи;
- актуарските добивки и загуби;
- актуарскиот поврат на средствата на планот;
- основата која е користена за утврдување на каматната стапка на поврат;
- ефектот од зголемувањето/намалувањето за еден процентен поен на стапките за предвидените здравствени трошоци;
- податоците за тековниот период и за претходните четири години за: сметководствената вредност на обврската за дефинирани

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

користи, објективната вредност на средствата на планот, вишокот/дефицитот во планот, обврските на планот и средствата на планот;

- основните актуарски претпоставки;
- проценките на банката за придонеси кои се очекуваат во следната година, по датумот на билансот на состојба.

Други долгорочни користи

Треба да се обелоденат:

- износот признаен како долгорочен расход за вработените;
- според МСС 24 (Обелоденувања за поврзани странки), користите за вработените од клучниот менаџерски персонал треба да бидат обелоденети во финансиските извештаи.

Користи поради престанок на вработувањето

Треба да се обелоденат:

- потенцијалната обврска, кога постои неизвесност во врска со бројот на вработени кои ќе ја прифатат понудата;
- износот на расход, ако е материјален;
- користите поради престанок на вработувањето, за клучниот менаџерски персонал.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 14 - Трошоци за вработените.

5.9.5. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
620	ТРОШОЦИ ЗА ПЛАТИ
621	НАДОМЕСТИ ЗА ПЛАТИ
622	НАДОМЕСТИ ЗА ВРАБОТЕНИТЕ ВРЗ ОСНОВА НА КОЛЕКТИВНИ ДОГОВОРИ
6441	РЕЗЕРВИРАЊА ЗА ПЕНЗИСКИ И ЗА ДРУГИ КОРИСТИ ЗА ВРАБОТЕНИТЕ

5.10. Амортизација

5.10.1. Класификација

Види МСС 16

Оваа позиција вклучува амортизација на недвижностите и опремата и амортизација на нематеријалните средства.

МСС 16.43 Секој составен дел од ставка на недвижностите и опремата, со набавна вредност којашто има значително учество во вкупната набавна вредност на ставката, треба да се амортизира поодделно (банката го распределува почетно признаениот износ на недвижности и опрема на нивните составни делови и ги амортизира одделно). За пресметување на вкупниот трошок на амортизација, различни делови/ставки на недвижностите и опремата, кои имаат ист корисен век на употреба и метод на амортизација, може да се групираат во исти амортизациски групи.

Износот на амортизација на средството се определува врз основа на економскиот корисен век на употреба на средството. Трошокот за амортизација за секој период се признава во билансот на успех во позицијата „Амортизација“.

Во случај кога средството е оштетено, сметководствената вредност на средството треба да се намали до вредноста на надоместливиот износ. Последователно, трошокот за амортизација треба да се пресмета повторно врз основа на новиот надоместлив износ и новиот корисен век на употреба на средството.

5.10.2. Признавање

Види МСС 16

МСС 16.55 Амортизација на средството започнува кога тоа е расположливо за употреба и престанува порано од датумот на кој средството е класифицирано како чувано за продажба и од датумот на кој средството се депривира. Амортизацијата продолжува да се пресметува на недвижности и опрема кои се ставени надвор од употреба.

Во случаи кога составните делови на средството имаат различен корисен век на употреба или кога обезбедуваат користи за банката на поинаков начин, тие компоненти се признаваат како одделни средства со различни стапки на амортизација.

МСС 16.51 Остатокот на вредноста и корисниот век на употреба на средството треба да се ревидираат најмалку на крајот на секоја финансиска година и доколку очекувањето се разликува од претходните проценки, промената треба да се евидентира како промена во сметководствена проценка, поточно перспективно, во тековниот и во идните периоди. Банката треба да развие модели за тестирање на оштетувањето на недвижностите и опремата и на

нематеријалните средства, во согласност со барањата наведени во поглавје 2.7.

5.10.3. Мерење

Види МСС 16

Амортизацијата на недвижностите и опремата ја поместува набавната вредност, или трошокот за производство на средството, во времетраењето на корисниот век на употреба на средството. Кога постои објективен доказ за оштетување или кога економскиот корисен век на употреба на средството е ревидиран, годишниот трошок за амортизација мора да се коригира.

Амортизацијата на нематеријалните средства ја поместува набавната вредност, или трошокот за производство на средството, во времетраењето на корисниот век на употреба на средството. Кога постои објективен доказ за оштетување или кога економскиот корисен век на употреба на средството е ревидиран, годишниот трошок за амортизација мора да се коригира.

5.10.4. Обелоденување

Треба да се обелоденат:

- сметководствената политика за амортизација на недвижностите и опремата и на нематеријалните средства;
- амортизацијата, по одделни категории на недвижности, опрема и нематеријални средства.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 15 - Амортизација.

5.10.5. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
629	АМОРТИЗАЦИЈА

5.11. Останати расходи од дејноста

5.11.1. Класификација

Останатите расходи од дејноста главно ги вклучуваат:

- општите административни трошоци, вклучувајќи и закуп, услуги и лиценцирање;
- загубата од продажбата на финансиски средства расположливи за

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

продажба;

– загубата од отуѓувањето на недвижностите и опремата и на нематеријалните средства (таа претставува разлика помеѓу приливите од продажбата на средствата и нивната нето сметководствена вредност на денот на отуѓување);

– расходите за ~~посебна резерва и за~~ резервирања, на нето-основа (по поединечен вид на резервирање);

– други расходи кои не можат да се сместат во специфична позиција.

5.11.2. Признавање и мерење

Расходот се признава и се мери согласно со соодветниот стандард за одредено средство/обврска, врз чија основа е реализиран расходот.

5.11.3. Обелоденување

Треба да се обелоденат:

- сметководствената политика за позначајните останати расходи од дејноста;
- останатите расходи од дејноста, поделени по вид на расход.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 16 - Останати расходи од дејноста.

5.11.4. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
62 (без 629)	ОПШТИ АДМИНСТРАТИВНИ ТРОШОЦИ И АМОРТИЗАЦИЈА
63	ДРУГИ РАСХОДИ
643	ПОСЕБНА РЕЗЕРВА ЗА ВОНБИЛАНСНАТА ИЗЛОЖЕНОСТ
644	ОСТАНАТИ РЕЗЕРВИРАЊА
648	РЕАЛИЗИРАНИ ДОБИВКИ/ЗАГУБИ ОД СРЕДСТВА И ОБВРСКИ РАСПОЛОЖЛИВИ ЗА ПРОДАЖБА, НА НЕТО-ОСНОВА

5.12. Данок на добивка (тековен и одложен)

5.12.1. Класификација

Види МСС 12

Оваа позиција ги вклучува следните ставки:

- трошоци/приходи за тековен данок; и
- трошоци/приходи за одложен данок.

Трошоци/приходи за тековен данок е трошок/поврат во тековната година за износот на обврските/побарувањата за данок на добивка во однос на оданочливата добивка за периодот.

Трошоците/приходите за одложен данок за периодот ги претставуваат вкупните промени во одложените даночни средства и обврски, помеѓу датумот на билансот на состојба и претходниот период.

За повеќе информации види поглавје 3.12.

5.12.2. Признавање

Види МСС 12

МСС 12.58 Тековниот данок треба да се признае како приход или како трошок и треба да се вклучи во билансот на успех за периодот, освен во случај кога данокот настанува од:

- трансакции или настани кои се признаваат во истиот или во различен период, директно во капиталот и резервите; или
- деловна комбинација.

Трошоците/приходите од одложен данок претставуваат:

- износот на одложен даночен трошок, пресметан од промени во оданочливите привремени разлики кои не се поврзани со ставки кои се вреднувани директно преку капитал и резервите;
- износот на трошоци/приходи од одложен данок, поврзани со промени во даночните стапки или наметнувањето на нови даноци;
- износот на користи од претходно непризнаени даночни загуби и/или даночен кредит.

За повеќе информации види поглавје 3.12.

5.12.3. Мерење

Види МСС 12

Обврските/побарувањата за тековен данок, за тековниот и за претходниот период, треба да се мерат според износот кој се очекува да се

плати на, односно да се побарува од даночните власти, користејќи ги даночните стапки (и даночните закони), кои биле важечки или суштински важечки на датумот на билансот на состојбата.

Приходите/трошоците од одложен данок ја претставуваат разликата помеѓу износот на одложените даночни средства и одложените даночни обврски на датумот на билансот на состојба и оние во претходниот период. Притоа, критериумите за признавање на одложените даночни средства (види поглавје 3.12.) и одложените даночни обврски (види поглавје 4.8.) мора да се исполнети.

5.12.4. Обелоденување

Види МСС 12, МСС 1

Главните компоненти на расходите/приходите од данок треба да се обелоденат поодделно.

МСС 12.80 Компонентите на расходите/приходите од данок треба да ги вклучуваат:

- расходите/приходите од тековен данок;
- секакви корекции за тековен данок признаени во периодот, а кои произлегуваат од претходни периоди;
- износот на расходи/приходи од одложен данок поврзани со настанувањето и анулирањето на привремените разлики;
- износот на расходи/приходи од одложен данок поврзани со промените во даночните стапки или со наметнувањето на нови даноци;
- износот на користи кои произлегуваат од претходно непризнаени даночни загуби, даночни кредити или привремени разлики од претходен период, кои се употребуваат за намалување на расходот од тековниот данок;
- износот на користи кои произлегуваат од претходно непризнаени даночни загуби, даночни кредити или привремени разлики од претходен период, кои се употребуваат за намалување на расходот од одложениот данок;
- расход од одложен данок кој произлегува од отписи или од анулирање на претходни отписи; и
- износот на расходи/приходи од данокот што е поврзан со оние

промени во сметководствените политики и со грешките кои се вклучени во билансот на успех, бидејќи не можат да се пресметаат ретроактивно.

МСС 12.81,
МСС 1.90

Треба да бидат поодделно обелоденети:

- вкупниот тековен и одложен данок поврзан со ставки кои се евидентирани во капиталот и резервите;
- износот на данокот на добивка којшто се однесува на секоја одделна компонента од останатите добивки и загуби во периодот коишто не се прикажуваат во Билансот на успех;
- усогласувањето помеѓу расходите/приходите за данок и сметководствената добивка, прикажано во едната или во двете форми:
 - а) бројчено усогласување помеѓу расходите/приходите за данок и сметководствената добивка помножена со применливата даночна стапка. Притоа, треба да се обелодени и основата врз која применливата даночна стапка е пресметана, или
 - б) бројчено усогласување помеѓу просечната ефективна даночна стапка и применливата даночна стапка, притоа обелоденувајќи ја основата врз која применливата даночна стапка е пресметана;
- објаснувањето за промените во даночната стапка во споредба со претходниот период;
- износот (и датумот на истекување, доколку има) на оданочливите привремени разлики, на неискористените даночни загуби и на неискористените даночни кредити за кои не се признаени одложени даночни средства во билансот на состојба;
- вкупниот износ на привремени разлики поврзани со вложувањата во подружници, филијали и придружени друштва и со заедничките вложувања, за кои не се признаени одложени даночни обврски;
- за секој вид привремена разлика и за секој вид на неискористени даночни загуби и неискористени даночни кредити:
 - а) износот на одложени даночни средства и одложени даночни обврски, признаени во билансот на состојба за секој прикажан период;
 - б) износот на трошоци/приходи од одложен данок, признаени во билансот на успех;

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

– во однос на прекинатото работење, трошоците за данок поврзани со:

а) добивката или загубата при прекилот, и

б) добивката или загубата од вообичаени активности на прекинатото работење за периодот, заедно со споредливите износи за секој претходен прикажан период;

– износот на последиците врз данокот за дивиденди на акционерите на банката кои биле предложени или објавени пред финансиските извештаи да бидат одобрени за издавање, но не се признаени како обврска во финансиските извештаи.

Банката треба да го обелодени износот на одложените даночни средства и основата за нивното признавање, кога:

– користењето на одложените даночни средства зависи од идните оданочливи добивки кои произлегуваат од анулирањето на постоечките оданочени привременни разлики; и

– банката претрпела загуба во тековниот или во претходниот период, во даночна јурисдикција на која се однесуваат одложените даночни средства.

Банката исто така треба да ја обелодени природата на потенцијалните последици врз данокот на добивка кои би произлегле од плаќањето на дивиденди на своите акционери. Дополнително, банката треба да ги обелодени износите на потенцијалните последици врз данокот на добивка кои се практично одредливи и податоците за тоа дали постојат некакви потенцијални последици врз данокот на добивка кои не се практично одредливи.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 17 - Данок од добивка.

5.12.5. Сметковен план

Група на сметки	Назив на сметката/групата на сметки
633	ДАНОЦИ И ПРИДОНЕСИ ОД ПРИХОД

6. Други специфични теми

6.1. Плаќања врз основа на акции

Види МСФИ 2

Трансакциите на плаќања врз основа на акции претставуваат:

- трансакции на плаќања врз основа на акции, подмирени со сопственички инструменти - банката добива производи или услуги кои ги плаќа со доделување сопственички инструменти (вклучувајќи и опции на акции) на банката;
- трансакции на плаќања врз основа на акции, подмирени со парични средства - банката стекнува производи или услуги и презема обврски кон добавувачот на тие производи или услуги, во износ што е заснован врз цената (или вредноста) на акциите на банката или на други сопственички инструменти на банката; и
- трансакции во кои банката добива или стекнува производи или услуги и условите на договорот кои ѝ даваат на банката, или на добавувачот, право на избор дали банката ќе ја подмири трансакцијата со парични средства (или со други средства) или со издавање сопственички инструменти.

Плаќања врз основа на акции се плаќања за добиените услуги од друго лице. Трансакцијата со вработен (или со друга странка) кој е имател на сопственички инструменти на банката и кој во трансакцијата се јавува во улога на акционер на банката, не е трансакција за плаќање врз основа на акции.

Признавање

МСФИ 2.7 Банката треба да ги признае производите или услугите кои се добиени или стекнати во трансакции за плаќање врз основа на акции, тогаш кога таа ќе ги добие производите или како што се примаат услугите. Банката треба да признае соодветно зголемување во капиталот доколку производите или услугите биле добиени во трансакции на плаќања врз основа на акции, подмирени со сопственички инструменти; или да признае обврска доколку производите или услугите биле стекнати во трансакции на плаќања врз основа на акции подмирени со парични средства.

Кога производите или услугите што се добиени или стекнати во трансакции на плаќања врз основа на акции не се квалификуваат за признавање како средства, тие треба да се признаат како расход.

Мерење

Трансакции на плаќања врз основа на акции, подмирени со сопственички инструменти

МСФИ 2.10 Банката треба да ги мери добиените производи или услуги, како и соодветниот пораст во капиталот, директно според објективната вредност на добиените производи или услуги, освен ако таа објективна вредност не може

веродостојно да се процени. Доколку банката не може веродостојно да ја процени објективната вредност на добиените производи или услуги, таа треба да ја мери нивната вредност и соодветниот пораст во капиталот, индиректно, повикувајќи се на објективната вредност на доделените сопственички инструменти. На пример, банката треба да ја мери објективната вредност на услугите добиени од вработен индиректно, повикувајќи се на објективната вредност на доделените сопственички инструменти на датумот на мерење и тоа врз основа на пазарните цени на акциите на банката (доколку се достапни). Притоа, треба да ги земе предвид условите и одредбите според кои тие сопственички инструменти биле доделени.

Трансакции на плаќања врз основа на акции подмирени со парични средства

МСФИ 2.30 Банката треба да ги мери стекнатите производи и услуги и настанатата обврска според објективната вредност на обврската. Додека обврската не се подмири, банката треба повторно да ја мери објективната вредност на обврската на секој датум на известување и на датумот на подмирување, со сите промени во објективната вредност признаени во билансот на успех за периодот.

Трансакции на плаќања врз основа на акции со алтернативи за подмирување со парични средства

МСФИ 2.34 За трансакциите на плаќања врз основа на акции, во кои условите на договорот ѝ даваат на банката, или на другото лице, избор дали таа ќе ја подмири трансакцијата со парични средства (или со други средства) или со издавање сопственички инструменти, банката треба да ја евидентира таа трансакција како:

- трансакција на плаќање врз основа на акции, подмирени со парични средства доколку, и во обем во кој, кај банката настанала обврска за подмирување во парични средства или други средства; или
- трансакција на плаќање врз основа на акции, подмирени со сопственички инструменти доколку, и во обем во кој, не настанала обврска за подмирување во парични средства.

Обелоденување

МСФИ 2.45 Банката треба да ги обелодени:

- описот на секој вид трансакција на плаќања врз основа на акции;
- структурата, по број и по пондерирани просечни цени за извршување за секоја од доделените, изгубените, извршените или истечените опции за акции во периодот, неплатени на почетокот и на крајот на периодот и извршливи на крајот на периодот;

- информацијата за тоа како била утврдена објективната вредност на добиените производи или услуги, или објективната вредност на доделените сопственички инструменти во периодот;
- информацијата за ефектот на трансакциите на плаќања врз основа на акции, врз добивката или загубата на банката за периодот и врз нејзината финансиска позиција.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 46 - Плаќања врз основа на акции.

6.2. Поврзани страни

МСФИ 24.9

Лице поврзано со банка е она лице коешто:

- (а) директно или индиректно, преку еден или повеќе посредници:
 - (i) контролира, е контролирано од, или е под заедничка контрола со банката (ова вклучува матична банка, подружници и подружници во рамки на групата);
 - (ii) има интерес во банката, што му овозможува значително влијание врз банката, или
 - (iii) има заедничка контрола врз банката.
- (б) е придружено претпријатие на банката;
- (в) е заедничко вложување во кое банката е вложувач;
- (г) е член на клучниот раководен кадар и/или лице со посебни права и овластувања на банката или матичната банка;
- (д) е близок член на семејството на некое лице наведено под (а) или (г);
- (ѓ) е контролирано, заеднички контролирано, е под значително влијание, или е лице за коешто значително право на одлучување, директно или индиректно, има некое лице наведено во (г) или (д); или
- (е) е пензиски план за користи по престанокот на вработувањето на вработените во банката или на која било поврзана страна со банката.

При разгледувањето на секој можен однос со поврзаната страна, треба да се има предвид суштината на односот, а не само правната форма.

За следните односи се смета дека не се поврзани страни:

- две компании, само затоа што имаат заеднички директор или друг

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

член на клучниот раководен кадар;

– двајца инвеститори, само поради тоа што имаат заедничка контрола врз заедничкото вложување;

– финансиери, синдикати, јавни друштва или владини тела и агенции, само врз основа на нивното нормално работење со банката (иако тие може да влијаат врз слободата на работењето на банката или да учествуваат во нејзиниот процес на донесување одлуки);

– клиент, добавувач, отстапувач на право за дистрибуција (франшизер), дистрибутер, или општ застапник со кој банката извршува значителен обем на работа.

Обелоденување

Без оглед на тоа дали постоеле трансакции помеѓу поврзаните страни, банката треба да ги обелодени:

- името на матичната банка на банката;
- природата на односите на поврзаните страни; и
- видовите на трансакции со поврзаните страни.

МСС 24.17 За секој од известуваните периоди, ако постоеле трансакции помеѓу поврзаните страни, банката треба да ги обелодени:

- природата на односот на поврзаните страни;
- износот на трансакцијата;
- износот на отворените ставки (вклучувајќи ги и примените и издадените гаранции и детали за тоа дали се тие обезбедени);
- исправката на вредноста и посебната резерва, поврзани со износот на отворените ставки;
- расходот за загуби поради оштетување, признаен за периодот за побарувања од поврзаните страни;
- приходите и расходите од трансакциите помеѓу поврзаните страни, признаени за периодот; и
- подмирувањето на обврските од поврзаната страна во име на банката или од банката во име на поврзаната страна.

МСС 24.16 Банката треба да го обелодени вкупниот надомест за клучниот

раководен кадар на банката, за секоја од следните категории:

- краткорочни користи за вработените;
- користи по престанокот на вработувањето;
- други долгорочни користи;
- користи поради престанок на вработување; и
- плаќања врз основа на акции.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 44 - Трансакции со поврзаните страни.

6.3. Известување според сегментите

Види МСФИ 8

Банката треба да обелодени анализа на нејзините деловни активности според оперативните сегменти.

Оперативен сегмент е компонентата од активностите на банката за која што се исполнети следниве услови:

- извршува активности како резултат на кои се остваруваат приходи и настануваат трошоци;
- Надзорниот одбор на банката ги разгледува оперативните резултати на одделниот оперативен сегмент на редовна основа (најмалку полугодишно), со цел да се оценат остварувањата и да се донесе одлука за идните деловни активности на тој сегмент;
- достапни се одделни финансиски информации за сегментот.

За целите на известувањето, два или повеќе оперативни сегменти може да се групираат во еден оперативен сегмент доколку се слични во однос на следниве карактеристики:

- видот на производите и услугите коишто ги нудат;
- видот и групата на корисниците на нивните производи и услуги;
- методите за дистрибуција и пружање на нивните производи и услуги.

МСФИ 8.13 Банката треба да обелодени информации одделно за секој значаен оперативен сегмент. Еден оперативен сегмент се оценува како значаен

доколку е исполнет кој било од следниве квантитативни прагови:

- приходот на сегментот (ги вклучува и приходите од трансфери помеѓу сегментите) учествува со 10% или повеќе во вкупните приходи на банката;
- апсолутниот износ на добивката или загубата на сегментот претставува 10% или повеќе од повисокиот апсолутен износ помеѓу:
а) вкупната добивка на сите оперативни сегменти на банката коишто прикажале добивка, или б) вкупната загуба на сите оперативни сегменти на банката коишто прикажале загуба;
- средствата на сегментот учествуваат со 10% или повеќе во вкупните средства на банката.

МСФИ 8.15 Дополнително, доколку вкупниот приход прикажан по одделни значајни оперативни сегменти е помал од 75% од вкупниот приход на банката, банката ќе треба да идентификува дополнителни оперативни сегменти и за нив да ги прикаже соодветните информации.

Останатите деловни активности за кои не се известува по одделен оперативен сегмент, банката ќе ги прикаже во позицијата „сите останати незначајни оперативни сегменти“.

Банките коишто согласно со „Одлуката за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот“ за потребите на утврдување на капиталот потребен за покривање на оперативниот ризик го користат стандардизираниот пристап, во белешката 4.А и 4.Б од финансиските извештаи за банките треба ги обелоденат податоците според оперативните сегменти еднакви на деловните линии пропишани со регулативата за адекватност на капиталот. Банките коишто го користат пристапот на базичен индикатор треба да ги обелоденат податоците за следниве значајни оперативни сегменти:

- работа со население - дадени кредити, гаранции и акредитиви, услуги за платен промет, кредитни картички, тековни и орочени депозити итн. на физички лица и самостојни вршители на дејност;
- корпоративно банкарство - дадени кредити, гаранции и акредитиви, тековни и орочени депозити, услуги за платен промет, деривати итн. на нефинансиски и финансиски друштва;
- инвестициско банкарство - управување со средства на други лица, советодавни услуги, услуги поврзани со издавање хартии од вредност итн.; и
- останати значајни оперативни сегменти, коишто не се вклучени погоре.

За целите на известувањето според сегменти, банката треба:

- да ги подели ставките од билансот на успех по одделни оперативни сегменти и да ги идентификува приходите/расходите коишто се јавуваат меѓу сегментите; и
- да ги идентификува средствата и обврските по одделни оперативни сегменти.

Банката треба да ги обелодени следниве информации за одделните оперативни сегменти:

- приходи и расходи од камата;
- приходи и расходи од провизии и надомести;
- нето-приходи од тргување;
- нето-приходи од други финансиски инструменти евидентирани по објективната вредност;
- останати оперативни приходи;
- исправка на вредноста на финансиските средства, на нето-основа;
- загуба поради оштетување на нефинансиските средства, на нето-основа;
- амортизација;
- трошоци за реструктурирање;
- трошоците за вложување во недвижности и опрема;
- останати расходи;
- финансискиот резултат по сегмент;
- вкупна актива по сегмент;
- вкупно обврски по сегмент.

МСФИ 8.34 Банката треба да прикаже информација за концентрацијата на нејзините деловните активности кон одделни значајни комитетнти. Значаен клиент е оној од којшто банката остварува 10% или повеќе од:

- вкупните приходи на банката врз основа на: камата (вкупно приходи евидентирани на сметките од групата сметки бб), провизии и

надомести за вршење банкарски услуги (вкупно приходи евидентирани на сметките од групата сметки 67), нето-приходи од тргување од средствата и обврските за тргување (сметка 645), нето-приходи од средствата и обврските по објективна вредност преку билансот на успех (сметка 646), реализирани добивки од средствата и обврските расположливи за продажба, на нето-основа (сметка 648), капитални вложувања и капитална добивка (вкупно приходи евидентирани на сметките од групата сметки 65) и други приходи (вкупно приходи евидентирани на сметките од групата сметки 68); или

– вкупните расходи на банката врз основа на: камата (вкупно расходи евидентирани на сметките од групата сметки 60), провизии и надомести на банката (вкупно расходи евидентирани на сметките од групата сметки 61), нето-расходи од тргување од средствата и обврските за тргување (сметка 645), нето-расходи од средствата и обврските по објективна вредност преку билансот на успех (сметка 646), реализирани загуби од средствата и обврските расположливи за продажба, на нето-основа (сметка 648) и капитална загуба реализирана од продажба на средства (сметка 639).

Под клиент се подразбира лице и лицата поврзани со него.

Банката треба да го обелодени вкупниот износ на приход и расход за периодот остварен од одделните значајни клиенти по која било основа, како и оперативниот сегмент во којшто се реализираат приходите од тие клиенти. Притоа, банката не треба да го обелодени идентитетот на клиентот.

МСФИ 8.33 Банката треба да прикаже анализа на нејзините деловни активности според географските подрачја кадешто тие се извршуваат, и тоа за следниве географски подрачја:

- земји-членки на Европската унија;
- други европски земји, надвор од Европската унија;
- земји надвор од Европа, членки на Организацијата за економска соработка и развој (ОЕЦД);
- други земји.

Банката треба поодделно да ги обелодени земјите ако:

- придонесот од таа земја во вкупниот приход на банката за известувачкиот период надминува 10%;
- оперативната добивка или загуба од таа земја во вкупната

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

оперативна добивка или загуба на банката за известувачкиот период надминува 10%; или

– вкупната актива од таа земја во вкупната актива на банката за известувачкиот период надминува 10%.

За целите на известувањето според географски подрачја, банката треба:

– да ја подели вкупната сметководствена вредност на средствата по географската локација на средствата во одделни сегменти (за финансиските инструменти сегментот се одредува според сегментот на сопственикот/имателот на средството, а не според издавачот на финансиското средство, а недвижностите и опремата и нематеријалните средства според географската локација на средството);

– да го подели вкупниот износ на приходи по одделни географски подрачја, врз основа на географската локација на своите клиенти (географската локација од која пристигаат приходите, а не локацијата на банката во која приходите настануваат). Ако банката не може веродостојно да ги подели своите приходи според географската локација на своите клиенти, таа треба да ги одреди географските подрачја според својата географска локација, т.е. според локацијата каде што настануваат приходите.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 4 - Известување според сегменти.

6.4. Наеми

Види МСС 17

Ова поглавје ги обработува договорите за наеми, давајќи осврт на наемите од аспект на наемодавателот и на наемателот. Секој договор за наем треба да биде класифициран како финансиски или како оперативен наем.

МСС 17.8

Финансиски наем е наем со кој суштински се пренесуваат сите ризици и користи од некое средство, без разлика дали правно е пренесена или се предвидува да биде пренесена сопственоста на средството. Сите други наеми се оперативни наеми.

За да се направи правилна класификација на наемите како финансиски или оперативни наеми, потребно е правилно да се разберат условите на договорот за наем. Одлуката треба да се темели врз економската суштина на договорот за наем, а не само врз правната форма.

Примери на ситуации кои вообичаено би воделе до класификација на наемите како финансиски наеми се:

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

- кога се пренесува правото на сопственост врз средствата на наемателот до крајот на рокот за наем;
- кога наемателот има можност да го купи средството по цена која се очекува да биде значително пониска од објективната вредност на средството, на датумот кога можноста ќе стане применлива, така што на почетокот на наемот економски разумно е да се очекува можноста да биде искористена;
- кога времетраењето на наемот е за поголемиот дел (75% или повеќе) од корисниот век на употреба на средството, дури иако сопственоста врз средството не се пренесува;
- кога на почетокот на наемот, сегашната вредност на минималните износи на плаќања за наемот е приближно еднаква (90% или повеќе) на објективната вредност на средството дадено под наем; и
- кога средството под наем е со специфична природа и намена и само наемателот може да го користи без да изврши поголеми модификации на средството.

Класификацијата на наемите како финансиски или оперативни наеми се прави на датумот на започнување на наемот. Датум на започнување на наемот е пораниот датум од датумот на договорот за наем и од датумот на обврзување на страните кон основните одредби на наемот.

6.4.1. Признавање, мерење и обелоденување

Датумот од кој наемателот има право да ги користи своите права за употреба на средствата под наем е датумот на почетното признавање на наемот.

Сметководствениот третман на наемот, во случај на наемодавател и наемател, зависи од тоа дали станува збор за финансиски или за оперативен наем.

Обелоденувањата коишто банката треба да ги прикаже во финансиските извештаи зависат од тоа дали банката се јавува во улога на наемодавател или на наемател, како и од тоа дали станува збор за финансиски или за оперативен наем. Притоа, банката треба да ги обелодени информациите за оперативните наеми, пропишани подолу, само за неотповикливите договори за оперативен наем.

Неотповиклив договор за оперативен наем е наем којшто може да се отповика само:

- со дозвола на наемодавателот;

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

- кога ќе се случи некоја далечна неизвесност;
- доколку наемателот склучи нов договор за наем со истиот наемодавател за истото или еквивалентно средство;
- доколку, на почетокот на наемот, наемателот плати дополнителен износ, со што продолжувањето на наемот е сигурно.

6.4.1.1. Финансиски наеми во финансиските извештаи на наемодавателите

Признавање и мерење

Наемодавателот го прикажува финансискиот наем како „побарувања по финансиски наем“ во билансот на состојба. Побарувањата по финансиски наем, на нето-основа, го претставуваат збирот на минималните плаќања за наемот и секој незагарантиран остаток на вредноста кој го пресметува наемателот, дисконтиран по каматната стапка што важи за наемот. Минималните плаќањата за наем ги вклучуваат отплатите на главница по финансискиот наем и приходите од камати. Признавањето на приходите од камати ја одразува стапката на поврат на нето-вложувањата (главница) во финансискиот наем. Каматната стапка што одговара на наемот се одредува на почетокот на наемот. Тоа е стапка по која вкупната сегашна вредност на збирот на минималните плаќања за наемот и незагарантираниот остаток на вредноста е еднаква на збирот на објективната вредност на средствата под наем и почетните директни трошоци на наемодавателот.

Почетните директни трошоци на наемот (на пример провизиите и надоместите за правни услуги настанати во текот на преговарањето и договарањето на финансискиот наем) се вклучуваат во почетното мерење на побарувањето од финансискиот наем (не е дозволено почетните директни трошоци на наемот да се евидентираат како трошоци кога ќе настанат).

Обелоденување

МСС 17.47 Банката ги обелоденува:

- усогласувањето помеѓу вкупното вложување во наемот и сметководствената вредност на побарувањето за финансиски наем;
- анализата на достасувањето на побарувањето за финансиски наем на датумот на билансот на состојба, за секој од следните периоди (договорите за наем со период за откажување се класифицираат во временските групи врз основа на периодот за откажување):
 - а) до една година
 - б) од една до пет години
 - в) над пет години;

- недоспеаниот финансиски приход;
- незагарантираниот остаток на вредноста на средството, кој ќе достаса во корист на наемодавателот;
- акумулираната исправка за ненаплатените побарувања за финансиски наем;
- описот на позначајните договори за финансиски наем.

6.4.1.2. Финансиски наеми во финансиските извештаи на наемателите

Признавање и мерење

Наемателот ги прикажува средствата добиени со финансиски наем во билансот на состојба, во позицијата „Недвижности и опрема“. Средствата почетно се признаваат по пониската вредност од објективната вредност на средството или по сегашната вредност на минималните плаќања за наемот.

Последователно, средствата добиени со финансиски наем се мерат според почетната вредност, намалена за амортизација. Средствата се амортизираат според вообичаената политика за амортизација, применета за други недвижности и опрема и амортизацијата се признава како трошок во билансот на успех. Ако на крајот на наемот наемателот не се стекне со сопственост врз средството, тогаш средството се амортизира за пократкиот период од времетраењето на наемот и од корисниот век на употреба на средството.

Наемателот ја прикажува обврската која произлегува од финансискиот наем во билансот на состојба, во позицијата „Останати обврски“. Обврската од финансискиот наем се признава во моментот на започнување на финансискиот наем, во износ на сегашната вредност на минималните плаќања за наемот.

Минималните плаќањата за наемот се состојат од два елемента: надомест за обврската за финансиски наем и расход по камати. Расходот за камата се распределува и се признава во билансот на успех за периодот на времетраење на наемот.

Ако трансакција којашто претставува продажба на едно средство и истовремено повраток на истото средство преку наем (познато под англискиот термин како: sale and lease-back arrangement), по својата суштина е финансиски наем, тогаш секој вишок на приливи од продажбата на средството над неговата сметководствена вредност не треба веднаш да се признае како приход во билансот на успех на продавачот - наемателот, туку треба да се разграничат и да се признаат во периодот на времетраење на наемот.

За средствата под финансиски наем, банката целосно ги применува барањата наведени во поглавје 2.7 - „Тест на оштетување“.

Обелоденување

- МСС 17.31 Банката треба да ги обелодени:
- сегашната сметководствена вредност на датумот на билансот на состојба, за секое средство земено под финансиски наем;
 - анализата на достасувањето на обврските за финансиски наем на датумот на билансот на состојба, за секој од следните периоди (договорите за наем со период за откажување се класифицираат во временските групи врз основа на периодот за откажување):
 - а) до една година
 - б) од една до пет години
 - в) над пет години;
 - вкупните идни минимални плаќања за поднаем за кои се очекува да бидат примени од неотповикливи поднаеми, на датумот на билансот на состојба (идни очекувани приходи);
 - описот на позначајните договори за финансиски наем.

6.4.1.3. Оперативните наеми во финансиските извештаи на наемодавателите

Признавање и мерење

Наемодавателот ги прикажува средствата дадени под оперативен наем во билансот на состојба, во позиција „Недвижности и опрема“. Средствата се проценуваат според принципите на оваа Методологија кои важат за позицијата „Недвижности и опрема“.

Приходите од оперативниот наем се евидентираат во билансот на успех за периодот на наемот и се прикажани во позицијата „Останати приходи од дејноста“. Почетните директни трошоци, настанати со цел да се договори оперативниот наем, треба да се додадат на сметководствената вредност на средствата под наем и да се признаат како расход во времетраење на наемот, врз иста основа/динамика како што се признаваат и приходите од наем.

За средствата дадени под оперативен наем, банката целосно ги применува барањата наведени во поглавје 2.7- „Тест на оштетување“.

Обелоденување

- МСС 17.56 Банката треба да ги обелодени:
- анализата на достасувањето на идните минимални плаќања за неотповикливите договори за оперативни наеми за секој од следните периоди:

- а) до една година
- б) од една до пет години
- в) над пет години;
- описот на позначајните договори за оперативен наем.

6.4.1.4. Оперативните наеми во финансиските извештаи на наемателите

Признавање и мерење

Наемателот треба да ги признае плаќањата за оперативен наем како расход во билансот на успех во периодот на времетраење на наемот, во позицијата „Останати расходи од дејноста“.

Ако трансакција којашто претставува продажба на едно средство и истовремено повраток на истото средство преку наем (познато под англискиот термин како: sale and lease-back arrangement), по својата суштина е оперативен наем и е јасно дека трансакцијата е заснована на објективна вредност, тогаш сите добивки и загуби треба веднаш да се признаат во билансот на успех. Ако продажната цена на средството е повисока од неговата објективна вредност, тогаш вишокот над објективната вредност треба да се разграничи и да се амортизира во текот на периодот за кој се очекува средството да биде користено. Ако продажната цена на средството е пониска од неговата објективна вредност, тогаш загубата треба веднаш да се признае во билансот на успех.

Обелоденување

МСС 17.35

Банката треба да ги обелодени:

- анализата на достасувањето на идните минимални плаќања за неотповикливите договори за оперативни наеми, за секој од следните периоди:
 - а) до една година
 - б) од една до пет години
 - в) над пет години;
- вкупните идни минимални плаќања за поднаем за кои се очекува да бидат примени од неотповикливите договори за поднаеми, на датумот на билансот на состојба (идни очекувани приходи);
- плаќањата за наем и поднаем, признаени во билансот на успех за периодот, со посебни износи за минималните плаќања за наем и плаќања за поднаем; и

- описот на позначајните договори за оперативен наем.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 45 - Наеми.

6.5. Заработка по акција

Види МСС 33

Банката е должна да ја прикаже заработката по акција во основната структура на билансот на успех, ако нејзините обични акции се предмет на јавно тргување на пазарот или ако банката е во процес на издавање обични акции на јавните пазари.

Кога банката објавува и консолидирани и неконсолидирани/поединечни финансиски извештаи, заработката по акција треба да се прикаже само врз основа на консолидираните информации.

Генерално, треба да се прикаже основната и/или разводнетата заработка по акција.

Основната заработка по акција се пресметува со делење на добивката, или на загубата, којашто им припаѓа на акционерите - сопственици на обични акции на банката (деленик) со пондерираниот просечен број на обични акции во оптек (делител) во текот на периодот. Пондерираниот просечен број на акции во оптек во текот на периодот се добива кога бројот на акции во оптек на почетокот на периодот ќе се коригира за бројот на акции коишто се откупени или издадени во текот на периодот, помножено со временскиот пондер (бројот на денови во текот на кој конкретните акции се во оптек, во однос на вкупниот број денови во годината).

За да се пресмета **разводнетата заработка по акција**, банката треба да ги коригира добивката, или загубата, којашто им припаѓа на акционерите - сопственици на обични акции на банката и пондерираниот просечен број на акции во оптек, за ефектите на сите разводнети потенцијални обични акции. Разводнувањето е намалување на заработката по акција, или зголемување на загубата по акција, која произлегува од претпоставката дека конвертабилните инструменти се конвертирани, дека опциите или варантите се извршени, или дека обичните акции се издадени по исполнувањето на специфичните услови. Оттука, делителот е еднаков на пондерираниот просечен број на обични акции во оптек (делителот во формулата за пресметка на основната заработка по акција), зголемен за пондерираниот просечен број на обични акции кои ќе бидат издадени при конверзија на сите разводнети потенцијални обични акции. Притоа, за разводнувачките потенцијални обични акции треба да се смета како да се конвертирани во обични акции на почетокот на периодот или, доколку е подоцна, на датумот на издавањето на потенцијалните обични акции.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни

белешката 41 - Заработка по акција.

6.6. Обелоденувања на управувањето со ризици

Види МСФИ 7, МСС 32

Во финансиските извештаи, банките треба да обелоденат информации за управување со ризиците на кои се изложени во своето работење. Вообичаено, банките се изложени на кредитен ризик, ризик на ликвидност и пазарен ризик.

МСФИ 7.33 За секој тип на ризик, банката треба да ги обелодени следните **квалитативни** информации:

- природата и изложеноста на ризикот;
- целите, политиките и процесите на банката за управување со ризикот и методите користени за мерење на ризикот; и
- секоја промена во претходните две точки во споредба со претходниот период.

Овие информации треба да се прикажат во моделот на финансиски извештаи за банките во белешката ~~1.e)~~ — Вовед, алинеја e) /Обелоденувања за управување со ризиците.

За секој тип на ризик, банката треба да ги обелодени следните **квантитативни** информации:

МСФИ 7.25, МСФИ 13.72-27 **Обелоденување на објективната вредност**

За целите на обелоденување на објективната вредност на сите финансиски средства и обврски, банката треба да ги примени принципите за мерење на објективната вредност од поглавјето 3.1.3. од оваа Методологија. Притоа, секое финансиско средство и обврска се евидентира во сметководствената евиденција на банката согласно со одредбите од соодветните поглавја од оваа Методологија за секое одделно средство, а во рамки на белешките кон финансиските извештаи само се обелоденува објективната вредност на сите финансиски средства и обврски на банката.

Банката треба да ги обелодени:

- објективните вредности за сите финансиски средства и обврски коишто се мерат по амортизирана набавна вредност или по набавна вредност, во споредба со нивната сметководствена вредност;
- методите и принципите за утврдување на објективната вредност за секоја класа на средства и обврски и треба да ги објасни техниките за вреднување;
- позначајните измени во тековниот период во методите и

техниките на мерење според објективната вредност, како и причините поради коишто е направена промената;

– износот по одделните категории на финансиски средства и обврски евидентирани според објективната вредност (согласно со принципите во поглавјето 3.1.3 од оваа Методологија), со примена на следниве нивоа на објективна вредност (познати како: хиерархија на објективна вредност):

а) Ниво 1 - објективната вредност е утврдена со директна примена/повикување на котирана пазарна цена на финансиските инструменти на активен пазар;

б) Ниво 2 - објективната вредност е утврдена со примена на техники за вреднување коишто содржат влезни информации (инпути) од активни пазари (влезните информации може директно или индиректно да се потврдат и да се следат на активните пазари, како на пр.: котираны цени на активен пазар за слични финансиски инструменти, или сите значајни влезни информации во моделот за одредување на објективната вредност може да се потврдат и да се следат на активниот пазар);

в) Ниво 3 - објективната вредност е утврдена со примена на техники за вреднување коишто содржат влезни информации (инпути) коишто не можат директно или индиректно да се потврдат и да се следат на активните пазари, односно врз основа на техники за вреднување во кои најголемо учество имаат информациите за ризиците на финансиските инструменти коишто не можат да се следат и да се потврдат на активните пазари.

– износот на финансиски средства и обврски чијашто објективна вредност во претходниот период била утврдена според нивото 1, а во тековниот период е утврдена според нивото 2 од хиерархијата на објективната вредност и обратно;

– за финансиските инструменти чијашто објективна вредност е измерена според нивото 3 од хиерархијата на објективната вредност, банката треба да прикаже усогласување на движењата во објективната вредност помеѓу двата прикажани периода во финансиските извештаи, преку одделно прикажување на:

а) добивките и загубите (реализирани и нереализирани) во Билансот на успех и во Извештајот за останати добивки и загуби коишто не се признаени во Билансот на успех;

б) нови вложувања или продажби на хартии од вредност во периодот, чијашто објективна вредност се мери според нивото 3

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

(купувања и продажби);

- в) издадени или отплатени финансиски инструменти во периодот, чијашто објективна вредност се мери според нивото 3;
- г) прекласифицирани финансиски инструменти во периодот од/во нивото 3 од хиерархијата на објективната вредност; и
- д) прекласифицирани финансиски инструменти во периодот од категоријата на финансиски инструменти мерени според објективната вредност (утврдена според нивото 3 од хиерархијата на објективната вредност) во категоријата „Кредити и побарувања“.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 5 - Објективна вредност на финансиските средства и финансиските обврски.

МСФИ 7.3634,35

Кредитен ризик

За изложеностите на кредитен ризик, дефинирани согласно со Одлуката за управување со кредитниот ризик, пропишана од Народната банка, банката треба да ги обелодени следниве податоци:

~~— факторите коишто банката ги зема предвид кога утврдува дали финансиските средства се оштетени;~~

~~— анализа на вкупната изложеност на кредитен ризик на датумот на известување според видот на финансиското средство и секторот, дополнително анализирани;~~

~~за изложеностите на кредитен ризик, за коишто банката има утврдено одреден износ на исправка на вредноста/посебна резерва според начинот на којшто е утврдена исправката на вредноста и посебната резерва (исправка на вредноста за Групата 1, Групата 2 или Групата 3 на поединечна или на групна основа), како и утврдената категорија на ризик на поединечно значајните изложености;~~

~~б) за достасаните финансиски средства за коишто на датумот на известување банката нема утврдено одреден износ на исправка на вредноста/посебна резерва (финансиски средства за коишто банката смета дека не се оштетени) според старосната структура~~

~~в) за недостасаните финансиски средства за коишто банката нема утврдено одреден износ на исправка на вредноста/посебна резерва според тоа дали се реструктурирани;~~

- описот на земеното обезбедување за финансиските средства, вклучувајќи ја и проценката на објективната вредност на обезбедувањето, ~~и тоа одделно за изложеностите на кредитен ризик коишто банката ги класифицира на поединечна и на групна основа;~~
- анализата на концентрацијата на изложеноста на банката на кредитен ризик по сектори и дејности;²
- анализата на концентрацијата на изложеноста на банката на кредитен ризик по географска локација;²
- анализа на кредитниот ризик на финансиските средства на банката кои се мерат по објективна вредност преку билансот на успех (кредитниот квалитет е утврден согласно интерните политики и процедури на банката или пак според надворешни извори (пр. рејтинг агенции)).

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 2.1 - Кредитен ризик.

МСФИ 7.39 **Ризик на ликвидност**

Треба да се обелодени анализата според достасаност на финансиските средства и обврски (билансните и вонбилансните активности) според преостанатите договорни достасувања (преостаната рочност - преостанат период од датумот на известување до нивната фактичка договорна рочност).

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 2.2 - Ризик на ликвидност. Притоа, износите се пополнуваат на бруто-основа, односно не се зема износот на акумулираната амортизација, извршената исправка на вредноста и издвоената посебна резерва.

МСФИ 7.40 **Пазарен ризик**

Треба да се обелодени:

- анализа на чувствителноста за секој вид на пазарен ризик на којшто е изложена банката на датумот на известување, покажувајќи како добивката или загубата и капиталот би биле засегнати од промените на променливата големина на веројатниот ризик, коишто биле разумно можни на тој датум;
- методите и претпоставките кои биле користени при подготвувањето на анализата на чувствителност;
- промените во користените методи и претпоставки, од претходниот период и причините за таквите промени.

Банките треба да прикажат анализа на пазарниот ризик, и тоа одделно за:

- средствата и обврските, преку резултатите од извршеното стрес-тестирање согласно со „Одлуката за управување со ризиците“, пропишана од Народната банка;
- средствата и обврските за тргување, односно портфолиото за тргувања дефинирано со „Одлуката за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот“. Притоа, банката ќе ја обелоденува оваа информација само доколку утврдува капитал потребен за покривање на пазарните ризици за портфолиото за тргување, согласно со „Одлуката за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот“;
- финансиските средства и обврски, освен средствата и обврските за тргување (финансиските средства коишто согласно со „Одлуката за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот“ припаѓаат на портфолиото на банкарски активности, како и на финансиските обврски), преку анализа на чувствителноста на промени на каматните стапки и анализа на усогласеноста на каматните стапки на каматноносните средства и каматноносните обврски;
- валутниот ризик, преку анализа на изложеноста на валутен ризик по одделни валути.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 2.3 - Пазарен ризик.

MCC 1.134, 135 **Адекватност на капиталот**

Треба да се обелодени:

- составните делови на сопствените средства на банката (основен капитал, дополнителен капитал I и дополнителен капитал II), согласно со „Одлуката за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот“;
- стапката на адекватност на капиталот на банката на датумот на известување;
- информација дали во текот на периодот банката ја одржувала стапката на адекватност на капиталот, пропишана во „Одлуката за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот“;
- пропишаните мерки од Народната банка за усогласување со стапката на адекватност на капиталот пропишана во „Одлуката за

методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот“, ако има.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 3 - Адекватност на капиталот.

6.7. Потенцијални обврски и потенцијални средства

Види МСС 37

6.7.1. Потенцијални обврски

МСС 37.10

Потенцијалната обврска е дефинирана како:

- можна обврска којашто произлегува од минати настани и којашто може да биде потврдена само ако се случат или ако не се случат еден или повеќе неизвесни идни настани, кои не се во целост под контрола на банката; или
- сегашна обврска којашто произлегува од минати настани, но не е признаена во билансот на состојба на банката бидејќи:
 - а) не е веројатно дека за подмирување на обврската ќе се бара одлив на ресурси од банката; или
 - б) износот на обврската не може веродостојно да се измери.

Потенцијалните обврски можат да се развијат на начин кој првично не е очекуван. Според тоа, тие постојано се проценуваат за да се утврди дали одливот на ресурси од банката станал веројатен. Доколку станува веројатно дека ќе се бара одлив на ресурси од банката за одредена потенцијална обврска, тогаш се признава резервирање во билансот на состојба, за периодот во кој се случила промената во веројатноста (освен во ретки случаи кога не може веродостојно да се измери износот).

Признавање и обелоденување

Банката не треба да признае потенцијална обврска во билансот на состојба.

МСС 37.28

За секоја група на потенцијални обврски (како што се преземените обврски за кредитирање, издадените гаранции, отворените и конфирмираните акредитиви итн.), на датумот на билансот на состојба, банката треба да ги обелодени:

- краткиот опис на природата на потенцијалната обврска;
- проценката на финансиските ефекти;

- неизвесностите во врска во износот или временскиот распоред на секој одлив;
- можноста за какво било надоместување;
- каматната стапка и очекуваното достасување на преземените обврски за кредитирање;
- информациите за тоа дали потенцијалните обврски се отповикливи или неотповикливи.

6.7.2. Потенцијални средства

МСС 37.10 Потенцијално средство е можно средство кое произлегува од минати настани и кое може да биде потврдено само ако се случат, или ако не се случат, еден или повеќе неизвесни идни настани, коишто не се во целост под контрола на банката.

Потенцијалните средства обично се јавуваат од непланирани или од други неочекувани настани кои создаваат можност за прилив во банката.

Признавање и обелоденување

Банката не треба да признае потенцијално средство во билансната евиденција.

МСС 37.33 Потенцијалните средства не се признаваат во билансната евиденција бидејќи ова може да доведе до признавање на приход кој можеби никогаш нема да се оствари. Меѓутоа, кога остварувањето на приходот навистина е извесно, тогаш соодветното средство треба да се признае во билансната евиденција на банката.

Потенцијалните средства постојано се проценуваат за да се осигури дека настаните се соодветно прикажани во финансиските извештаи. Доколку приливот за банката станал веројатен, банката го обелоденува потенцијалното средство. Доколку пак станало навистина извесно дека ќе има прилив во банката, средството и соодветниот приход се признаваат во финансиските извештаи во периодот во кој настанала промената.

Кога приливот во банката е веројатен и не е далечен, банката треба да обелодени краток опис на природата на потенцијалните средства на датумот на билансот на состојба и, каде што е можно, проценка на нивниот финансиски ефект.

Во моделот на финансиски извештаи за банките треба да се пополни белешката 42 - Потенцијални обврски и потенцијални средства.

6.8. Консолидација

Види МСФИ 10, МСФИ 12

Основните принципи за консолидација, изготвување и прикажување на консолидираните финансиски извештаи, за групата на правни субјекти што се под контрола на матична банка, се пропишани во ова поглавје и во поглавје 6.9 од оваа Методологија.

МСФИ 10.4 Изготвувањето консолидирани финансиски извештаи не е задолжително во следниве случаи:

- кога матичната банка е целосно поседувана подружница, или е делумно поседувана подружница и кога нејзините останати сопственици се информирани за неконсолидирањето и не се противат;
- кога должничките или сопственичките инструменти на матичната банка не се тргувани на јавен пазар;
- кога банката не ги поднесла, ниту е во процес на поднесување на своите финансиски извештаи до комисија за хартии од вредност (или друга регулаторна институција) со цел да се издаваат хартии од вредност на јавен пазар; и
- кога крајната матична банка, или друга посредничка матична банка на матичната банка, изготвува консолидирани финансиски извештаи, во согласност со МСФИ, достапни на јавен увид.

Во сите други случаи, консолидираните финансиски извештаи треба да се изготвуваат. Сите лица коишто се контролирани од страна на матичната банка треба да се вклучат во консолидираните финансиски извештаи.

Подружницата не може да се исклучи од консолидација само поради тоа што вложувачот е друштво за заеднички вложувања, заеднички фонд, инвестициска банка или слично правно лице; или ако неговите деловни активности се различни од оние на останатите правни субјекти во групата.

Доколку банката ја изгуби контролата врз одредена подружница, во консолидираните финансиски извештаи:

- во консолидираниот Биланс на состојба ќе ги депризнае средствата и обврските на поранешната подружница, како и состојбата на неконтролираното учество, на датумот на губење на контролата;
- резервите поврзани со поранешната подружница ќе ги рекласификува во Билансот на успех или пак директно во Задржаната добивка/Акумулирана загуба, согласно со барањата на соодветниот МСФИ;
- во консолидираниот Биланс на успех ќе ја евидентира

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

добивката/загубата од губењето на контролата врз поранешната подружница.

Доколку банката задржи одреден износ на вложување во поранешна подружница во која е изгубена контролата, банката ќе го евидентира вложувањето по објективна вредност на датумот на губење на контролата, а понатаму ќе го мери вложувањето согласно со соодветниот МСФИ и соодветното поглавје од оваа Методологија.

Финансиски извештаи на групата

Финансиските извештаи на групата се прикажуваат како за поединечна банка (како групата да е едно правно лице).

Следново се отстранува при консолидацијата:

- сметководствената вредност на вложувањето на матичната банка и делот на матичната банка во капиталот на подружниците;
- салдата, трансакциите, приходите и расходите во рамки на групата се отстрануваат во целост;
- добивките и загубите од трансакции во рамки на групата, кои се признаваат во средствата (залихи, основни средства), се отстрануваат во целост.

Неконтролирано учество (познато и под терминот „малцинско учество“) е оној дел од добивката или загубата и нето-средствата на подружницата кои не се во сопственост (директно или индиректно - преку подружници) на матичната банка.

Сметководствени методи за изготвување консолидирани финансиски извештаи

МСФИ 10.Б86 При подготовката на консолидираните финансиски извештаи, финансиските извештаи на матичната банка и на нејзините подружници се консолидираат ставка по ставка, така што се собираат слични ставки на средства, обврски, капитал, приходи и расходи. Со цел да се прикажат финансиските информации за групата како за едно единствено претпријатие, се преземаат следните чекори:

- се отстранува сметководствената вредност на вложувањето на матичната банка во секоја подружница и делот на матичната банка во капиталот на секоја подружница;
- се идентификуваат неконтролираните учества во нето-добивката или загубата на консолидираните подружници за периодот на

известување; и

- се идентификуваат неконтролираните учества во нето-средствата на консолидираните подружници и тие се прикажуваат одделно од учеството на матичната банка.

Притоа, салдата, трансакциите, приходите и расходите во рамки на групата треба во целост да се отстранат.

Датум на известување и на изготвување финансиски извештаи

МСФИ 10.Б92 Финансиските извештаи на матичната банка и на нејзините подружници мора да бидат изготвени на истиот датум на известување. Кога датумите на известувањето се разликуваат, подружницата изготвува дополнителни финансиски извештаи со истиот датум како и финансиските извештаи на матичната банка, освен доколку тоа е непрактично. Кога датумите на известувањето се разликуваат за помалку од три месеци, финансиските извештаи може да се коригираат за значајните настани кои се случиле помеѓу датумот на финансиските извештаи на подружницата и датумот на финансиските извештаи на матичната банка.

Правните субјекти во групата користат унифицирани сметководствени политики, договорени со матичната банка.

Правно лице за специјални намени

Правното лице за специјални намени („ПЛСН“) се консолидира кога суштината на односот помеѓу банката и ПЛСН покажува дека ПЛСН е контролиран од страна на банката.

Обелоденување во консолидираните финансиски извештаи

Следново треба да се обелодени:

- составот и структурата на групата;
- учеството на малцинските акционери во активностите и паричните текови на групата;
- природата на односот кога матичната банка поседува помалку од половина од гласачката моќ;
- причината зошто сопственоста врз повеќе од половината од гласачката моќ не претставува контрола;
- датумот на известување на финансиските извештаи на член на групата, кога се разликува од оној на матичната банка;

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

- природата и обемот на кои било значителни рестрикции/ограничувања (статутарни, договорни или регулаторни ограничувања) за трансфер/пренос на средства од членовите на групата на матичната банка и обратно, вклучително и ограничувања за исплата на дивиденда или други форми на распределба на финансискиот резултат, одобрување кредити и аванси во рамки на групата и слично. Банката ќе ја обелодени сметководствената вредност на средствата и обврските од консолидираните финансиски извештаи на коишто се однесуваат ваквите ограничувања;
- договорните услови согласно со кои банката или другите членови во рамки на групата се обврзани финансиски да поддржат одредена членка во рамките на групата и опис на настаните коишто може да ја изложат банката на значителни загуби;
- причините, видот и износот на одобрената финансиска поддршка од страна на банката или подружница во рамки на групата, на членка на групата;
- износот на добивка/загуба признаена на датумот на губење на контролата врз подружница.

6.9. Деловни комбинации

Види МСФИ 3

Принципите од ова поглавје не се применуваат на:

- заедничките вложувања, и
- деловните комбинации кои вклучуваат правни субјекти или деловни работења под заедничка контрола.

МСФИ 3.5 Деловна комбинација е спојување на одделни правни субјекти или деловни работења во едно правно лице, за известувачки цели. Резултатот на деловната комбинација е едно правно лице - стекнувачот, да стекне контрола врз едно или повеќе деловни работења - стекнати друштва. Доколку банката стекне контрола врз еден или повеќе правни субјекти кои не се деловни работења, тогаш тоа спојување не е деловна комбинација. Истото важи и кога банката стекнува група на средства или нето-средства кои не претставуваат деловно работење. Тогаш банката треба да ја распредели набавната вредност на групата помеѓу поодделните средства и обврски во групата врз основа на нивните објективни вредности на датумот на стекнувањето.

МСФИ 3.14 Сите деловни комбинации треба да се евидентираат со примена на **методот на купување**.

За примена на методот на купување, неопходно е:

Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи

- да се идентификува купувачот (банката која стекнува контрола врз стекнатите правни субјекти);
- да се измери набавната вредност на деловната комбинација;
- да се измерат и да се признаат идентификуваните деловни средства, преземени обврски и потенцијални обврски;
- да се измери и да се признае неконтролираното учество во стекнатиот ентитет; и
- да се измери и да се признае гудвилот или добивката остварена при поволна набавка.

Набавната вредност на деловната комбинација ја претставува објективната вредност на дадените средства, настанатите (преземените) обврски и сопственичките инструменти издадени од купувачот, како и објективната вредност на учеството на банката во стекнатиот ентитет пред оваа деловна комбинација (ако има). Трошоците поврзани директно со деловната комбинација се признаваат како расход во Билансот на успех.

На датумот на стекнување/купување, банката треба да ги признае /евидентира идентификуваните средства на стекнатото претпријатие, обврските и потенцијалните обврски по нивната објективна вредност на денот на размена на контролата. По исклучок, средствата и обврските врз основа на: данок на добивка, користи за вработените, награди врз основа на плаќања со акции и нетековните средства коишто се чуваат за продажба и група за отуѓување банката треба да ги признае по нивната вредност согласно со соодветното поглавје од оваа Методологија и соодветниот МСФИ/МСС стандард.

За да се признаат, средствата, обврските и потенцијалните обврски треба да ги исполнат следните критериуми:

- за средство (освен за нематеријално средство): да биде веројатно дека идните економски користи ќе претставуваат прилив за купувачот и дека нивната објективна вредност може веродостојно да се измери.
- за обврска (освен за потенцијална обврска): да биде веројатно дека ќе се бара одлив на ресурси за да се подмири обврската и нејзината објективна вредност да може веродостојно да се измери.
- за нематеријално средство и за потенцијална обврска: да можат веродостојно да се измерат.

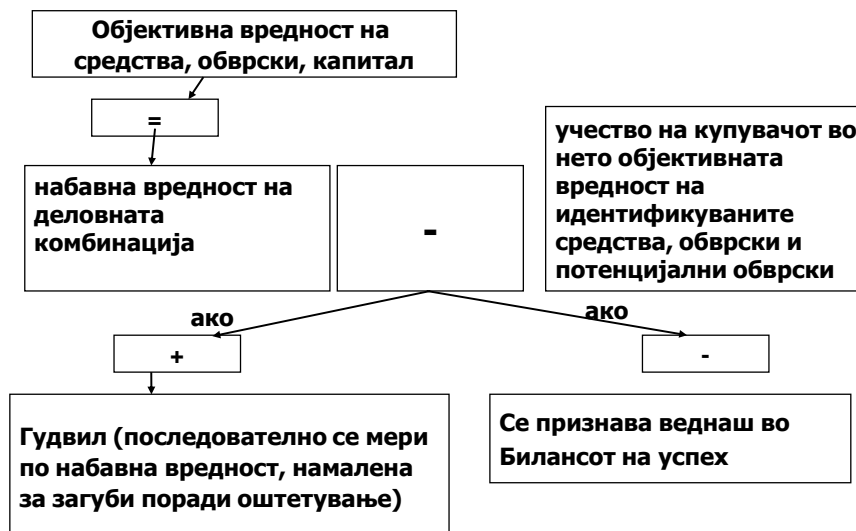
Банката треба да го измери и да го признае неконтролираното учество (познато и под терминот „малцинско учество“) во стекнатиот ентитет според

пропорционалниот удел на неконтролираното учество во нето-средствата на стекнатиот ентитет.

Износот за кој набавната вредност на деловната комбинација е поголема од учеството на купувачот во нето објективната вредност на идентификуваните средства, обврски и потенцијални обврски, се евидентира како гудвил во билансот на состојба на денот на купување. Гудвилот почетно се мери според неговата набавна вредност. По првичното признавање, тој се мери според набавната вредност намалена за акумулираните загуби поради оштетување.

Доколку набавната вредност на деловната комбинација е помала од учеството на купувачот во нето објективната вредност на идентификуваните средства, обврски и потенцијални обврски, ќе дојде до преиспитување на идентификацијата и мерењето на сите средства, обврски и потенцијални обврски од деловната комбинација. Доколку по ова преиспитување сè уште постои ваква негативна разлика, таа веднаш се признава во билансот на успех.

Следи приказ на методот на купување:

Загубите поради оштетување на гудвилот се мерат согласно со МСС 36 и со поглавје 2.7 од оваа Методологија.

А ПРИЛОЗИ

А.1 Анализа на провизиите и надоместите - разграничување на оние кои се составен дел од приходите/расходите од камата и приходите/расходите од провизии и надомести

Согласно со барањата на ~~МСС 18~~ и ~~МСС-МСФИ 39~~, провизиите и надоместите треба да бидат поделени на оние кои се:

- составен дел од ефективната каматна стапка;
- приходи/расходи од провизии и надомести (заработени врз основа на извршени услуги и при извршување на значајна активност).

Напомена: ова не е исцрпна листа на примери на провизии и надомести. Целта на овој прилог е да ги даде генералните разграничувања на провизиите и надоместите.

	I.	II.	III.
Дефиниција	Провизии кои се составен дел од ефективната каматна стапка	Провизии заработени врз основа на извршени услуги	Провизии заработени при извршување на значајна активност
Сметководствен третман	Корекција на приходите/расходите од камати кога финансискиот инструмент се признава	Приходи/расходи од провизии и надомести кога услугата е извршена	Приходи/расходи од провизии и надомести кога значајната активност е завршена
Генерални примери	<ul style="list-style-type: none"> • надомести примени врз основа на издавање/набавка на финансиско средство • надомести дадени врз основа на издавање на финансиски обврски кои се мерат според амортизираната набавна вредност 	<ul style="list-style-type: none"> • надомести за сервисирање/администрирање на кредит • надомест за управување со вложувања 	<ul style="list-style-type: none"> • надомест за посредување при договарањето на кредит помеѓу две страни • надомест за синдициран кредит, кога банката е само посредник (не е изложена на ризик)
Практични примери	<ul style="list-style-type: none"> • провизија за апликацијата за кредити (независно од достасувањето) • провизија при поднесувањето барање за кредити • провизија за барањето за кредити за население • провизија при поднесувањето документи со барање за различни видови на кредити за население • провизија за отворањето наменски депозити 	<ul style="list-style-type: none"> • провизија за процесирање и контролирање на одобрените кредити • провизија при предвремена исплата на кредитот • проценка на износот на имотот даден како обезбедување • административни трошоци за кредити дадени на население 	<ul style="list-style-type: none"> • провизија за управувањето на кредитите

A.2 Анализа „чекор по чекор“ за депризнавање на финансиско средство

